

ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
มัธยมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียน เขตพื้นที่อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี
EFFICIENCY OF BUDDHIST MONKS IN TEACHING BUDDHIST SUBJECT:
A CASE STUDY OF THE SECONDARY SCHOOLS IN THE AREA OF
SAO-HAI DISTRICT, SARABURI PROVINCE

พระใบฎีกาเทียนชัย เมธงกาโร (แก้วตมตา)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
มัธยมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียน เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี

พระใบฎีกาเทียนชัย เมธงูกาโร (แก้วตมตา)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**EFFICIENCY OF BUDDHIST MONKS IN TEACHING BUDDHIST SUBJECT:
A CASE STUDY OF THE SECONDARY SCHOOLS IN THE AREA OF
SAO-HAI DISTRICT, SARABURI PROVINCE.**

Phrabaidikā Tianchai Mēthāṅkārō (Kaeotumta)

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)**

**Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand**

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

.....
(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ .....ประธานกรรมการ
(อาจารย์ พระครูปลัดสุรัจ สิริปัญโญ, Ph.D.)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี)

..... กรรมการ
(อาจารย์ พระมหาอำนาจ อัสการี, Ph.D.)

..... กรรมการ
(อาจารย์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ พระมหาอำนาจ อัสการี, Ph.D. ประธานกรรมการ
อาจารย์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ กรรมการ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระสุธีธรรมมานูวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

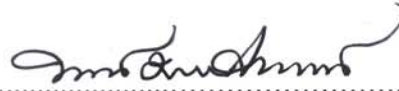
.....ประธานกรรมการ

(อาจารย์ พระครูปลัดสุรัสวดี สิริปัญญา, Ph.D.)

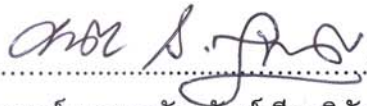
..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี)

..... กรรมการ

(อาจารย์ พระมหาอำนวยการ อำนวยการ, Ph.D.)

..... กรรมการ

(อาจารย์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

อาจารย์ พระมหาอำนวยการ อำนวยการ, Ph.D. ประธานกรรมการ

อาจารย์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ กรรมการ

- ชื่อวิทยานิพนธ์ : ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียน เขตพื้นที่อำเภอ
เสนาให้ จังหวัดสระบุรี
- ชื่อผู้วิจัย : พระใบฎีกาเทียนชัย เมธงกาโร (แก้วตมตา)
- ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
- : อาจารย์ พระมหาอำนาจ อัสการี น.ธ.เอก, ป.ธ.๓, พธ.บ.,
M.A.,Ph.D.
- : อาจารย์ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ ประโยค ๑-๒,
น.ธ.เอก, พธ.บ. (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง), ศศ.ม.(พัฒนาสังคม)
- : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ปก.ศ.,พธ.บ.,
M.A.,Ph.D.
- วันสำเร็จการศึกษา : ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ๒) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชากรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๓๖๐ คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมาน คือ การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance: ANOVA) และทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก

โดย อันดับแรก ได้แก่ ด้านวิธีการสอน รองลงมา ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน และด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน ตามลำดับ

๒. ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

นักเรียนที่มีอายุและระดับชั้นเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา แตกต่างกัน ส่วนนักเรียนที่มีเพศและสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ไม่แตกต่างกัน

๔. ปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกดังนี้

๑) ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ อุปกรณ์การสอนมีน้อยเกินไป สื่อชาร์ตใช้การไม่ได้และหนังสือเรียนได้ล่าช้า ข้อเสนอแนะ ได้แก่ จัดให้มีอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนให้ครบถ้วน ซ่อมแซมสื่อต่างๆ ให้พร้อมต่อการใช้งานและจัดให้มีเอกสารทดแทนหนังสือเรียน ๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ บรรยากาศในห้องไม่น่าเรียน มีเสียงและกลิ่นไม่พึงประสงค์รบกวน อากาศในห้องเรียนร้อนหรือเย็นเกินไป ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรมีกิจกรรมนันทนาการเพิ่มขึ้น พาไปทัศนศึกษาดูงาน จัดให้สถานที่เรียนให้มีบรรยากาศดี ๓) ด้านวิธีการสอน ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ เนื้อหาของวิชาเข้าใจยาก บางครั้งต้องเร่งรีบสอน พระอาจารย์มีน้ำเสียงเบาและพูดเร็วเกินไป มีคาบเรียนน้อยเกินไปในแต่ละสัปดาห์ ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรใช้สื่อการสอนที่เข้าใจง่ายขึ้น ใช้ไมโครโฟนขณะสอน ควรหาสื่อการสอนที่น่าสนใจมาเพิ่มและควรเพิ่มคาบเรียนในแต่ละสัปดาห์หรือเพิ่มเวลาสอนให้มากขึ้นด้วย

- Thesis Title** : Efficiency of Buddhist Monks in Teaching Buddhist Subject:
a Case Study of the Secondary Schools in the Area of
Sao-Hai District, Saraburi Province.
- Author** : PhraBaidikā Thianchai Mēthangārō (Kaewtumta)
- Degree** : Master of Arts (Buddhist Management)
- Thesis Advisory Committees**
- : Phramaha Amnuay Angsukari B.A., M.A., Ph.D. (Soc.)
  - : Phrakrusangharak Kiettisak Kittipaño B.A. (1st Class),
M.A. (Soc. Dev.)
  - : Assistant Professor Dr.Termsak Tongin. B.A., M.A., Ph.D.
(Pol.Sc.)
- Date of Graduation** : 4 February 2012

Abstract

The objectives of this research are; 1) to study the efficiency of teaching Buddhist subjects of Buddhist monks in the schools, Sao Hai district, Saraburi province, 2) to study the comparison the efficiency of teaching Buddhist subjects of Buddhist monks in the schools, Sao Hai district, Saraburi province, classified by personal status, 3 to study the problems, obstacles and suggestions of the efficiency of teaching Buddhist subjects of Buddhist monks in the schools, Sao Hai district, Saraburi province. The survey research is conducted by collecting the data and using questionnaires with the simple Random sampling of was 360 people, the analytical statistics expository statistics are Frequencies, Percentage, Mean, Standard Deviation and t-test , One- Way Analysis of Variance: ANOVA and Least Significant Difference : LSD.

The findings of this research as following :

1. The efficiency of teaching Buddhist subjects of Buddhist monks in the schools, Sao Hai district, Saraburi province is very good level, as in the followings the method teaching, the atmospheric classrooms, and using the teaching accessories.
2. The comparative efficiency of teaching Buddhist subjects of Buddhist monks in the schools, Sao Hai district, Saraburi province, by classified personalities

found that different ages and levels are different ideas, the different sexes and places are not different ideas of the efficiency of teaching Buddhist subjects in the schools.

3. The problems, obstructions and the suggestions of teaching Buddhist subjects of Buddhist monks in the school, Sao Hai district, Saraburi province.

1) The teaching accessories: the problems and obstructions are not enough, damaged and get the books late, suggestions: providing all teaching accessories, preparing and repairing the accessories and books. 2) The atmospheric classrooms: the problems and obstructions are loudly noises, badly smells, so hotness and so coolness, suggestion: adding entertain activities, go to study outside classroom, and provide the good atmosphere. 3) The method teaching: the problems and obstructions are difficult to understand the bodies, quickly teaching, cannot hear and speak fast, not enough time in the week, suggestions: using easy accessories, using microphone, bring the interesting tools, adding period of studying.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีได้ด้วยความเมตตาของคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ได้แก่ ดร. พระมหาอำนาจ อัสกาภิ, พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ และ ผศ.ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ที่ได้กรุณาอนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์จนสำเร็จด้วยดีตลอดมา รวมทั้ง ผศ. ดร. สุรพล สุขะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และคณะกรรมการบริหารหลักสูตร รวมทั้งเจ้าหน้าที่ทุก ๆ ท่าน

เจริญพรขอบคุณท่าน ผศ. ดร. โกนิฐฐ์ ศรีทอง, ผศ. ดร. ภัทรพล ใจเย็น, ดร. พิเชฐ ทังโต, อาจารย์ผดุง วรรณทอง, อาจารย์เดช ชูอัด, ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถามให้คำปรึกษาแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ/เจริญพรขอบคุณ คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ประกอบไปด้วย ดร. พระครูปลัดสุรัส สิริปัญโญ, ดร.พระมหาอำนาจ อัสกาภิ, พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี, ผศ. ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, ที่ได้กรุณาตรวจสอบแก้ไขให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เจริญพรขอบคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนเส้าไห้ (วิมลวิทยานุกูล) ผู้อำนวยการโรงเรียนโคกกระท้อนกิตติวุฒิวินยา ผู้อำนวยการโรงเรียนเทพศิรินทร์ พุแค และคณะครู-นักเรียนที่อนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณพระวิสุทธิโสภณ เจ้าอาวาสวัดเขาแก้ว (พระอารามหลวง) เจ้าคณะอำเภอเส้าไห้ พระครูประสิทธิ์บุญญากร เจ้าอาวาสวัดปากบาง เจ้าคณะตำบลท่าช้าง (พระกรรมวาจาจารย์) ที่เมตตาต่อผู้วิจัยให้การสนับสนุนกำลังทรัพย์ในการศึกษา รวมทั้งญาติโยมทุก ๆ ท่านที่บำรุงปัจจัย ๔ ด้วยดีเสมอมา นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อน ๆ นิสิตทุกรูป ที่ได้ช่วยเหลือชี้แนะแนวทางในการดำเนินการทำวิทยานิพนธ์

คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ มีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณแด่โยมพ่อทอง-โยมแม่บุญชู แก้วตุมตา และครูบาอาจารย์ทุก ๆ ท่าน รวมทั้งญาติโยมผู้มีอุปการคุณทุก ๆ ท่านซึ่งไม่สามารถจะเอ่ยนามได้ทั้งหมด กำลังทรัพย์ กำลังใจ กำลังสนับสนุนและข่าวทุกที่พื้ตลอด ๑๐ กว่าปีที่ผ่านมาขออย่าว่า “ไม่เคยลืม” จึงเป็นที่มาของการทำงานวิจัยครั้งนี้ ให้ประสบผลสำเร็จด้วยดี

พระใบฎีกาเทียนชัย เมธงกาโร (แก้วตุมตา)

๑๐ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๗)
สารบัญแผนภูมิ	(๑๐)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๖
๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย	๖
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพ	๘
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา	๑๒
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๒๑
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๔๖
๒.๕ สภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน	๕๔
๒.๖ สภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี	๕๕
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๗
๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๐
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๑
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๑
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๘๑
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย	๘๒
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๔
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์	๘๕

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๘๘
๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของนักเรียน	๘๘
๔.๒ ผลการศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ โดยรวมรายด้านและรายข้อ	๙๐
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๙๔
๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี	๑๐๔
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๐๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๖
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๐๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๑๔
บรรณานุกรม	๑๑๖
ภาคผนวก	๑๒๖
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบ คุณภาพเครื่องมือการวิจัย	๑๒๗
ภาคผนวก ข ผลการหาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (IOC)	๑๓๓
ภาคผนวก ค ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Alpha)	๑๓๗
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม	๑๔๐
ภาคผนวก จ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๔๕
ประวัติผู้วิจัย	๑๕๒

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓.๑	ตารางแสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๘๒
๔.๑	จำนวน ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล	๘๙
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับประสิทธิภาพการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวม	๙๐
๔.๓	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับประสิทธิภาพการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน	๙๑
๔.๔	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับประสิทธิภาพการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการสร้าง บรรยากาศในห้องเรียน	๙๒
๔.๕	ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับประสิทธิภาพการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านวิธีการสอน	๙๓
๔.๖	การเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำแนกตามเพศ	๙๔
๔.๗	การเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเขต พื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามอายุ	๙๕
๔.๘	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับความคิดเห็นต่อ ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามอายุ ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน	๙๖
๔.๙	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับความคิดเห็น ต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามอายุ ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๙๗
๔.๑๐	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับความคิดเห็น ต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามอายุ ด้านวิธีการสอน	๙๘
๔.๑๑	การเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเขต พื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามระดับชั้น	๙๙

สารบัญญัตินำ (ต่อ)

๔.๑๒	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับความคิดเห็น ต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามระดับชั้น ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน	๑๐๐
๔.๑๓	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับความคิดเห็น ต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามระดับชั้น ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๑๐๑
๔.๑๔	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับความคิดเห็น ต่อการประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามระดับชั้น ด้านวิธีการสอน	๑๐๒
๔.๑๕	การเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเขต พื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามสถานศึกษา	๑๐๓
๔.๑๖	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับประสิทธิภาพ การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน	๑๐๔
๔.๑๗	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับประสิทธิภาพ การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๑๐๔
๔.๑๘	ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับประสิทธิภาพ การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านวิธีการสอน	๑๐๕

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
๒.๑	ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา	๒๐
๒.๒	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเป็นมาของชนชาติไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะนับแต่ก่อนที่ชนชาติไทยมีประวัติศาสตร์อันชัดเจนเพราะมีนักประวัติศาสตร์เชื่อว่าชาวไทยก่อนสุโขทัยก็นับถือพระพุทธศาสนา

ด้วยเหตุนี้ วิถีของคนไทยจึงได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา มาโดยตลอด และวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของสังคมไทยเป็นแหล่งคำสั่งสอนการฝึกอบรม ดังนั้นจะเห็นว่ากิจกรรมส่วนใหญ่ที่มีความสำคัญของรัฐที่ดี ของชุมชนที่ดี จะมีส่วนประกอบด้วยพระพุทธศาสนาเป็นพิธีการ เพื่อเน้นย้ำความสำคัญและเสริมคุณค่าทางจิตใจซึ่ง พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งวัฒนธรรมความดีงามคู่ชาติไทยมาแต่โบราณ ระบบพุทธธรรมได้มีบทบาทช่วยจรรโลงจิตใจชาวไทยมาช้านาน คำสอนทางพระพุทธศาสนาจึงมีความหมายมากในการที่บัณฑิตชนทั้งหลายจะพึงน้อมนำมาเป็นแสงสว่างช่วยนำทางชีวิต นำมาช่วยแก้ไขสังคม พุทธธรรมเป็นเหมือนร่มเงาของตนไม่มีใบหนาให้ความร่มเย็นที่จะเป็นที่พักพิงของบุคคลที่กำลังเร่าร้อนด้วยความทุกข์ต่าง ๆ พุทธธรรมได้ให้อาหารทางใจแก่ผู้เข้ามาฟังฟังช่วยอบรมให้ มีมโนธรรมดี^๑

สภาพที่กล่าวมานี้ ได้เป็นมาช้านาน จนฝังลึกในจิตใจและวิถีชีวิตของคนไทย กลายเป็นหล่อหลอมกลั่นกรองนิสัยใจคอพื้นฐานจิตใจของคนไทยให้มีลักษณะเฉพาะตนที่เรียกว่าเอกลักษณ์ของสังคมไทย ทำให้พูดได้ถูกต้องมั่นใจว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติเมื่อชาวไทยทั่วประเทศได้ฟังกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ตรัสต่อพระสันตะปาปา จอห์น ปอน ที่ ๒ ประมุขแห่งคริสตศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ในคราว ที่เข้าเฝ้า ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ มีความจำเพาะตอนนี่ว่า “คนไทยเป็นศาสนิกชนที่ดีด้วยกัน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติ”

---

^๑ วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร, ที่ระลึก งานเทศกาลนมัสการพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี พ.ศ. ๒๕๔๙, (กาญจนบุรี: สำนักพิมพ์ธรรมเมธี: สหายพัฒนาการพิมพ์ ๒๕๔๙), หน้า ๑๒๙.

หลังจากได้ความมั่นใจจุดจเป็นพระราชวินิจฉัยจากพระราชดำรัสครั้งนั้นแล้ว บุคคลและองค์กรต่าง ๆ ก็พากันมีความกล้าหาญที่จะพูด หรือเขียนให้ชัดเจนออกมาว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ”^๒

ปัจจุบัน เป็นยุคที่เชื่อกันว่าตกอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์เป็นยุคที่ทุกอย่างกระจายไปได้เร็วมาก โดยเฉพาะในด้านข้อมูลข่าวสาร จนเรียกว่ายุคสื่อสารโทรคมนาคม หรือสื่อสารสนเทศ กำลังก้าวไปสู่โลกไร้พรมแดน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วธรรมชาติของสรรพสิ่งที่ไม่อยู่นิ่ง ความเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องนิรันดร์^๓

จากนโยบายรัฐบาลในเรื่องการพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ ที่ระบุว่า การส่งเสริมให้วัยรุ่นไทยเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง รักชาติในทางที่ถูกต้อง มีคุณธรรมเอื้ออาทรต่อผู้อื่นรวมทั้งส่งเสริมให้มีการนำศีลธรรมและคุณธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต และจะเห็นได้ว่าการพัฒนาคนเป็นเรื่องสำคัญของประเทศชาติ ที่จะสร้างเสริมให้คนไทยเป็นคนมีร่างกายและจิตใจที่มีคุณภาพ มีความพร้อมที่จะดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน ที่จะเป็นบุคลากรในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต จะเป็นกลุ่มที่ต้องได้รับการพัฒนาจากภาครัฐเป็นอย่างดี แต่ปัญหาที่พบในสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน กลับพบว่าปัญหาสังคมไทยควบคู่ไปกับปัญหาเด็กและเยาวชน ได้ทวีความรุนแรงและมีความหลากหลายมากขึ้นกว่าอดีตที่ผ่านมา ชาวที่ได้รับความทุกข์จากสื่อต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นปัญหาที่รุนแรงอย่างไม่น่าเชื่อ แต่สาเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งมาจากสภาพแวดล้อมและเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสพัฒนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารไร้พรมแดนในแนวทางโลกาภิวัตน์ ซึ่งต่างมุ่งเน้นการแข่งขันเพื่อสร้างความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจ ทำให้คนมีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น แต่เกิดปัญหาด้านพฤติกรรม คือ การหย่อนในศีลธรรม จริยธรรม ปัญหาสังคมหลายด้านยังรุมล้อมคุกคามเด็กเยาวชน นักเรียน นักศึกษา ให้หลงผิดและพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากเดิม ขาดระเบียบวินัย ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่ดิงตามโครงสร้างของสังคมไทยหายไป พร้อมกับกล่มสลายของสถาบันครอบครัว ซึ่งทำให้ภูมิคุ้มกันของเด็กเยาวชน นักเรียน นักศึกษาที่จะต้านทานกับสภาพปัญหาแวดล้อมต้องขาดความมั่นคง จนเกิดปัญหาต่าง ๆ ของสังคมตามมา เช่นปัญหาการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของนักเรียน นักศึกษา ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ปัญหาหนีเรียน นักศึกษา ประพฤติตนไม่เหมาะสมในเวลาเรียน ปัญหาการมี

^๒ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

^๓ กองทุนไตรรัตน์นาคุณภาพ ศูนย์ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย, *ฝันให้ไกล ไปให้ถึง*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอปติบเจ็ด (๒๕๔๕) จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๗๑.

เพศสัมพันธ์ในวัยเรียน และปัญหาอาชญากรรม จากสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับนักเรียน นักศึกษา^๔

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้ระบุไว้ว่า ในการจัดการศึกษาของรัฐนั้นต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี โดยต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ อีกทั้งมีเจตนาที่จะให้การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคน ค้ำครองสิทธิ สร้างความเสมอภาค ให้โอกาสทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนั้น แนวคิดในการจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมุ่งพัฒนาคนให้สมบูรณ์ มีความสมดุลทางจิตใจ ร่างกาย สติปัญญาและสังคม สามารถพึ่งตนเอง ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม^๕

วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด ๑๒ ปีการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการโดยนำวิทยาการจากแขนงวิชาต่างๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรการศึกษา สิ่งแวดล้อม รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี^๖

กรมการศาสนา ได้พิจารณาเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน นักศึกษาอย่างจริงจังและบังเกิดผลเป็นรูปธรรม โดยมีโครงการพระสอนศีลธรรมของนักเรียน ซึ่งเป็นโครงการเชิงรุกที่สามารถนำกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสู่กลุ่มเด็กและเยาวชนให้บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจน^๗

^๔กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือการดำเนินงานตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ ๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.) ๒๕๔๘), คำนำ.

^๕กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.) ๒๕๔๕), คำนำ.

^๖เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

^๗กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือการดำเนินงานตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, หน้า ๑๖.

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของกรมการศาสนา นับเป็นโครงการที่บูรณาการระหว่างกระบวนการเรียนรู้ทางด้านหลักธรรมคำสอนทางศาสนาเพื่อพัฒนาคุณภาพคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กนักเรียนผ่านสื่อบุคคลคือพระสงฆ์ ในการใช้โรงเรียนเป็นฐานในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางศาสนานั้น เกิดจากแนวคิดเพื่อสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของไทย และเชื่อมั่นว่าการที่โรงเรียนมีอำนาจในการบริหารจัดการเรียนการสอนศีลธรรมที่มีความยืดหยุ่นและอิสระจะทำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งโรงเรียนและผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) จะเกิดความรู้สึกในความเป็นเจ้าของและรับผิดชอบใน “การจัดการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมากยิ่งขึ้น” เนื่องจากโรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมตัดสินใจซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนศีลธรรมมีประสิทธิภาพและได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนกับทั้งยังเป็นการสร้างความพึงพอใจให้ชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการให้โรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติได้ มีโอกาสจัดการเรียนการสอนศีลธรรมตามความต้องการของชุมชนจะเป็นที่ยอมรับของสังคมมากยิ่งขึ้น^๕

คณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ได้ดำเนินจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยได้จัดส่งพระนิสิต จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้มาปฏิบัติศาสนกิจเข้าร่วมโครงการของวัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหารและพระสงฆ์ที่อยู่ในการปกครองเข้าไปสอนตามโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีทั้ง ๒ เขตพื้นที่การศึกษา จำนวน ๑๓ อำเภอ ดังนั้นจะให้การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลแก่ทุก ๆ ฝ่าย ได้ดำเนินการประเมินติดตามผล มีการออกนิเทศติดตามการเรียนการสอนของพระสงฆ์ประจำทุก ๆ ปีการศึกษามาโดยตลอดจนปัจจุบัน แต่ยังคงพบว่ามีปัญหาที่ยังไม่บรรลุตตามวัตถุประสงค์ ทางด้านบริหารงานการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ด้านความรู้ความสามารถของพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาบ้าง ด้านเนื้อหาหลักสูตรไม่สัมพันธ์กับเวลาเรียนบ้าง พระสงฆ์ผู้ไม่มีทักษะกระบวนการจัดการเรียนการสอนบ้างพระสงฆ์ผู้สอนขาดทักษะในการผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอนบ้าง ขาดความรู้ด้านการวัดผลและประเมินผลบ้างและมีความต้องการได้รับการนิเทศและติดตามประเมินผลที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา^๖

ในฐานะที่ผู้วิจัยได้รับหน้าที่ทำงานเป็นพระสอนศีลธรรมรูปหนึ่ง และเมื่อมีโอกาสได้มาศึกษาระดับมหาบัณฑิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทำให้ได้เรียนรู้ในระบบการศึกษาที่เป็นระเบียบแบบแผนทั้งทางพระพุทธศาสนาและระบบการบริหารเชิงพุทธ และทำ

^๕ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แผนปฏิบัติการ/โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมประชาชนประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.) ๒๕๔๙), หน้า ๓๒.

^๖ วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร, เอกสารการประชุมบุคลากรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง “โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน”, จังหวัดสระบุรี, ๒๕๔๘, หน้า ๘. (อัคราเนนา).

ให้เกิดโลกทัศน์มากมาย จึงได้มีความสนใจศึกษาทำการวิจัยเรื่อง“ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี” เพื่อจะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และเป็นแนวทางให้กับทางคณะสงฆ์ โดยเฉพาะเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเสนาให้ สถานศึกษา รวมทั้งหน่วยงานองค์กรบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำความรู้ที่ได้รับนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์โดยส่วนรวมสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สาระพระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ใน ๓ ด้านคือ ๑) ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน ๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนและ ๓) ด้านวิธีการสอน

๑.๓.๒. ขอบเขตด้านประชากร

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากร จากการให้ตอบแบบสอบถามนักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ในเขตอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ที่ศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นักเรียนที่เป็นจำนวนประชากรทั้งหมดจำนวน ๓,๔๗๘ คน และได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากประชากรในแต่ละโรงเรียน ๑ ละ ๑๘๐ คน รวมทั้งหมด ๓๖๐ คน

๑.๓.๓. ขอบเขตด้านสถานที่

โรงเรียนมัธยม ๒ แห่งในเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี คือ
๑. โรงเรียนเสนาให้ (วิมลวิทยานุกูล) ๒. โรงเรียนโคกกระทอนกิตติวุฒิชัย

๑.๓.๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือนมกราคม ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๔
รวมระยะเวลาทำวิจัย ๑๐ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑. ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
มัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี เป็นอย่างไร

๑.๔.๒. ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามสภาพปัจจัย
ส่วนบุคคล เป็นอย่างไร

๑.๔.๓. ข้อเสนอแนะของนักเรียนที่มีต่อการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี เป็นอย่างไร

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑. นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชา
พระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๒. นักเรียนที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชา
พระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๓. นักเรียนที่มีระดับชั้นแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอน
วิชาพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน

๑.๕.๔. นักเรียนที่อยู่ต่างโรงเรียนกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชา
พระพุทธศาสนา แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑. ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลงานการสอนของพระผู้ทำหน้าที่สอนวิชา
พระพุทธศาสนาในโรงเรียน

๑.๖.๒. การสอน หมายถึง วิธีการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ที่พระผู้ทำหน้าที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาได้นำมาใช้เป็นวิธีการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย การอธิบาย การตั้งคำถาม การสาธิต การมอบหมายกิจกรรมให้นักเรียนนำไปปฏิบัติ

๑.๖.๓. วิชาพระพุทธศาสนา หมายถึง รายวิชาหนึ่งในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งมาตฐานการเรียนรู้ สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานใช้สำหรับศึกษาเล่าเรียน

๑.๖.๔. พระสอนศีลธรรม หมายถึง พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เป็นครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนที่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากกระทรวงวัฒนธรรม ทำการสอนวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศาสนาและวัฒนธรรมในโรงเรียน

๑.๖.๕. โรงเรียน หมายถึง สถานที่ให้การศึกษ การเรียนการสอนของรัฐบาล ประเภทมัธยมศึกษาต้นและมัธยมศึกษาปลาย

๑.๖.๖. โรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเส้าให้ หมายถึง โรงเรียนมัธยม ๒ แห่งในเขตพื้นที่อำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี ดังนี้

๑. โรงเรียนเส้าให้ (วิมลวิทยานุกูล)
๒. โรงเรียนโคกกระท้อนกิตติวุฒิวินยา

๑.๖.๗. นักเรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ วิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยม เขตอำเภอเส้าให้ จังหวัดสระบุรี

๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

๑.๗.๑. ทำให้ทราบประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา

๑.๗.๒. ทำให้ทราบการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓. ทำให้ทราบข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี” ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพ
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
- ๒.๕ สภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน
- ๒.๖ สภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด เกี่ยวกับประสิทธิภาพ

๒.๑.๑ ความหมายของประสิทธิภาพ

การให้คำจำกัดความของคำว่า “ประสิทธิภาพ” นั้นได้มีหน่วยงานต่าง ๆ และรวมทั้งนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้ให้ความหมายไว้ในหลาย ๆ ลักษณะด้วยกัน โดยเท่าที่ได้ศึกษาค้นคว้ามา พอที่จะนำมาอ้างอิงถึงผู้ที่ได้ศึกษาค้นคว้าไว้ ที่จะยกมากล่าวพอเป็นสังเขปได้ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ให้ความหมายไว้ว่า
ความสามารถที่ทำให้เกิดผลในการทำงาน^๑

---

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๖๗.

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ ๒๕๓๐ ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง “ความสามารถที่ทำงานเกิดผลสำเร็จ”^๒

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะแห่งความสำเร็จทั่ว หรือภาวะที่ทำให้ผลสำเร็จ^๓

กู๊ด (Good) ให้ความหมายของประสิทธิภาพว่า หมายถึง ความสามารถที่ทำให้เกิดผลสำเร็จตามความปรารถนา โดยใช้เวลาและความพยายามเพียงเล็กน้อยก็สามารถทำให้ผลของงานที่สำเร็จอย่างสมบูรณ์^๔

กันตยา เพิ่มผล ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน หมายถึงการปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติม ความสามารถและทักษะในการทำงานของบุคคลหรือของตนเองหรือของผู้อื่นให้ดีขึ้น เจริญขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเองและองค์กร อันจะทำให้ตนเอง ผู้อื่นและองค์กรเกิดความพึงพอใจและสงบสุขในที่สุด^๕

จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช ได้ให้ความหมายของคำว่าประสิทธิภาพว่า หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ ความชำนาญ เจตคติ รวมทั้งศักยภาพของบุคคลนั้นซึ่งอาจจะจำแนกออกเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้หรือก่อให้เกิดผลงานที่มีคุณภาพตรงตามจุดมุ่งหมาย^๖

จอห์น ดี มิลเล็ท (John. D. Millet) ได้ให้ความหมายของประสิทธิภาพว่าหมายถึง ผลการปฏิบัติงานที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและได้รับผลกำไรจากการปฏิบัติงานดังกล่าวขึ้นซึ่งความพึงพอใจนั้น หมายถึง ความพึงพอใจในการให้บริการแก่ประชาชนโดยพิจารณาจากประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน (Equitable Service)
๒. ด้านการให้บริการอย่างรวดเร็วตรงต่อเวลา (Timely Service)
๓. ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ (Ample Service)
๔. ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continuous Service)

^๒ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ ๒๕๓๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท. สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๓๒), หน้า ๓๒๔.

^๓พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร:ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

^๔Carter V, Good, **Dictionary of Education**, (New York: McGraw-Hill Book), 1959, P. 195.

^๕กันตยา เพิ่มผล, การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน, ฝ่ายเอกสารและตำราสถาบันราชภัฏสวนดุสิต, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๑), หน้า ๒.

^๖จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช “สมรรถภาพของครูวิทยาศาสตร์” ใน เอกสารการสอนชุดวิธีการสอนวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์กรมตำรวจ, ๒๕๒๖), หน้า ๕๑.

๕. ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า (Progressive Service)^๗

มนูญ วงศ์นารี กล่าวว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลการปฏิบัติงานอาจจะบรรลุเป้าหมายจริง^๘

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง การใช้ทรัพยากรในการดำเนินการใด ๆ ก็ตามที่มุ่งสิ่งมุ่งหวังถึงผลสำเร็จนั้นได้มาโดยการใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด และการดำเนินการเป็นไปอย่างประหยัด ไม่ว่าจะเป็นระยะเวลา ทรัพยากร แรงงาน รวมทั้งสิ่งต่างๆ ที่ต้องใช้ในการดำเนินการนั้น ๆ ให้เป็นผลสำเร็จและถูกต้อง^๙

วัชริน ขวัญพะงัน กล่าวว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ รวมถึงความพึงพอใจที่เกิดแก่ผู้รับบริการ โดยใช้ทรัพยากรทางการบริหารอย่างคุ้มค่าและปริมาณการใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด^{๑๐}

อุ้นเรื่อน มงคลชัย ให้ความหมายของประสิทธิภาพว่า หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานหรือการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งให้บรรลุผลสำเร็จอย่างดี ตามที่ตนได้ตั้งความหวังไว้ อันเป็นการสร้างสรรค์ผลผลิตที่มุ่งกระทำให้ได้ผลออกมาดีที่สุดในที่สุด โดยใช้เวลาและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด ทั้งในเรื่องแรงงาน เวลา ทรัพยากร มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้มารับบริการ^{๑๑}

จากการที่ได้ค้นคว้ามาในเบื้องต้นนั้นพอจะกล่าวสรุปความหมายของคำว่า “ประสิทธิภาพ” ได้ว่า เป็นพฤติกรรมของผู้ที่ปฏิบัติการในการทำงาน เป็นงานของผู้ที่ทำงานนั้นๆ อันจะหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงขีดความสามารถในการทำงานของผู้ทำงานตามหน้าที่นั้นๆ โดยผู้ทำงานนั้นมีแผนการทำงาน มีระเบียบ กฎเกณฑ์ ความรับผิดชอบ ความละเอียดรอบคอบในการทำงาน นั้น ๆ ตลอดจนมีความกระตือรือร้นหรือมีสิ่งเร้าใจในการทำงาน และการพิชิตปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน ตลอดจนความรู้สึกไปในทางบวก ความชอบในหน้าที่ ความสบายใจในการทำงาน ความสุขใจในงาน มีความอดทนต่อ

^๗ John. D. Millet, **Management in the Public Service**, (New York : Mc Graw – Hill. 1998.), P. 4.

^๘ มนูญ วงศ์นารี **หลักธรรมกับการบริหาร** (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๘), หน้า ๓๔.

^๙ **ประสิทธิภาพ**, วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, เข้าถึงได้จากสืบค้น ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓. <http://th.wikipedia.org/wiki>.

^{๑๐} วัชริน ขวัญพะงัน, **หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล**, เข้าถึงได้จากสืบค้น ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓. <http://gotoknow.org/blog/watcharin2008/226830>.

^{๑๑} อุ้นเรื่อน มงคลชัย, “เทคนิคการสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาในการทำงาน” **อินฟอร์เมชัน**. (ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ ๒๕๓๘) : ๓๗.

สภาพแวดล้อมในด้านต่างๆ หรือเป็นความรู้สึกที่พอใจต่อสิ่งต่างๆ ที่ทำให้เกิดความชอบ ความสบายใจ และเป็นความรู้สึกที่บรรลุถึงผลการปฏิบัติงานในหน้านั้น ๆ

๒.๑.๒ แนวคิดเรื่องประสิทธิภาพการสอน

ผู้วิจัยได้ศึกษา “แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอน” ได้มีหน่วยงานและนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายลักษณะแต่พอจะประมวลได้ โดยมีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้พอที่จะยกมากล่าวไว้ พอสังเขปดังนี้

กูด (Good) ให้ความหมายไว้ว่า ประสิทธิภาพการสอน หมายถึง การใช้แผนการสอนหรือวิธีสอนซึ่งทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ^{๑๒}

กำพล ธนะนิมิต กล่าวว่า ประสิทธิภาพการสอน หมายถึง การสอนที่ผสมผสานด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่สามารถทำให้เป็นผลสำเร็จตามจุดหมายของการสอนที่ตั้งไว้อย่างสมบูรณ์^{๑๓}

ณัฐติยา จตุรนาคากุล กล่าวว่า ประสิทธิภาพการสอน หมายถึง ความสามารถในการสอนของผู้สอนในด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน^{๑๔}

บุญชม ศรีสะอาด กล่าวว่า ประสิทธิภาพการสอน หมายถึง การสอนที่ประกอบด้วยตัวประกอบที่สำคัญที่อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูง เช่น ความสามารถในการเสนอบทเรียนให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ มีความอยากรู้ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนอย่างเหมาะสม การให้สิ่งเสริมแรงที่สอดคล้องกับผู้เรียน การค้นหาข้อมูลย้อนกลับและการแก้ไขข้อบกพร่อง การให้การค้นคว้าเพิ่มเติมจากการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพสูง ดังนั้นพฤติกรรมการสอนของครูจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง^{๑๕}

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล ยังได้กล่าวในลักษณะเดียวกันอีกว่า การสอนที่มีประสิทธิภาพ คือ การสอนที่รู้จักมุ่งหมายของการสอนและสอนตามหลักการสอนแล้วทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนตามจุดมุ่งหมายของการสอนทั้งที่เป็นวัตถุประสงค์เฉพาะ

^{๑๒}Carter V Good, **Dictionary of Education**, (New York: McGraw-Hill Book, 1959), P. 195.

^{๑๓}กำพล ธนะนิมิต, “การประเมินประสิทธิภาพการสอน”, วารสารการวัดผลและการวิจัยศึกษา (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ประจำปี ๒๕๔๘), หน้า ๓.

^{๑๔}ณัฐติยา จตุรนาคากุล “ประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครวิทยาเขตพระนครเหนือ”, (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครวิทยาเขตพระนครเหนือ, ๒๕๔๙), หน้า ๒๐.

^{๑๕}บุญชม ศรีสะอาด **รูปแบบของผลการเรียน** (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๒๔), หน้า ๒๖.

การสอนแล้วทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนตามจุดมุ่งหมายของการสอนทั้งที่เป็นวัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะของการสอน^{๑๖}

เมดเลย์ (Medley) ได้กล่าวไว้ว่า การสอนที่มีประสิทธิภาพหมายถึงการที่ครูสามารถทำการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด^{๑๗}

ฟแลนเดอร์ (Flander) ได้กล่าวไว้ว่า ประสิทธิภาพการสอน หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสอนของครูและความเจริญงอกงามด้านพัฒนาการของนักเรียนที่เกิดจากผลการสอนนั้น ประสิทธิภาพการสอนจึงเกี่ยวข้องกับลักษณะการสอน ที่ครูเป็นผู้ปฏิบัติโดยตรงในชั้นเรียน โดยพิจารณาจากการจัดเนื้อหาให้เป็นระบบและเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน มีการใช้สื่อวัสดุ อุปกรณ์ประกอบการสอน ตลอดจนความสัมพันธ์ของครูที่มีต่อนักเรียน^{๑๘}

สรุปความหมายของประสิทธิภาพการสอนได้ว่า หมายถึง ความสามารถของผู้ที่ทำหน้าที่สอนในการปฏิบัติด้านการสอนรวมทั้งลักษณะหรือพฤติกรรมของผู้ที่ทำหน้าที่สอนส่งผลให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผนการสอนเป็นพฤติกรรมของผู้ที่ปฏิบัติการสอนที่ผสมผสานด้วยปัจจัยต่าง ๆ ในการสอน มีความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสอนของผู้ที่ทำหน้าที่สอนและความเจริญงอกงามด้านพัฒนาการของผู้เรียน จึงเกี่ยวข้องกับลักษณะการสอน และการสอนที่ดีมีประโยชน์ต่อนักเรียนโดยตรงเป็นการพัฒนาผู้เรียน

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา

๒.๒.๑ ความหมายของวิชาพระพุทธศาสนา

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. ได้ให้ความหมายไว้ว่า วิชา หมายถึง ความรู้, ความรู้ที่ได้ด้วยการเล่าเรียนหรือฝึกฝน^{๑๙}

---

^{๑๖} รัชชชัย ชัยจิรฉายากุล การสอนและตรงวิจัยที่ตรงประเด็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนการวิจัยการศึกษาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต, (กรุงเทพมหานคร : กองวิจัยการศึกษากรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๑๘), หน้า ๘๔.

^{๑๗} B.Donald, Medley. **Information Resource Monagomcnt.** (Cinnati. Ohio.:South-Western.,1987), P. 159.

^{๑๘} Flander, F.E. **Eeromal the Job to Fit Manager.** (Harvard Business Preview.,1965), P. 376.

^{๑๙} ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒,** (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุคส์พลับบิเคชั่นส์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๗๓.

พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า วิชา หมายถึง ความรู้แจ้ง, ความรู้วิเศษ^{๒๐}

พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม ได้ให้ความหมายไว้ว่า พระพุทธศาสนา หมายถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า, การเชื่อถือการประพฤติการปฏิบัติและกิจการทั้งหมดของหมู่ชนที่ตนกล่าวว่าตนนับถือพระพุทธศาสนา^{๒๑}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า คำว่า พระพุทธศาสนา ว่าโดยทั่วไป มีความหมายกว้างมาก รวมถึงแต่หลักธรรม พระสงฆ์ องค์กร สถาบัน กิจการตลอดไปจนถึงศาสนสถานและศานาวัตถุ ทุกอย่าง แต่ถ้าจะเจาะจงลงไปให้ถึงถึงความหมายแท้ที่เป็นตัวจริง พระพุทธศาสนาก็มีความหมายตรงมาตามคำแปลโดยพยัญชนะของคำว่า พระพุทธศาสนา นั่นเองว่า “คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า” นี่คือตัวแท้ตัวจริงของพระพุทธศาสนา สิ่งอื่นนอกจากนี้เป็นส่วนขยายออกหรือออกขึ้นมาจากคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้น^{๒๒}

คุณ โทชน์ ได้กล่าวว่า “**พุทธศาสนา**” คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเป็นศาสดาของศาสนาพุทธ ทรงสั่งและทรงสอนพุทธศาสนิกชน พุทธพจน์ที่ทรงสั่งเรียกว่า คำสั่ง พุทธพจน์ที่สอนเรียกว่า คำสอน คำสั่ง หมายถึง ข้อห้าม หรือข้อไม่ควรกระทำที่พระองค์บัญญัติวางไว้ในฐานะเป็นพุทธอาณัติ (อำนาจของพระพุทธเจ้า) เพื่อควบคุมความประพฤติของพุทธบริษัทให้เป็นระเบียบเรียบร้อยที่เรียกว่า ศีลหรือวินัย เป็นข้อห้ามไม่ให้กระทำใครขึ้นกระทำลงไปก็มีโทษตามบัญญัติ ส่วนคำสอน หมายถึง ข้ออนุญาตเป็นข้อแนะนำว่าสมควรประพฤติอย่างยิ่ง เพราะเป็นหลักความดีงามที่มุ่งขัดเกลาจิตอภิชัยของบุคคลให้ประณีตขึ้น^{๒๓}

สุนน อมรวิวัฒน์ ได้กล่าวถึง “การประยุกต์การสอนตามวิธีการของพระพุทธเจ้า” ว่า ขั้นตอนการสอน ๑. ช้้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อครู วิธีการเรียน และบทเรียน ๑.๑ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม ๑.๑.๑ เหมาะกับระดับของชั้นเรียนฯ ๑.๑.๒ เหมาะกับวัย

^{๒๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมมิก, ๒๕๕๓), หน้า ๓๖๖.

^{๒๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก, ๒๕๓๘), หน้า ๑๙๔.

^{๒๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พระไตรปิฎกสิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้**, (นครปฐม : บริษัท จ. เจริญ อินเทอร์เน็ต จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๔.

^{๒๓} คุณ โทชน์, “**พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน**”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียร์ สโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

และภูมิหลังของผู้เรียน ๑.๑.๓ เหมาะสมกับวิธีการเรียนการสอน ๑.๑.๔ เหมาะสมกับบทเรียนที่สอน^{๒๔}

จากความหมายที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปความหมายของ วิชาพระพุทธศาสนาได้ว่า หมายถึง วิชาการอันเป็นความรู้ที่ได้จากการเรียนคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อผู้ที่เรียนได้ศึกษาอย่างแท้จริงแล้วและนำไปประพฤติและปฏิบัติตาม อันเป็นเป็นหลักความดีงามที่มุ่งขัดเกลาจิตอริยาสัยของบุคคลให้ประณีตขึ้นและให้เป็นระเบียบเรียบร้อยยิ่งขึ้น ซึ่งจะมีหน้าที่คอยควบคุมความประพฤติของพุทธบริษัทให้เป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมที่เรียกว่า ศีลหรือวินัย และเป็นผลดีต่อสังคมประเทศชาติ

๒.๒.๒ ความเป็นมาของวิชาพระพุทธศาสนา

พัฒนาการของหลักสูตรการเรียนรู้อาจารย์พระพุทธศาสนา กระทรวงธรรมการได้กำหนดให้มี “วิชาจรรยา” เป็นครั้งแรกในหลักสูตรทุกชั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ โดยให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก เพื่อกล่อมเกลานิสัยใจคอของกุลบุตรกุลธิดาในสมัยนั้น และถือเป็นนโยบายให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกกับวิชานี้มาตลอด จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศมาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้มีการปรับปรุงหลักสูตร วิชาจรรยาก็มีส่วนปรับปรุงตามไปด้วย โดยขยายออกไปเป็นหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม เนื้อหาของวิชาพระพุทธและจริยธรรมจะมีลักษณะเป็นจริยธรรมสากลมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประชาชน อย่างไรก็ตามการปรับปรุงหลักสูตรในห้วงเวลาต่อมาก็หันกลับมาให้ความสำคัญโดยเพิ่มเนื้อหาสาระของศาสนาและจริยธรรมนี้ขึ้นอีก เนื่องจากเยาวชนมีปัญหาด้านศีลธรรมมากขึ้น

ในการประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ วิชาศีลธรรมถูกบูรณาการอยู่ในวิชาบังคับและวิชาเลือก ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศเพิ่มเติมเนื้อหาในหลักสูตรสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยประกาศให้ใช้ในปีการศึกษา ๒๕๒๖ สำหรับมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา ๒๕๒๗ ประกาศเพิ่มเติมเพิ่มรายวิชาเลือกในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

กระทรวงศึกษาธิการมีคำสั่งที่ วก ๑๑๙๓/๒๕๓๔ เรื่อง ปรับปรุงคำอธิบายในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ส่วนที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ให้โรงเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาที่ปรับปรุงใหม่พร้อมกันทุกชั้น ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๓๕ สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไปจัดการเรียนการสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๒ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๓๕ ส่วนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓-๖ ให้

^{๒๔}สุมน อมรวิวัฒน์. ศาสตราจารย์, การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๐), หน้า ๙๗.

จัดการเรียนการสอนเนื้อหาที่ปรับปรุงใหม่ในปีการศึกษาถัดไป ปีละ ๑ ชั้นตามลำดับ ซึ่งจะครบทุกชั้นในปีการศึกษา ๒๕๓๙ โดยสอดคล้องกับคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ วก ๖๑๑/๒๕๓๓ เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

การปรับปรุงหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความเห็นชอบให้กรมวิชาการดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรทุกระดับ และมีคำสั่งให้โรงเรียนร่วมพัฒนาหลักสูตรทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นำหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ ให้ใช้เป็นการนำร่องก่อนในปีการศึกษา ๒๕๓๓ ทุกชั้น และให้โรงเรียนทั่วประเทศใช้ในปีการศึกษา ๒๕๕๓๔ โดยมีผลบังคับใช้ปีละชั้นในแต่ละระดับตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก ๖๑๑ และ ๖๑๒ และ ๖๑๓/๒๕๓๓ นั้น หลังจากที่หลักสูตรได้นำไปใช้ระยะหนึ่งแล้ว ได้มีคำถาม ขอสั่งเกตจากองค์กร บุคลากรที่หวังดีต่อพระพุทธศาสนาว่า การปรับปรุงหลักสูตรครั้งนี้ได้ตัดทอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ลดน้อยลงไปทั้งคาบวิชา และเนื้อหา กรมวิชาการจึงขอความเห็นชอบจากกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

๑. ระดับประถมศึกษา

เพิ่มเนื้อหาสาระและเวลาเรียนในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยดังนี้

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สพข.) ปรับหน่วยย่อยที่ ๓ ของหน่วยที่ ๔ จาก “ศาสนาในประเทศไทย” เป็น “พระพุทธศาสนา” กำหนดให้เรียน ๖๐ คาบ ตลอดปีทุกชั้น

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย (สสน.) ให้เปลี่ยนคำว่า “จริยศึกษา” เป็น “พระพุทธศาสนา” (ภาคศีลธรรม) และกำหนดให้เรียน ๑๘๐ คาบ ตลอดปีทุกชั้น

๒. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

เพิ่มวิชา “พระพุทธศาสนา” เป็นวิชาเลือกเสรีกลุ่มวิชาสังคมศึกษา กำหนดให้เรียน ๒ คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน ได้ ๑ หน่วยการเรียนรู้ รวม ๘๐ คาบ/ปี ทั้งยังกำหนดให้นักเรียนที่นับถือพระพุทธศาสนาทุกคนต้องเรียน

๓. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

เพิ่มคาบเวลาเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเป็น ๒ คาบ/สัปดาห์/ภาคเรียน และปรับปรุงเนื้อหาพระพุทธศาสนาใหม่ให้สอดคล้องกับคาบเวลาที่เพิ่มขึ้น ยังคงกำหนดให้นักเรียนที่นับถือพระพุทธศาสนาทุกคนต้องเรียน^{๒๕}

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ กล่าวถึงการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ว่า

^{๒๕} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๗-๘.

“มาตรา ๒๗ ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการ ประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรค หนึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะอันพึง ประสงค์เพื่อสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนสังคม และ ประเทศชาติ”

ในช่วงที่ยังไม่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้ประกาศใช้ หลักสูตรดังกล่าวเมื่อปลายปี ๒๕๔๔ เรียกว่าหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการได้อธิบายไว้ในคำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๑ ว่าหลักสูตรนี้เป็น “หลักสูตรแกนกลางของประเทศ” และกำชับว่า “สถานศึกษาต้องนำสาระมาตรฐานการเรียนรู้ที่ กำหนดในหลักสูตรไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และพลโลก”^{๒๖}

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ วก ๑๑๖/๒๕๔๔ เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ได้กำหนด จุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย ได้กำหนดจุดหมายข้อ ๑ ให้ ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ หลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐานเป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานความรู้เป็นเครื่องกำหนดคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน หลักสูตรได้กำหนดให้มีมาตรฐานเกี่ยวกับศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ๑๒ ปี หรือมาตรฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกรม วิชาการได้มีหนังสือลงวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๔๕ กำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้สาระที่ ๑ ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนานั้น สถานศึกษาควรจัดให้ผู้เรียนที่ นับถือศาสนาพุทธได้เรียนรู้ประมาณ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เพื่อเน้นความเป็นคนดี มาตรฐานการ เรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสาระศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม^{๒๗}

^{๒๖} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรอบความคิดในการจัดทำสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาในหลักสูตรใหม่, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

^{๒๗} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, หน้า ๙.

การจัดทำหลักสูตรแกนกลางของสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเริ่มดำเนินการเป็นรูปธรรมเมื่ออธิบดีกรมวิชาการ ในฐานะผู้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี มีหนังสือลงวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๔๔ ถึงอธิบดีกรมการศาสนาเพื่อให้เสนอมหาเถรสมาคม พิจารณามอบหมายพระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการพิจารณาหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ตามจำนวนที่เห็นสมควร มหาเถรสมาคมในคราวประชุมครั้งที่ ๑๙/๒๕๔๔ เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๔๔ มีมติมอบหมายให้ พระเทพวรเมธี เลขาธิการแม่กองธรรมสนามหลวงและ พระเทพโสภณ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้แทนมหาเถรสมาคม ร่วมพิจารณาหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนากับกรมวิชาการ

ต่อมาเมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๔๔ ผู้แทนมหาเถรสมาคมได้จัดประชุมผู้บริหารและคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยร่วมกับผู้แทนกรมวิชาการ ผู้แทนสถานศึกษาของสงฆ์ ผู้แทนกรมการศาสนาและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๖๐ รูป/คน ที่ห้องประชุมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ประชุมได้ศึกษาและรับทราบการดำเนินงานของกรมวิชาการในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีความเห็นว่าในขั้นนี้คงทำอะไรไม่ได้มากนักเพราะหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กรมวิชาการจัดทำนั้นพูดถึงแต่เพียงกำหนดกลุ่มสาระการเรียนรู้ออกเป็น ๘ กลุ่ม สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาอยู่ในกลุ่มที่ ๔ เรียกว่ากลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นอกจากนี้หลักสูตรยังพูดถึงมาตรฐานการเรียนรู้ซึ่งกล่าวถึงสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเพียง ๑๐ บรรทัด ในที่สุดที่ประชุมมีมติให้ดำเนินการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาหรือวิชาพระพุทธศาสนาเป็นหลักสูตรแกนกลางสำหรับโรงเรียนทั่วประเทศ

นายสุวิทย์ คุณกิตติ ได้ลงนามในคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๔^{๒๘}

การดำเนินงานในการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ได้สำเร็จลุล่วงในขั้นตอนต่าง ๆ มาด้วยดี รวมทั้งการจัดอบรมครูสอนพระพุทธศาสนาและการจัดทำหนังสือเรียนและสื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาอื่น ๆ กำลังเน้นไปตามกำหนดเวลาเรียนปฏิบัติการ เพราะทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ทุ่มเทกำลังสติปัญญาให้แก่งานนี้อย่างเต็มที่ เพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนาและด้วยศรัทธาว่าสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่แต่ละจะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาที่จะช่วยหล่อหลอมเด็กไทยให้เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข^{๒๙}

^{๒๘} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *กรอบความคิดในการจัดทำสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรใหม่*, หน้า ๓-๔.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

๒.๒.๓ หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา

ในการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ ซึ่งเป็นหลักสูตรใหม่ สิ่งที่ต้องทำความเข้าใจในเป็นอันดับแรก คือมาตรฐานการเรียนรู้ สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน ๓ ข้อ คือ^{๓๐}

สาระพระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔
มาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ เข้าในประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส ๑.๒ ยึดมั่นในศีลธรรม กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส ๑.๓ ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนาพิธีของพระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข^{๓๑}

มาตรฐานทั้งสามข้อนี้พอจะเทียบได้กับไตรสิกขา อริสัลลสิกขา อริจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา ดังนี้

มาตรฐาน ส ๑.๓ เน้นเรื่องการประพฤติกปฏิบัติซึ่งเป็นเรื่องของพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้ปรากฏแก่คนอื่น มาตรฐานนี้จึงเทียบได้กับอริสัลลสิกขาซึ่งเป็นการฝึกอบรมในเรื่องศีลคือการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย

มาตรฐาน ส ๑.๒ เน้นเรื่องการพัฒนาคุณธรรมที่ดีเช่น สมภาสิ ศรัทธา มาตรฐานนี้เทียบได้กับอริจิตตสิกขา ซึ่งเป็นการฝึกอบรมในเรื่องจิตคือคุณสมบัติที่ดีภายในจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือสมภาสิ

มาตรฐาน ส ๑.๑ เน้นเรื่องการพัฒนาความรู้ซึ่งรวมทั้งความรู้ความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและความเห็นที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาที่เรียกว่าโลกยสัมมาทิฏฐิ มาตรฐานนี้เทียบได้กับอริปัญญาสิกขาซึ่งฝึกอบรมในเรื่องปัญญา

เมื่อเทียบเคียงกันอยู่นี้แล้ว เราอาจกล่าวได้ว่าการจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่จะให้ได้มาตรฐานทั้งสามข้อต้องเป็นการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขา^{๓๒}

^{๓๐} อ่างแล้ว.

^{๓๑} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดการเรียนพระพุทธศาสนา, หน้า ๑๑.

การจัดทำรายละเอียดเนื้อหาสาระวิชาพระพุทธศาสนาในหลักสูตรใหม่มุ่งแก้ไขข้อด้อยที่พบในหลักสูตรเดิมและในขณะเดียวกันก็ได้มาตรฐานการเรียนรู้ทั้งสามข้อ

เรื่องแรกที่ทำคือหยิบหลักสูตรเดิมขึ้นมาวิเคราะห์แล้วพบว่าเนื้อหาสาระในหลักสูตรเดิมแบ่งออกเป็น ๙ หัวข้อ ดังนี้

๑. ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา
๒. พุทธประวัติ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกาและชาวพุทธตัวอย่าง
๓. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
๔. พระสงฆ์และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์
๕. พุทธศาสนสุภาษิต
๖. หน้าที่ชาวพุทธ
๗. การบริหารจัดการและการเจริญปัญญา
๘. วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
๙. ศาสนพิธี

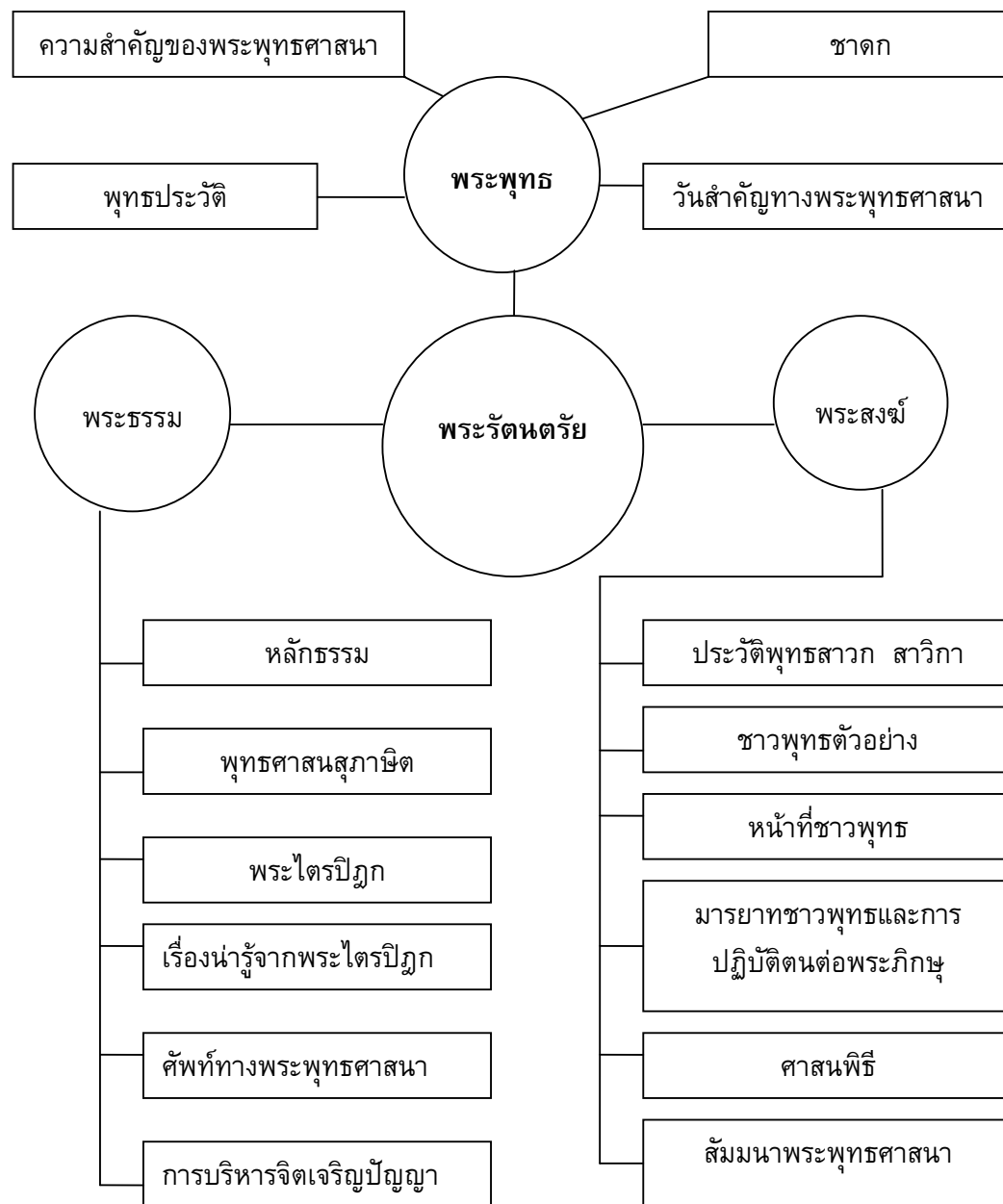
การที่หลักสูตรเดิมมีหัวข้อมากอย่างนี้ทำให้สามารถครอบคลุมเนื้อหาสาระพระพุทธศาสนาได้ค่อนข้างครบถ้วน คณะกรรมการได้นำหัวข้อทั้ง ๙ มาวิเคราะห์จัดระบบใหม่เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างหัวข้อเหล่านั้น ซึ่งจะได้เป็นประโยชน์สำหรับการเรียนแบบบูรณาการภายในเนื้อหาสาระพระพุทธศาสนาด้วยกัน ดังนั้น เราจึงคงหัวข้อสำคัญในหลักสูตรเดิมไว้แล้วนำมาจัดกรอบความคิดใหม่เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงกันเป็นระบบ ดังนี้

๑. ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา – พุทธประวัติ
๒. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา – พุทธศาสนสุภาษิต – พระไตรปิฎก – เรื่องน่ารู้จากพระไตรปิฎก – ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา
๓. ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา – ชาดก
๔. หน้าที่ชาวพุทธ – มรรยาทชาวพุทธ และการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ – ชาวพุทธตัวอย่าง
๕. การบริหารจัดการและเจริญปัญญา
๖. วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา – ศาสนพิธี
๗. สัมมนาพระพุทธศาสนา

---

^{๓๒} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรอบความคิดในการจัดทำสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรใหม่, หน้า ๙.

เพื่อเชื่อมโยงของหัวข้อซึ่งดูหลากหลายให้มีระบบ เราได้กำหนดหัวข้อใหญ่ที่ครอบคลุมหัวข้ออื่นทั้งหมด นั่นคือเรื่องพระรัตนตรัย หัวข้อทั้งหมดสรุปลงในเรื่องพระรัตนตรัยนี้เอง เราได้จัดความสัมพันธ์ของหัวข้อทั้ง ๖^{๓๓} ตามผังมโนทัศน์ดังต่อไปนี้

ที่มา : พระเทพโสภณ (ประยูร ฐมมจิตโต) กรอบความคิดในการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรใหม่ (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร) หน้า ๑๒.

แผนภาพที่ ๒.๑ ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐-๑๒.

สรุปได้ว่า ในการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔ ประกอบด้วยมาตรฐาน ๓ ข้อ ซึ่งเทียบได้กับไตรสิกขา อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา ดังนี้ เราอาจกล่าวได้ว่าการจัดการเรียนการสอนสาระ การเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่จะให้ได้มาตรฐานทั้งสามข้อต้องเป็นการจัดการศึกษาตามหลัก ไตรสิกขาการจัดทำรายละเอียดเนื้อหาสาระวิชาพระพุทธศาสนาในหลักสูตรใหม่มุ่งแก้ไขข้อด้อย ที่พบในหลักสูตรเดิมและในขณะเดียวกันก็ได้มาตรฐานการเรียนรู้ทั้งสามข้อ คณะกรรมการ ได้นำหัวข้อทั้ง ๙ มาวิเคราะห์จัดระบบใหม่เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างหัวข้อ เหล่านั้น ซึ่งจะได้เป็นประโยชน์สำหรับการเรียนแบบบูรณาการภายในเนื้อหาสาระ พระพุทธศาสนาด้วยกัน ดังนั้น เราจึงคงหัวข้อสำคัญในหลักสูตรเดิมไว้แล้วนำมาจัดกรอบ ความคิดใหม่เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงกันเป็นระบบ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

๒.๓.๑ ความหมายการสอน

ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “การสอน” ไว้หลายลักษณะพอจะ ประมวลได้ พอสังเขปดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต) ได้กล่าวว่า การสอนมี ๒ แบบ คือ ธรรมาธิษฐาน และบุคลาธิษฐาน ถ้าสอนธรรมล้วน ๆ เช่น นิพพานคือดับไม่เหลือ สงบอย่าง หนึ่ง เป็นธรรมาธิษฐาน สอนแบบอภิธรรม

แต่ถ้าสอนแบบมีตัวอย่างประกอบ มีกิจกรรมมีสื่อต่าง ๆ เรียกว่า บุคลาธิษฐาน เป็นการสอนแบบพระสุตตันปิฎก แบบที่พระพุทธเจ้าสอนธรรมะกำมือเดียวใบไม้เป็นอุปกรณ์ อย่างหนึ่งในการสอน เป็นสื่อให้เข้าถึงธรรมะ เมื่อสอนบุคลาธิษฐานท่านจะได้เปรียบคือรูปธรรม มีตัวอย่าง มีนิทานประกอบ^{๓๔}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวว่า ผู้ทำหน้าที่สั่งสอน ให้การศึกษา แก่ผู้อื่น โดยเฉพาะครู อาจารย์ ฟังประกอบด้วยคุณสมบัติและประพฤติตามหลักปฏิบัติ ดังนี้

ก. เป็นกัลยาณมิตร คือ ประกอบด้วยองค์คุณของกัลยาณมิตร หรือ กัลยาณมิตรธรรม ๗ ประการ ดังนี้ ๑. ปิโย น่ารัก ๒. ครุ นำเคารพ ๓. ภาวนีโย นำเจริญใจ ๔. วตฺตา รู้จักพูดให้ได้ผล ๕. วจนฺทโม อดทนต่อถ้อยคำ ๖. คมฺภีรณฺจ กถึ กตฺตา แกล้งเรื่อง ล้าลึกได้ ๗. โน จฏฺฐาเน โน โยชเย ไม่ชักนำในอธรรม

ข. ตั้งใจประสิทธิ์ความรู้ โดยตั้งตนอยู่ในธรรมของผู้แสดงธรรม ที่เรียกว่า ธรรมเทศกธรรม ๕ ประการ คือ ๑. อนุบุพพิกถา สอนให้มีขั้นตอนถูกลำดับ ๒. ปริยายทสสาวี

^{๓๔}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), การเผยแผ่เชิงรุก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๖๕.

จับจุดสำคัญมาขยายให้เข้าใจเหตุผล ๓. อนุพยตา ตั้งจิตเมตตาสอนด้วยความปรารถนาดี
๔. อนามิสันตร ไม่มีจิตเพ่งเล็งมุ่งเห็นแก่อาภิส ๕. อนุปหัจจ วาจจิตตรงไม่กระทบตนและผู้อื่น

ค. มีลีลาครุครบทั้งสี่ ครูที่สามารถมีลีลาของนักสอน ดังนี้ ๑. สันทัสสนา
ชี้ให้ชัด ๒. สมาทปนา ชวนให้ปฏิบัติ ๓. สมุตเตชนา เร้าให้กล้า ๔. สัมปหังสนา ปลุกให้รำริง

ง. มีหลักตรวจสอบสาม เมื่อพูดอย่างรวบรัดที่สุด ครูอาจตรวจสอบตนเองด้วย
ลักษณะการสอนของพระบรมครู ๓ ประการ คือ ๑. สอนด้วยความรู้จริง รู้จริงทำได้จริง จึงสอน
เขา ๒. สอนอย่างมีเหตุผล ให้เขาพิจารณาเข้าใจแจ้งด้วยปัญญาของเขาเอง ๓. สอนให้ได้ผล
จริง สำเร็จความมุ่งหมายของเรื่องที่สอนนั้นๆ

จ. ทำหน้าที่ครูต่อศิษย์ คือ ปฏิบัติต่อศิษย์ โดยอนุเคราะห์ตามหลักกรรมเสมือน
เป็น ทิศเบื้องขวา ดังนี้ ๑. แนะนำฝึกอบรมให้เป็นคนดี ๒. สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ๓. สอนศิลปะ
วิทยาให้สิ้นเชิง ๔. ส่งเสริมยกย่องความดีงามความสามารถให้ปรากฏ ๕. สร้างเครื่องคุ้มภัยใน
สารทิศ คือ สอนฝึกศิษย์ให้ใช้วิชาเลี้ยงชีพได้จริงและรู้จักดำรงตนด้วยดี ที่จะเป็นประกันให้
ดำเนินชีวิตดีงามโดยสวัสดิ มีความสุขความเจริญ^{๓๔}

สนิท ศรีดำแดง ได้กล่าวว่า การสอน ศัพท์ในทางศาสนา คือ “เทศน์” แต่คำนี้ในยุค
หลังโดยเฉพาะปัจจุบัน ก่อให้เกิดความรู้สึกน่าเบื่อ นอกจากเทศน์ของพระภิกษุการเทศน์ของ
คนอื่น ๆ ผู้ฟังรู้สึกว่ายอมรับไม่ได้ การยอมรับได้ ก็เป็นผลมาจาก รูปแบบของพระนั่นเอง
รูปแบบการเทศน์ไม่ได้ปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย

ศัพท์วิทยา ที่มีความหมายคล้ายกับคำว่า “เทศน์” หรือการสอนมีหลายคำ
ที่ควรสนใจ คือ

๑. การฝึก (Train) การทำให้บุคคลหรือสัตว์สามารถทำอะไรสิ่งหนึ่งได้อย่าง
ถูกต้องแม่นยำตามเป้าหมายในศาสนาพุทธใช้แบบสำหรับฝึกเรียกว่า สิกขาบท

๒. การเสนอ (Teach) การให้ความรู้ (knowledge) การปลูกฝังความชำนาญ
(ทักษะ ; Skill) การอบรม (ภาวนา)

๓. การแนะนำ (Instruct) คือการให้ความรู้โดยวิธีการที่เป็นกระบวนการ
มีทั้งการฝึก การสอน และการอบรม

๔. การให้การศึกษาคือกระบวนการพัฒนาศักยภาพ และพลังความสามารถ
ของมนุษย์โดยอาศัยการดึงความสามารถของมนุษย์ออกมาให้มากที่สุด

^{๓๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *ธรรมนุญชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๙๒.

๕. การแนะแนว (guidance) การช่วยเหลือให้ผู้เรียนเดินไปสู่จุดหมายปลายทาง หรือให้พัฒนาการไปตามเป้าหมายอย่างถูกต้อง^{๓๖}

เสฐียรพงษ์ วรรณปก กล่าวไว้อีกว่า วิธีสอนของพระพุทธเจ้า ดังต่อไปนี้

๑. ทำนามธรรมให้เป็นรูปธรรม หรือทำของยากให้ง่าย ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้คือ ก. ใช้อุปมาอุปไมย ข. ยกนิทานประกอบ ค. ใช้อุปกรณ์หรือสื่อการสอน ๒. ทำตนเป็นตัวอย่าง ในแง่ของการสอนอาจแบ่งออกเป็น ๒ อย่างคือ ๑) ทำให้ดู หรือสาธิตให้ดู ๒) ปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง ๓. ใช้ถ้อยคำเหมาะสม ๔. เลือกสอนเป็นรายบุคคล ๕. รู้จักจังหวะและโอกาส ๖. ยืดหยุ่นในการใช้เทคนิควิธี ๗. การเสริมแรง^{๓๗}

๒.๓.๒ ความสำคัญของการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด ๑๒ ปีการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยนำวิทยาการจากแขนงวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมกันเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม จึงเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

ดังนั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ คือ

๑. ด้านความรู้ จะให้ความรู้แก่นักเรียนในเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญของวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญา และศาสนา ตามเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้น ในลักษณะบูรณาการ

๒. ด้านทักษะกระบวนการ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้เกิดทักษะและกระบวนการต่าง ๆ เช่น ทักษะทางวิชาการ ทักษะทางสังคม ทักษะทางสืบสวนสอบสวน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแสวงหาความรู้ การสืบค้น เป็นต้น

^{๓๖} สนิท ศรีดำแดง, **พระพุทธศาสนากับการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒๕-๒๒๖.

^{๓๗} เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **ราชบัณฑิต, พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๖๑.

๓. ด้านเจตคติและค่านิยม กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจะช่วยพัฒนาเจตคติ และค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ เช่น รู้จักตนเอง ฟังตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัยมีความกตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน มีนิสัยในการเป็นผู้ผลิตที่ดีที่มีความพอดีในการบริโภค เห็นคุณค่าของการทำงาน รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักการทำงาน เป็นกลุ่มเคารพสิทธิของผู้อื่น และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันกับกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศชาติ เห็นคุณค่า อนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและแวดล้อม ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนาและคุณค่า อนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนาและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

กิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถนำความรู้ ทักษะ ค่านิยม และเจตคติที่ได้รับการอบรมบ่มนิสัยมาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้

เมื่อมองในภาพรวมแล้วพบว่า ความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรมนั้นนอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมแล้ว ยังมีทักษะและกระบวนการต่าง ๆ ที่จะสามารถนำมาใช้ประกอบในการตัดสินใจได้อย่างรอบรอบในการดำเนินชีวิตและการมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในฐานะพลเมืองดี ตลอดจนการนำความรู้ทางจริยธรรม หลักธรรมทางศาสนา มาพัฒนาตนเองและสังคม ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๓๔}

ดังนั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ในหลักสูตรเข้าด้วยกัน เป็นศาสตร์บูรณาการวิชาความรู้จากสิ่งต่าง ๆ วิธีการและแนวคิดของนักวิทยาศาสตร์ กระบวนการของนักคณิตศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์ของศิลปะ นักดนตรี ประสพการณ์ของนักศิลปะและทักษะการถ่ายทอดภาษาออกมา เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติในการเรียนการสอนกลุ่มสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมทั้งสิ้น

๒.๓.๓ วิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ในการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา บทบาทของครูผู้สอนสำคัญมาก บทบาทของครูผู้สอนอยู่ที่การแนะนำวิธีการ ถ้าผู้เรียนสามารถทำเองได้ก็ทำเอง ครูที่ดีต้องมีทั้งวิชาและจรณะ (วิชาจรณสมฺปนฺโน) วิชา คือ ความรู้ดี จรณะ คือ ความประพฤติดี บทบาทสำคัญของ

^{๓๔}กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕), หน้า ๓ - ๔.

ครูผู้สอนมีสามคำ คือ เนะให้ทำ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ดังพุทธพจน์ที่ว่า ตุมเหติ กิจจิง อาตปโปก ขาตาโร ตถาคตา การลงมือปฏิบัติเป็นหน้าที่ของท่านทั้งหลาย พระตถาคตเป็นผู้บอกวิธีการ แนวการสอนพุทธวิธี มีดังนี้^{๓๙}

๑. วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย เป็นวิธีการสอนที่สรุปได้ว่า เป็นการบรรยายเนื้อหา เปรียบเทียบกับคน สัตว์ หรือสิ่งของ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจมองเห็นภาพ เกิดมโนทัศน์ง่าย ชัดเจน และสมจริง^{๔๐}

๒. วิธีสอนแบบปจฉาวิเสชา เป็นวิธีการสอนที่สรุปได้ว่า ใช้วิธีการถาม-ตอบ ระหว่างผู้สอนกับนักเรียน หรือนักเรียนกับนักเรียน ในการถาม-ตอบนี้ผู้สอนจะไม่ตอบคำถามเอง แต่จะกระตุ้นเร้าหรือส่งเสริมให้นักเรียนช่วยกันตอบ^{๔๑}

๓. วิธีสอนแบบธรรมสาธกัจฉา เป็นวิธีการสอนที่สรุปได้ว่า นักเรียนและนักเรียน สนทนาพูดคุยหรืออภิปรายความคิดเห็นโต้ตอบทางวิชาการ (ธรรมะ) ครูต้องปฏิบัติตนเป็น กุญฺยาณมิตร มีความเมตตากรุณายอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน ในการสนทนา ครูและ นักเรียนต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาขอบเขตของเนื้อหาที่จะสนทนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจให้กระจ่างขึ้น ผู้เรียนจะต้องมีความรู้ในด้านเนื้อหาก่อนสนทนาพอสมควร^{๔๒}

๔. วิธีสอนแบบอริยสัจ มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่สรุปได้ดังนี้

๑. ขั้นกำหนดปัญหาหรือขั้นทุกข์ ครูให้นักเรียนได้ศึกษาพิจารณาปัญหา ที่เกิดขึ้นด้วยตนเองด้วยความรอบครอบและพยายามกำหนดขอบเขตของปัญหา ซึ่งนักเรียน จะต้องแก้ไขให้ได้

๒. ขั้นตั้งสมมุติฐานหรือขั้นสมุทัย ครูมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนดังนี้

ก. ครูช่วยให้นักเรียนได้พิจารณาด้วยตนเองว่า สาเหตุของปัญหาที่ กล่าวในขั้นที่ ๑ มีอะไรบ้าง

ข. ครูช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจว่า ในการแก้ปัญหาใด ๆ ก็ตาม จะต้องกำจัดหรือดับที่ต้นตอหรือสาเหตุของปัญหานั้น

^{๓๙} จรัส พยัคฆราชศักดิ์ และ สมพร อ่อนค้อม, คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒.

^{๔๐} ประดิษฐ์ พรหมเสนา, โครงการอบรมครูพระช่วยสอนจริยธรรมศึกษาในโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๔), หน้า ๔๙-๕๑.

^{๔๑} ประดิษฐ์ พรหมเสนา, การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๓), หน้า ๑๙.

^{๔๒} ถวิล อรัญ, การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๓), หน้า ๕๑-๕๓.

ค. ครูช่วยให้นักเรียนได้คิดว่า ในการแก้ปัญหาที่สาเหตุนั้น อาจกระทำอย่างไรได้บ้าง หรือกระทำสิ่งที่จะกระทำเป็นข้อ ๆ ไป

๓. ขั้นทดลองและการเก็บข้อมูลหรือขั้นนิโรจน์ ครูมีส่วนทำให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ดังนี้

ก. การทำให้แจ้ง คือ ครูต้องสอนให้นักเรียนได้ลงมือทำ ด้วยตนเองตามหัวข้อต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ในขั้นที่ ๒ ข้อ ค.

ข. เมื่อนักเรียนได้มีการปฏิบัติหรือทดลองได้ผลเป็นประการใดแล้วควรจะมีการบันทึกไว้เพื่อพิจารณาในขั้นต่อไป

๔. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล หรือสรุปผล หรือขั้นมรรคผล ครูมีส่วนร่วมในการช่วยนักเรียน ดังนี้

ก. จากการทดลองทำด้วยตนเองหลาย ๆ ครั้ง ย่อมจะได้ผล ออกมาให้เห็นชัด ผลบางประการชี้ให้เห็นว่าแก้ปัญหาได้ แต่ไม่ชัดเจนนัก ผลที่ถูกต้องจะชี้ให้เห็นว่าแก้ปัญหาได้แน่นอนได้บรรลุจุดหมายแล้ว ได้แนวทางหรือหลักปฏิบัติที่เราต้องการแล้ว สิ่งเหล่านี้จะต้องมีการวิเคราะห์ และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้นบันทึกไว้ในขั้นที่ ๓ ข้อ ข. นั้นจนแจ่มแจ้งว่าทำอะไร จึงจะแก้ปัญหา ที่กำหนดไว้ในขั้นที่ ๑ ได้สำเร็จ

ข. จากการวิเคราะห์ดังกล่าวทำให้เห็นว่าสิ่งใดแก้ปัญหาได้จริงต่อไปก็ให้สรุปการกระทำที่ได้ผลนั้น ๆ ไว้เป็นข้อ ๆ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติและให้ลงมือกระทำหรือปฏิบัติอย่างเต็มที่ตามแนวทางนั้นโดยทั่วกัน^{๔๓}

๕. วิธีสอนแบบสืบสวน สอบสวนแนวพุทธศาสตร์ เป็นวิธีการสอนที่สรุปได้ว่าเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เป็นการพัฒนาความสามารถในการคิดหาความจริงและวิธีการแก้ปัญหาด้วยการตั้งคำถามในกระบวนการวิทยาศาสตร์ทั้งทางโลก และทางธรรม โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน ๕ ขั้นตอน ดังนี้

๑. ขั้นเตรียมความพร้อมแก่ผู้เรียน
๒. ขั้นสังเกตสถานการณ์ภาวะของปัญหา (ทุกข์)
๓. ขั้นอธิบายปัญหา (สมุทัย)
๔. ขั้นของการทำนายผล (นิโรธ)
๕. ขั้นควบคุมและสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม (มรรค)^{๔๔}

^{๔๓}สาโรจน์ บัวศรี, แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๑-๑๐.

^{๔๔}วิรัช วิเชียรโชติ, แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๘๕-๘๖.

๖. วิธีสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีการสอนที่ประกอบด้วยขั้นตอนในการศึกษา ๓ ขั้น ดังนี้

๑. ขั้นศีล คือ การควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย ทั้งทางกายและวาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ พร้อมทั้งจะเรียน

๒. ขั้นสมาธิ คือ การฝึกสมาธิขั้นต้นในการควบคุมสติ ให้นักเรียนรวมจิตใจ ความคิดแน่วแน่เป็นจุดเดียว นักเรียนตัดสิ่งรบกวนอื่นๆ ออกจากความคิดและจิตใจ

๓. ขั้นปัญญา คือ ขั้นนักเรียนใช้สมาธิ ความมีจิตใจแน่วแน่ ทำความเข้าใจ ในปัญหา การหาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข พิจารณาผลที่เกิดที่ก่อกำเนิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจและแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้เกิดปัญญาขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้อง ตามความเป็นจริง^{๔๕}

๗. วิธีสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๗.๑ ขั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อวิธีการเรียนและบทเรียน

๗.๑.๑ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม

๗.๑.๒ บุคลิกภาพของครู และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู

กับนักเรียน

๗.๑.๓ การเสนอสิ่งเร้าและจูงใจ

๗.๒ ขั้นสอน มีขั้นตอนดังนี้

๗.๒.๑ ครูเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียนหรือเสนอหัวข้อ เรื่อง ประเด็นสำคัญของบทเรียน ด้วยวิธีการต่างๆ

๗.๒.๒ ครูแนะแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล

๗.๒.๓ นักเรียนฝึกการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ โดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ทักษะทางวิทยาศาสตร์ และทักษะทางสังคม

๗.๒.๔ จัดกิจกรรมที่เร้าให้เกิดความคิดต่างๆ เช่น คิดสืบค้นค้นคว้า คิดสวทตลอดสาย คิดสืบค้นค้นปลาย คิดโยงสายสัมพันธ์

๗.๒.๕ ฝึกการสรุปประเด็นของข้อมูล ความรู้ และเปรียบเทียบ ประเมินค่าโดยใช้วิธีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบ จัดเป็นทางเลือกและทางออกของการแก้ปัญหา

๗.๒.๖ ดำเนินการเลือกและตัดสินใจ

^{๔๕} จรัส พยัคฆราชศักดิ์ และ สมพร อ่อนค้อม, คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔.

๗.๒.๗ กิจกรรมฝึกปฏิบัติ เพื่อพิสูจน์ผลการเลือกตั้งและการตัดสินใจ
ให้ประจักษ์จริง

๗.๓ ชั้นสรุป

๗.๓.๑ ครูและนักเรียนสังเกตวิธีการปฏิบัติ ตรวจสอบ และปรับปรุง
แก้ไขให้ปฏิบัติถูกต้อง

๗.๓.๒ อภิปรายและสอบถามข้อสงสัย

๗.๓.๓ สรุปบทเรียน

๗.๓.๔ วัดและประเมินผล^{๔๖}

๘. วิธีสอนตามหลักพหุสูต เป็นวิธีการเรียนรู้จากคำบอกเล่า ซึ่งสามารถนำมา
จัดเป็นกระบวนการเรียนตามหลักพหุสูต มี ๓ ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ ๑ การสร้างศรัทธา

๑.๑ การสร้างบรรยากาศชั้นเรียนให้เหมาะสม

๑.๒ บุคลิกภาพของครูและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์

๑.๓ การเสนอสิ่งเร้าและสร้างแรงจูงใจใฝ่รู้

ขั้นตอนที่ ๒ การสอนตามหลักพหุสูต

๒.๑ การฝึกหัดฟัง พูด อ่าน เขียน เพื่อให้ความรู้และฝึกปฏิบัติ

๒.๒ การฝึกปรือ เพื่อจับประเด็นสาระและจดจำ

๒.๓ การฝึกฝน ฝึกการใช้ภาษาให้แคล่วคล่องจัดเจน

๒.๔ การฝึกคิดพิจารณาจนเข้าใจแจ่มแจ้ง ซึ่งการคิดนี้ครูสามารถเลือกนำวิธี
คิดแบบ ต่าง ๆ มาสอนได้เช่น การคิดแยกแยะ การคิดเชื่อมโยงสัมพันธ์ การคิดหาเหตุและ
ปัจจัย ฯลฯ

๒.๕ การฝึกสรุปรวมสาระความรู้เป็นหลักการด้วยความเข้าใจแจ่มแจ้ง และ
นำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนที่ ๓ การมองตนและการประเมินกัลยาณมิตร

๓.๑ การวัดและประเมินตนเอง

๓.๒ การวัดและประเมินโดยเพื่อนนักเรียน

๓.๓ การวัดและประเมินโดยครูผู้สอน

๓.๔ การช่อมเสริมและช่วยเหลือกันฉันกัลยาณมิตร^{๔๗}

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔

^{๔๗} สุมน อมรวิวัฒน์. ศาสตราจารย์, โครงการอบรมครูพระช่วยสอนวิชาจริยธรรมใน
โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร, หน้า ๕๖-๕๗.

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา บทบาทของครูผู้สอนอยู่ที่การแนะนำวิธีการ ถ้าผู้เรียนสามารถทำเองได้ก็ทำเอง ครูที่ดีต้องมีทั้งวิชาและจรณะ บทบาทสำคัญของครูผู้สอนมีสามคำ คือ แนะนำ ทำให้ง่าย อยู่ให้เห็น แนวการสอนพุทธวิธี ประกอบด้วย วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย วิธีสอนแบบปุจฉาวิสัชนา วิธีสอนแบบธรรมสภาัจฉา วิธีสอนแบบอริยสัจ วิธีสอนแบบสืบสวน สอบสวนแนวพุทธศาสตร์ เป็นวิธีการสอนที่สรุปได้ว่า เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เป็นการพัฒนาความสามารถในการคิดหาความจริง วิธีสอนแบบไตรสิกขา วิธีสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการและวิธีสอนตามหลักพหุสูตร ซึ่งอยู่ที่ครูผู้สอนจะต้องเลือกสรรวิธีการสอนให้เหมาะสมกับตัวผู้เรียน เพื่อจะได้ทำการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๓.๔ การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษา

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาเพื่อเป็นการสร้างเสริมศีลธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้^{๔๔}

๑. การสอนศีลธรรมหรือสอนศาสนา

หลักสูตรประถมศึกษาและหลักสูตรมัธยมศึกษาได้จัดเนื้อหาของหลักสูตรในรูปแบบที่เป็นจริยธรรมกลางๆ ตามหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๒๑ และ พ.ศ. ๒๕๔๔ ที่ได้ใช้สำหรับผู้เรียนทุกศาสนาโดยในระดับประถมศึกษานั้นได้นำจริยธรรม ๓๐ ประการมาจัดไว้ในหมวดจริยศึกษาในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยและจัดเรื่องของพระพุทธศาสนาไว้ในหน่วยของชาติไทย กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้จัดเนื้อหาเรื่องของพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นแทรกไว้ในวิชาบังคับและวิชาเลือก ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้จัดเนื้อหาที่เน้นหนักไปทางศาสนาสากลจริยธรรมและปรัชญาแนวการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๒๑ และ พ.ศ. ๒๕๔๔ มุ่งให้เกิดความเข้าใจและเกิดความคิดทางจริยธรรมอย่างกว้างขวาง มีเหตุ มีผลมีใจกว้าง และเน้นการปฏิบัติ เหมาะกับการพัฒนาการของผู้เรียนและสอดคล้องกับปัญหาชีวิตประจำวัน

จากแนวคิดดังกล่าวทำ ให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องของหลักสูตรการสอนศีลธรรมโดยมีผู้สนใจในเรื่องของการสอนศีลธรรมแก่เยาวชน มีความคิดเห็นแบ่งแยกออกไปเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ มีความเห็นว่า การจัดเนื้อหาของหลักสูตรให้นักเรียนได้เรียนหลักจริยธรรมที่เป็นกลางๆ และสอดแทรกไว้ในเนื้อหาของทุกวิชานั้นถูกต้องแล้ว แต่การจัดหลักสูตรต้องคำนึงถึงความแตกต่างของกลุ่มชนในประเทศซึ่งนับถือศาสนาต่างกัน การศึกษาศีลธรรมจะต้องไม่เป็นไปเพื่อครอบงำบังคับเด็กให้นับถือศาสนาอย่างมงาย แต่ต้องให้หลักสัจธรรมที่เป็นกลาง เพื่อให้ศีลธรรมและศาสนาเป็นแสงสว่างแก่ผู้เรียนอย่างเสรี ความคิดกลุ่มนี้เชื่อว่า ครู

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๓ - ๑๓๐.

ทุกคนต้องสอนศีลธรรม การให้คะแนนสูงในวิชาศีลธรรมมิได้ทำให้เด็กมีศีลธรรมการบังคับให้นักเรียนท่องจำเนื้อหาและคำยากต่างๆ จะไม่บังเกิดผลต่อการประพฤติปฏิบัติ ดังนั้น การสอนศีลธรรมจึงควรเป็นไปในลักษณะที่ค่อยๆ สอดแทรกในการจัดกิจกรรมและสิ่งแวดล้อมให้นักเรียนได้เห็นแบบอย่างที่ดีและฝึกการปฏิบัติจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยที่งดงาม

กลุ่มที่ ๒ มีความเห็นว่าการจัดหลักสูตรในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาในเรื่องของเนื้อหาและการสอนศีลธรรมนั้น มีความผิดพลาดมาโดยตลอดได้ลดความสำคัญของการสอนศีลธรรมและศาสนาลง จึงกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาความคิดเห็นของกลุ่มนี้ไม่เห็นด้วยกับการใช้คำว่า จริยธรรม แทนคำว่า ศีลธรรมและศาสนาต้องการให้มีการสอนวิชาศีลธรรมและวิชาพระพุทธศาสนาในหลักสูตรทุกชั้นเรียน โดยจัดชั่วโมงสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มากพอและให้เป็นวิชาบังคับตลอดปี จัดครูสอนวิชานี้เป็นพิเศษเพิ่มคะแนนให้สูงเพื่อจูงใจให้นักเรียนเอาใจใส่และให้ใช้ถ้อยคำที่เป็นคำบาลีที่ชาวพุทธรู้จักกันแพร่หลายอยู่แล้ว เช่น สติ สัมปชัญญะ สัจจะ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามความคิดทั้ง ๒ กลุ่มมีความเห็นตรงกันในเรื่องของวิธีสอนศีลธรรม คือ การสอนโดยวิธีสร้างความสนใจ ใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับวัย จัดกิจกรรมที่นำไปสู่การคิดและการปฏิบัติเป็นการสร้างเสริมศีลธรรมแก่ผู้เรียนได้ดีกว่าการสอนด้วยวิธีบรรยาย

๒. การสอนศีลธรรมอย่างเข้มงวดครอบงำ แต่ไม่จริงจังกับการสอนศีลธรรมอย่างจริงจังแต่ผ่อนคลายเป็นอิสรภาพ

ปัจจุบันครูประถมศึกษาและครูมัธยมศึกษาเริ่มมีความเข้าใจว่า การสอนศีลธรรมด้วยวิธีบอกรับและบังคับให้นักเรียนท่องเนื้อหาในแง่ของประวัติหัวข้อ หลักการเพื่อเขียนตอบครูในการสอบนั้น ไม่ได้ทำให้นักเรียนมีมโนทัศน์และปฏิบัติธรรมตามจุดประสงค์ของหลักสูตรได้ครูส่วนใหญ่ไม่สามารถจะหลบหลีกไปจากกรอบของเนื้อหาอันมากมายที่หลักสูตรได้วางไว้ทั้งครูและนักเรียนต่างก็คร่ำเคร่งทำกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ ด้วยการบอกรับ การเขียนและการพูดแสดงความคิดเห็น ซึ่งสามารถวัดและตีเป็นคะแนนได้ดีการประพฤติปฏิบัติการสอนศีลธรรม จึงเหมือนกับว่า เป็นศาสตร์อย่างหนึ่งที่ต้องวางระบบและกฎเกณฑ์แน่นอนทุกขั้นตอน การสอนศีลธรรมจึงเป็นกระบวนการสอนการเรียนและการสอน - การสอบที่ทั้งครูนักเรียนกระทำไปด้วยความจำใจและไม่เห็นคุณค่าของการประพฤติปฏิบัติ

การนำเนื้อหาที่เกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรมในหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษามาเรียงกันตั้งแต่ ป.๑ - ม.๖ ได้เรียนเนื้อหามากมาย ผลที่ได้กลับเป็นผู้เรียนมิได้เข้าถึงและปฏิบัติตามหลักอันเป็นแก่นแท้ของศาสนาและศีลธรรม ฝ่ายโรงเรียนก็ขัดทอดครอบครัวและสังคมพ่อแม่ก็โทษครู ครูโทษสิ่งแวดล้อม โทษกันไปโทษกันมา นักเรียนถูกทอดทิ้งจากการประพฤติที่งดงาม

การสอนศีลธรรมที่ทุกฝ่ายสนใจ คือ จัดสิ่งแวดล้อมและสถานที่ที่สะอาด รมเย็น และสงบ มีสื่อการเรียนการสอนที่เร้าความสนใจ มีช่วงเวลาที่สนุกด้วยเพลงและเกมส์ที่มีช่วงเวลาที่สงบสำรวมและเป็นพิธีการมีการอภิปรายถกเถียงปัญหาพร้อมกัน ระหว่างครูกับนักเรียน การสอนศีลธรรมในบรรยากาศเช่นนี้ ครูเป็นกัลยาณมิตรและนักเรียนก็เรียนโดยโยนิโสมนสิการ มุ่งเน้นการวิเคราะห์เรื่อง “เหตุใด” “อย่างไร” และ “ทำไม” ครูจัดสถานการณ์และสรุปประเด็นให้นักเรียนฝึกการประเมินค่าการเลือกตัดสินใจ และทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง

๓. ความร่วมมือในการสอนศีลธรรม

การสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษายังไม่เกิดผลดี จึงมีการเรียกร้องให้มีการปรับปรุงการสอนศีลธรรมแก่เยาวชนสถาบันการศึกษาและสถาบันสงฆ์ ซึ่งมีบทบาทในการสร้างเสริมศีลธรรมแก่เยาวชนร่วมกันอย่างใกล้ชิดจะต้องประสานงานและจัดระบบสร้างระเบียบที่รัดกุม ทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษาและสถาบันสงฆ์ส่วนสถาบันครอบครัวเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อศีลธรรมของเยาวชนต้องชักจูงผู้ใหญ่ให้หันเข้าวัดและพาเยาวชนเข้าวัด มีการใช้สื่อการศึกษาและสื่อมวลชนหลายรูปแบบที่จะให้ความรู้และแบบอย่างเป็นแนวทางแก่พ่อแม่ผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูลูกซึ่งจะต้องได้รับความร่วมมือทั้งโรงเรียน สถาบันศาสนา สังคม องค์กรสังคมสงเคราะห์ สมาคมที่บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ สื่อมวลชน หน่วยงานของรัฐ และเอกชน มหาวิทยาลัยจะต้องค้ำค้ำศึกษาวิธีการปลูกฝังศีลธรรมให้แก่เยาวชน

จึงเห็นได้ว่าบ้าน โรงเรียน วัด องค์กร สถาบัน สมาคม และมหาวิทยาลัย ต่างก็มีหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนาชีวิตและจิตใจของเยาวชนไทยให้เป็นผู้มีศีลธรรมการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนานั้น บรรยากาศการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนมีจิตศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา การสอนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในสภาพแวดล้อมทางการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นมาก

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอแนะการจัดบรรยากาศการเรียนการสอนไว้ดังนี้การจัดสภาพแวดล้อมให้สะอาด สงบ ปลอดภัย ปลอดภัย ปลอดภัย ปรับเปลี่ยนสภาพชั้นเรียนให้มีความหลากหลาย ไม่จำเจเพื่อส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนและระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วยกัน มีการส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์มีการให้แรงเสริมและกำลังใจที่เหมาะสมนักเรียนจะได้เห็นและยอมรับรู้ ความจริงใจหลักจริยศึกษาและหลักศาสนา ด้วยการเห็นตัวอย่างการฝึกคิดพิจารณา การฝึกปฏิบัติและเห็นผลของการฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง^{๔๔}

^{๔๔} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, หน้า ๒๖๔.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาว่า ตัวแท้ของกระบวนการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนานั้นเน้นการพัฒนาคนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีงาม เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ชีวิตและสังคม เมื่อผู้เรียนมีสัมมาทิฐิ คือความรู้ที่ถูกต้องตามความเป็นจริงเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนแล้ว การกระทำทางกาย ทางวาจาและทางจิตใจ ย่อมนำไปสู่การปฏิบัติที่ดีงาม สามารถดับทุกข์และแก้ปัญหาได้ กระบวนการพัฒนาคน แบ่งเป็น ๓ ขั้นตอนใหญ่ๆเรียกว่า ไตรสิกขา คือ หลักการศึกษา ๓ ประการ ได้แก่^{๕๐}

๑. การฝึกอบรมด้านความประพฤติ ความมีระเบียบวินัย คือ เว้นทุจริตทางกาย และทางวาจา เรียกว่า สีสสิกขา (ศีล)

๒. การฝึกอบรมจิตให้มั่นคงไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ที่น่าปรารถนานำพอใจและที่ไม่น่าปรารถนาไม่นำพอใจที่มากกระทบ เป็นการปลูกฝังคุณธรรม เสริมสมรรถภาพ คุณภาพ สุขภาพของจิต เรียกว่า จิตตสิกขา (สมาธิ)

๓. การฝึกอบรมทางปัญญา ให้รู้ให้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เหตุ รู้ผล รู้เท่าทันโลกและชีวิต จนสามารถชำระจิตให้ผ่องใสบริสุทธิ์หลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นด้วยอำนาจกิเลสตัณหาและอุปาทานเสียได้ เป็นการดับทุกข์ได้จริง เรียกว่า ปัญญาสิกขา (ปัญญา)

หลักการศึกษาทั้ง ๓ ประการนี้ เป็นหลักการแก้ปัญหาของอารยชนขั้นพื้นฐาน เรียกตามบาลีว่า “อริยมรรค” แปลว่า ทางดำเนินสู่ความดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอริยชน หรือวิธีการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ สามารถขยายองค์ประกอบได้เป็น ๘ ประการ ซึ่งเรียกว่า อฏฐังคิกมรรค คือ

๑. สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) หมายถึง ทัศนคติ ความคิดความเห็น ความเชื่อถือ ทัศนคติค่านิยมต่างๆที่ดีงาม มองสิ่งทั้งหลายสอดคล้องกับปัจจัยอย่างมีเหตุมีผลตามความเป็นจริง

๒. สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) หมายถึง ความคิดความดำริตรอง ความใคร่ครวญเป็นไปเพื่อเปลื้องตนเองให้หลุดพ้นจากกิเลสตัณหา ไม่เป็นไปเพื่อความเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

๓. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) หมายถึง การพูดการแสดงออกทางวาจา เป็นวจีสัจจัตถิ คือไม่หลอกลวงไม่ส่อเสียด ไม่หยาบคาย ไม่เพ้อเจ้อ มีเหตุผลพูดสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์

๔. สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) หมายถึง การกระทำ ที่ดีงาม ที่สุจริตชนประพฤติปฏิบัติกัน เป็นไปในทางสร้างสรรค์ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดี

^{๕๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธวิธีในการสอน*, หน้า ๑.

งามในสังคมทำให้อยู่ร่วมกันได้ด้วยดีหรืองดเว้นการเบียดเบียนชีวิต ทรัพย์สิน ละเมิดสิทธิในคุ้มครองของรักของผู้อื่น

๕. สัมมาอาชีวะ (อาชีพชอบ) หมายถึง การประกอบอาชีพในทางสุจริต ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น

๖. สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) หมายถึง ความเพียรพยายามในการทำ ความดีงาม ความชอบธรรมหรือเพียรพยายามละความชั่ว ทำความดีและชำระจิตของตนให้ผ่องใส

๗. สัมมาสติ (ระลึกชอบ) หมายถึง การมีสติกำกับตัวในการกระทำภารกิจทุกอย่าง ตลอดถึงการมีสติระลึกได้ในสิ่งที่ดีงาม ที่เป็นประโยชน์ก็ถือกุศลไม่ปล่อยสติให้ล่องลอยไปกับอารมณ์ที่มากกระทบ

๘. สัมมาสมาธิ (ตั้งใจชอบ) หมายถึง ความตั้งใจมั่นคง สงบไม่ฟุ้งซ่าน สม่่าเสมอแน่วแน่เป็นอันหนึ่งอันเดียว บริสุทธิ์ผ่องใสไม่ขุ่นมัว นุ่มนวล ผ่อนคลาย ไม่ตั้งเครียด กระด้างไม่หดหู่ท้อแท้ พร้อมทั้งจะใช้งานทางปัญญาให้ได้ผลเต็มที่

ดังนั้น การจัดกระบวนการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการสร้างเสริมศีลธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษา จึงมุ่งเน้นเน้นการพัฒนาคนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีงาม เป็นประโยชน์ถือกุศลแก่ชีวิตและสังคม เมื่อผู้เรียนมีสัมมาทิฐิ คือความรู้ที่ถูกต้องตามความเป็นจริงเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนแล้ว การกระทำทางกาย ทางวาจาและทางจิตใจ ย่อมนำไปสู่การปฏิบัติที่ดีงาม สามารถดับทุกข์และแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๓.๕ การจัดสื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงสื่อว่ามีบทบาทสำคัญมากในการจัดกระบวนการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา เพราะสื่อเป็นสิ่งกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้ ใน ๓ องค์ประกอบสำคัญ คือ เนื้อหาสาระ ทักษะ กระบวนการฝึกปฏิบัติทั้งทางกาย วาจา ใจ และคุณลักษณะ ทัศนคติค่านิยมที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการเรียนรู้ตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูผู้สอนพระพุทธศาสนาควรจะต้องพิจารณาเพิ่มเติมพื้นฐานความรู้ทางพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนด้วยตนเองจากสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย และจะต้องพิจารณาเลือกสรรจัดหาหรือผลิตขึ้นเพื่อนำมาประกอบการเรียนรู้หรือช่วยให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งที่ครูผู้สอนควรระมัดระวังในเรื่องของสื่อการเรียนรู้ก็คือ การใช้สื่อนั้นต้องสนองตอบความต้องการทางการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพอย่างสูงสุด สื่อต่างๆไม่ว่าสื่อของจริง สื่อวัสดุหรือสื่อทัศนศึกษาหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ข่าวสารหรือประสบการณ์ในชีวิตประจำวันที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านสื่อต่างๆ ครูผู้สอนควรได้หยิบยกมาเป็นประเด็นให้ผู้เรียนได้วิพากษ์วิจารณ์เพื่อจำแนกแยกแยะสิ่งต่างๆ อันนำไปสู่แนวความคิดที่ถูกต้องข้อมูลข่าวสารต่างๆนี้จะเป็นสื่อ

การสอนที่มีความหมายต่อการเรียนรู้เป็นอย่างดี สื่อการเรียนเป็นวิธีการหรือกระบวนการ วัสดุของจริง เครื่องมือที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ปัจจุบันเทคโนโลยีแหล่งข้อมูลทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้โดยตรงให้กับผู้เรียน ครูจึงมีบทบาทในการวางแผน เตรียมสื่อการเรียนเพื่อให้นักเรียนมีการปฏิบัติและครูชี้แนะแนว การเรียนวิธีศึกษาหาความรู้ ครูจึงต้องเตรียมสื่อการเรียนการสอนมากมาย แล้วเลือกสรรเครื่องมือ ที่มีประสิทธิภาพอันจะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายที่วางไว้คุณลักษณะของสื่อที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่

๑. ต้องเป็นสื่อเน้นการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง
๒. ครูและนักเรียนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง
๓. รูปแบบของสื่อมีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ธรรมชาติของสาระ

การเรียนรู้และศักยภาพของผู้เรียน

๔. สื่อการเรียนการสอนต้องตรงกับจุดประสงค์ เนื้อหาและกิจกรรมของบทเรียน อีกทั้งยังต้องใช้อย่างประหยัดและคุ้มค่า สื่อการเรียนรู้อะพรวุทธศาสนามีหลายประเภท ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์เป็นหนังสือเรียน หนังสือค้นคว้า นอกจากนั้นยังมีสื่อเทคโนโลยี ได้แก่ โทรทัศน์, วีดิทัศน์, คอมพิวเตอร์, อินเทอร์เน็ตและที่สำคัญเป็นสื่อประเภทกิจกรรม ได้แก่ การศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ การจัดกรรมเข้าค่ายคุณธรรม การฟังธรรม การเจริญวิปัสสนา กรรมฐาน วิทยากรหรือพระสงฆ์ที่มีความรู้ที่ผู้เรียนหรือครูจะนำมาสู่ห้องเรียนหรือการสัมมนา ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงเกิดการเรียนรู้ที่ถาวร จะทำให้ผู้เรียนมีความสนใจในบทเรียนมากขึ้น^{๕๑}

ดังนั้น การจัดสื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา จึงต้องมีการพัฒนารูปแบบของสื่อให้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้และ ศักยภาพของผู้เรียน และสื่อการเรียนการสอนจะต้องตรงกับจุดประสงค์ เนื้อหาและกิจกรรมของ บทเรียน อีกทั้งยังต้องใช้อย่างประหยัดและคุ้มค่ามากที่สุดด้วย

๒.๓.๖ การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

การวัดและการประเมินผลเป็นกระบวนการที่สามารถตรวจสอบได้ว่านักเรียน สามารถเรียนรู้หรือประสบความสำเร็จจากการเรียนรู้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้มากน้อย เพียงใดและยังเป็นเครื่องมือสำหรับการบ่งชี้ให้ผู้สอนใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง การเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนามีเนื้อหา ในด้านค่านิยม คุณงามความดีความประพฤติตนตามหลักธรรม การวัดผลในวิชา พระพุทธศาสนาสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ด้วยเหตุนี้ การวัดและ

^{๕๑}กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๑๙๙ - ๒๐๒.

การประเมินผลจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพื่อให้ได้ผลการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นไปอย่างน่าเชื่อถือและเที่ยงตรงมากที่สุด

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้วางวิธีการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา นอกจากจะวัดความรู้กระบวนการเรียนรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์แล้วอาจใช้กระบวนการวัดผลตามระบบศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้ครอบคลุมในด้านพฤติกรรมด้วย คือ^{๕๒}

ศีล พฤติกรรมดีงามทั้ง กาย วาจา และอินทรีย์ทั้ง ๖ เคยชิน แคล้วคล่อง อยู่ตัว เป็นวินัยเข้าสู่ชีวิต โดยการสังเกต การบันทึก

สมาธิ จิตใจมีคุณธรรม มีประสิทธิภาพและมีความสุข โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจสอบตนเอง

ปัญญา ความรู้ คิด เข้าใจ การมองเห็นความจริง เท่าทันทั้งระบบความสัมพันธ์เป็นเหตุเป็นผลเชื่อมโยงประยุกต์เข้าสู่วิถีชีวิตใหม่ โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจสอบตนเองหรือถ้าจะให้ชัดเจนขึ้นควรประเมินตามสภาพจริงเพื่อดูการพัฒนาคุณภาพทางธรรมจรรยา ตามหลักอริยวัฑฒิ ๕ ประการ คือ

๑. ศรัทธา วัดว่ามีความเชื่อที่มีเหตุผลประกอบด้วยปัญญา ซึ่งไม่เบียดเบียนชีวิตและสังคมโดยการสังเกต การสะท้อนความคิด การตรวจสอบตนเอง

๒. ศีล วัดว่ามีความประพฤติและวิถีชีวิต ไม่เบียดเบียน แต่เกื้อกูล มีวินัย เอื้อต่อวัฒนธรรมโดยการสังเกต การตรวจสอบตนเองและการบันทึกพฤติกรรม

๓. สุตะ วัดว่ามีความรู้เกี่ยวกับข่าวสาร ข้อมูล ทันทต่อเหตุการณ์ สถานการณ์ และความรู้เหมาะสมแก่การดำเนินชีวิตกิจการของตน โดยการสอบถาม การสังเกต การสัมภาษณ์

๔. จาคะ วัดว่ามีจิตใจกว้างขวาง ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว รู้จักเสียสละ บำเพ็ญประโยชน์ โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ และการบันทึก

๕. ปัญญา วัดว่าคิด เข้าใจ ทำการต่างๆด้วยปัญญา รู้จักแยกแยะชั่วดี คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงหยั่งถึงเหตุปัจจัยและความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งหลายโดยการสอบถาม การสัมภาษณ์ การตรวจสอบตนเอง

การวัดและประเมินผลวิชาพระพุทธศาสนานั้น จะต้องประเมินผลในสภาพจริง ประสมประสานกับกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้แสดงออกในการปฏิบัติจริง แฟ้มสะสมผลงาน ส่วนใหญ่จึงใช้การสังเกตเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกต ได้แก่ แบบบันทึกพฤติกรรม แบบตรวจสอบรายการ การสัมภาษณ์ การประเมินระดับคุณภาพ (Rubric Assessment) การประเมินด้วยแฟ้มสะสมงานเป็นการประเมินผู้เรียนในสภาพจริง เพื่อให้เห็นความก้าวหน้าความสามารถ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การประเมินแฟ้มสะสมงาน ควรคัดเลือก

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๙ - ๒๑๔.

งานที่เป็นชิ้นงานที่ดีที่สุด จำนวนหลายชิ้น เพื่อแสดงความก้าวหน้า แสดงศักยภาพและตอบสนองต่อเป้าหมายการเรียนรู้ เพื่อสะท้อนให้เห็นความก้าวหน้าการปฏิบัติงานและผู้เรียนประเมินผลตนเอง

พินิตา สินสุวรรณและคณะ ได้เสนอการวัดผลและการประเมินผลของวิชาพระพุทธศาสนาไว้ ๓ ทาง คือ^{๕๓}

๑. การวัดผลและประเมินผลด้านความรู้ของผู้เรียน

๑.๑ การวิเคราะห์คำนิยาม

๑.๒ การใช้แบบแผนภูมิหรือกราฟ

๑.๓ การวัดและการประเมินผลแบบการ์ตูน

๑.๔ ใช้แบบทดสอบความสนใจเปิดให้บรรยาย

๒. การวัดและการประเมินผลด้านปรับพฤติกรรม

๒.๑ ใช้การสังเกต เช่น การบันทึกย่อย การทำมาตราส่วนประเมินค่าและการสำรวจรายการ

๒.๒ การสัมภาษณ์

๓. การวัดผลด้านด้านพุทธิพิสัยของผู้เรียน

๓.๑ การใช้คำถามแบบอ้อม

๓.๒ การใช้คำถามแบบไม่จบตัวเอง

จากวิธีการวัดและการประเมินผลในวิชาพระพุทธศาสนาที่กล่าวมาแล้ว พอจะสรุปได้ว่าการวัดและการประเมินผลในวิชาพระพุทธศาสนานั้น จะต้องใช้หลาย ๆ วิธี คือ การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน โดยการสังเกตการบันทึก การสัมภาษณ์และการให้นักเรียนตรวจสอบตนเองว่ามีศีลมีคุณธรรมอะไรเพิ่มขึ้นมาบ้าง โดยการทำแฟ้มสะสมการทำดีในแต่ละวัน เพื่อการประเมินตนเอง ด้วยการทำแบบทดสอบทั้งแบบอ้อมและปรนัย สามารถนำความรู้ที่ได้จากการประเมินไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี เหล่านี้จัดว่าเป็นประโยชน์ต่อการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาและเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาอีกส่วนหนึ่งด้วย

๒.๓.๗ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

จันทราณี สงวนนาม ได้กล่าวไว้ว่า การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ก็คือ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมิได้จัดการเรียนการสอนแต่เฉพาะในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวเท่านั้นการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นวิธีการช่วย

^{๕๓}พินิตา สินสุวรรณ และคณะ, สภาพการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรพุทธศักราช ๒๕๒๔ ของผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตการศึกษา ๘, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๓), หน้า ๓๐ - ๓๑.

พัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้มีระเบียบวินัยมีคุณธรรม จริยธรรมที่พึงปรารถนาของสังคม และของโรงเรียน^{๕๔}

จิตรา ทองเกิด ได้กล่าวไว้ว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการให้ การศึกษา โดยสถานศึกษาจะต้องจัดกิจกรรมขึ้นเพื่อช่วยให้นักเรียนได้แสดงความสนใจ ความถนัด ตามธรรมชาติอันแท้จริง กิจกรรมจะเป็นเครื่องมือช่วยอบรมนักเรียนให้รู้จักปรับ ตนเองในการทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบและความเสียสละเพื่อส่วนรวม ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีในระบอบประชาธิปไตย เป็นการสร้างประสบการณ์ตามความ แตกต่างของนักเรียนเพื่อสร้างเจตคติและพัฒนาบุคลิกภาพอันพึงประสงค์^{๕๕}

สมพงษ์ จิตระดับ ได้กล่าวถึงกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาทางด้านจิตใจน้ำใจและศีลธรรม แบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภทด้วยกันคือ^{๕๖}

๑. กิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ
๒. กิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม
๓. กิจกรรมชมรมอาสาพัฒนา
๔. กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี การอยู่ค่ายพักแรม

ในส่วนของกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมให้โรงเรียนดำเนินการดังนี้

๕. พานักเรียนออกไปทำกิจกรรมนอกสถานที่ เช่น ไปทำพิธีเวียนเทียน ไปไหว้ พระไปชมวัด ไปฟังเทศน์ การแนะนำให้รู้จักสถานที่สำคัญทางศาสนา เป็นต้น

๖. การจัดกิจกรรมทางศาสนาในโรงเรียน ได้แก่การนิมนต์พระมาเทศน์ การหล่อเทียนพรรษา การทำบุญตักบาตรในโรงเรียน การเชิญวิทยากรฝ่ายพระสงฆ์ มาบรรยายธรรม

๗. กิจกรรมที่ต้องปฏิบัติอยู่เสมอ ได้แก่การสวดมนต์ การนั่งสมาธิ การอบรม การให้คำแนะนำในสิ่งที่ควรปฏิบัติ

กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ กล่าวว่า จอห์น ดุย เป็นผู้นำในแนวคิดเรื่องกิจกรรม นอกหลักสูตร (กิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือกิจกรรมร่วมหลักสูตร) หรือกิจกรรมนักเรียนนี้ ได้รับความสนใจและนำไปปฏิบัติตามโรงเรียนต่างๆมากขึ้น โรงเรียนต่าง ๆ เริ่มมีการส่งเสริม ให้นักเรียนจัดกิจกรรมชนิดต่างๆขึ้น เช่น จัดให้มีชมรมศิลปวัฒนธรรม ชมรมทางวิชาการต่าง ๆ

^{๕๔} จันทรานี สงวนนาม, ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บุ๊คพอยท์จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕๒.

^{๕๕} จิตรา ทองเกิด, "กิจกรรมที่จัดในโรงเรียน", วารสารวิชาการ, ๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒), หน้า ๓๐.

^{๕๖} สมพงษ์ จิตระดับ, การสอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โอ เอส พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๐), หน้า ๑๗๗.

เพื่อเสริมการเรียนรู้ในหลักสูตรให้ดีขึ้น กิจกรรมนักเรียนจึงไม่ใช่เป็นของใหม่แต่เคยมีมานานแล้ว ตั้งแต่สมัยกรีกและโรมัน เป็นกิจกรรมที่เสริมประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ของนักเรียน โดยการร่วมมือหรือทำกิจกรรมด้วยตนเอง นอกเหนือจากการเรียนการสอนตามปกติ แต่ทั้งนี้จะต้องมีครูเป็นผู้คอยช่วยเหลือดูแลอยู่ด้วย เพื่อให้กิจกรรมทุกอย่างที่นักเรียนได้ปฏิบัติเพื่อนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตร^{๕๗}

ดังนั้น การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ก็คือ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีได้จัดการเรียนการสอนแต่เฉพาะในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่กิจกรรมเสริมหลักสูตรนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการให้การศึกษา โดยสถานศึกษาจะต้องจัดกิจกรรมขึ้นเพื่อช่วยให้นักเรียนได้แสดงความสนใจ ความถนัด ตามธรรมชาติอันแท้จริง กิจกรรมจะเป็นเครื่องมือช่วยอบรมนักเรียนให้รู้จักปรับตนเองในการทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบและความเสียสละเพื่อส่วนรวม

๒.๓.๘ การนิเทศภายในสถานศึกษา

๑. ความหมายของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศในสถานศึกษา พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้ได้รับการศึกษาพระธรรมวินัยมาโดยตรงอาจจะเข้ามามีส่วนร่วมในการนิเทศครู หรือมีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำแก่คณะครูเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ดีขึ้น

บรรเทา กิตติศักดิ์ ได้ให้ความหมายของการนิเทศไว้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นการปรับปรุงการสอนสอนโดยการวางแผนเพื่อพัฒนาการสอนให้เกิดผลดีแก่นักเรียน การนิเทศการสอนมิใช่จะพึงเลี้ยงปรับปรุงตัวเองให้เห็นว่าครูยังทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์หากพึงเลี้ยงถึงสิ่งเหล่านี้ คือ นโยบายการศึกษา จุดประสงค์ของการศึกษา การพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรวิธีสอนของครูและความร่วมมือของคณะครูโรงเรียน ฉะนั้น การนิเทศการศึกษาจึงมีขอบเขตกว้างขวางมาก^{๕๘}

^{๕๗} กาญจนา ศรีภาพสินธุ์, การบริหารกิจการนักเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชา การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕), หน้า ๔๕๖.

^{๕๘} บรรเทา กิตติศักดิ์, การนิเทศการสอนมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๒๓๕.

วิทย์ เกษมเศรษฐ ได้สรุปความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้^{๕๙}

๑. การนิเทศการศึกษา หมายถึง บริการสภาผู้นำ ซึ่งช่วยให้โรงเรียนปฏิบัติงานดีขึ้น
๒. การนิเทศการศึกษา หมายถึง บริการเทคนิคที่เชี่ยวชาญซึ่งจัดไว้เพื่อศึกษาและปรับปรุงสภาวะต่างๆ เกี่ยวกับการเรียนและความมั่งคั่งของนักเรียน
๓. นิเทศ หมายถึง การประสานงาน การกระตุ้น และนำทางไปสู่ความมั่งคั่งของครู
๔. การนิเทศ หมายถึง สภาผู้นำและการพัฒนาสภาผู้นำให้เกิดในกลุ่มอย่างร่วมมือ
๕. การนิเทศศึกษา หมายถึง โครงการที่ได้วางแผนไว้แล้วเพื่อปรับปรุงการสอน

อุทัย บุญประเสริฐ และ ชโลมใจ กิงคารวัฒน์ ได้ให้ความหมายของการนิเทศภายในไว้ว่า การนิเทศภายใน คือกระบวนการทำงานร่วมกัน ของบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนซึ่งมีการดำเนินการเป็นขั้นตอนและมีกระบวนการเฉพาะ เพื่อตอบสนองจุดมุ่งหมายที่แท้จริงคือ ได้ผลงาน (เด็ก) ดีมีคุณภาพสูง มีการพัฒนา (การเรียนการสอน) พัฒนาคณ (ครู) ให้มีความพอใจและมั่นคงในการทำงาน^{๖๐}

ซารี มณีศรี ได้กล่าวถึงความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นการมองรอบด้าน เข้าใจปัญหาหรือโครงสร้างของงานที่ตนรับผิดชอบอยู่ทั้งหมด ผู้ทำหน้าที่นิเทศคนอื่นจะต้องเป็นคนไต่ถามมิใช่จุดติ คือ ต้องเป็นผู้มีประสบการณ์เรียนรู้งานจากเล็ก ๆ ไปจนถึงงานใหญ่ที่มีความซับซ้อนคลุกคลีกับปัญหาเข้าใจปัญหาและสามารถแก้ปัญหาได้^{๖๑}

ดังนั้น การนิเทศการศึกษาจึงเป็นการปรับปรุงการสอน โดยการวางแผนเพื่อพัฒนาการสอนให้เกิดผลดีแก่นักเรียน เป็นการมองรอบด้าน เข้าใจปัญหาหรือโครงสร้างของงานที่ตนรับผิดชอบอยู่ทั้งหมด พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้ได้รับการศึกษาพระธรรมวินัยมาโดยตรง

^{๕๙}วิทย์ เกษมเศรษฐ, หลักการและเป้าหมายของการนิเทศการศึกษา, เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาโครงการพัฒนาการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา ณ โรงเรียนนราชนิรุฒระ จังหวัดนครปฐม ระหว่างวันที่ ๑๓ - ๑๕ กันยายน ๒๕๒๗, (กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา, ๒๕๒๗), หน้า ๓ - ๔.

^{๖๐}อุทัย บุญประเสริฐ และ ชโลมใจ กิงคารวัฒน์, หลักการแนวทางในการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๓๒.

^{๖๑}ซารี มณีศรี, การนิเทศการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บุรพาสาส์น, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕.

อาจจะเข้ามามีส่วนร่วมในการนิเทศครู หรือมีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำแก่คณะครูเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ดีขึ้น

๒. จุดหมายการนิเทศการศึกษา

เนื่องจากการนิเทศการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญ เป็นเรื่องที่จะเอื้อต่ออันซับซ้อน เพราะเป็นเรื่องของการพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้มีคุณภาพให้มีทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ให้ การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ดังนั้น สาย ภาณุวัฒน์ ได้จำแนกจุดหมายการนิเทศการศึกษาไว้ ๘ ประการ คือ

๑. ช่วยสร้างคุณลักษณะแห่งความเป็นผู้นำให้แก่ครู
๒. ช่วยส่งเสริมขวัญของครูให้อยู่ในสภาพที่ดีและเข้มแข็งรวมหมู่คณะได้
๓. ช่วยให้ครูพัฒนาการสอนของตน โดยมีคำแนะนำ ๒ ประการ คือ
  ๑. อย่าได้พยายามยึดยึดความคิดเห็นที่คนนิยมให้ครูจำต้องรับ
  ๒. อย่าได้ฝืนให้ครูทำตามแผนหรือแบบที่ตนทำ
๔. จงพยายามหลีกเลี่ยงการกรอกคำแนะนำสั่งสอนให้ครูจนครูรับไม่ไหว
๕. ช่วยฝึกครูใหม่ให้เข้าใจงานในโรงเรียนและงานของอาชีพครู
๖. ช่วยหยิบยกปัญหาต่างๆ ของโรงเรียนที่ทางโรงเรียนไม่สามารถจะแก้ไขได้

โดยลำพัง

๗. ให้ครูรู้จักค้นหาจุดลำบากในการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคนและครูช่วยวางแผนการสอนให้เหมาะสมเพื่อแก้ไขการช่วยแก้ไข

๘. ช่วยในด้านประชาสัมพันธ์ถึงความเคลื่อนไหวของการศึกษาที่โรงเรียนในท้องถิ่นได้จัดดำเนินการเพื่อให้ราษฎรเข้าใจ^๒

หวน พินธุพันธ์ ได้สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการนิเทศภายในไว้เป็นข้อๆ ดังนี้^๓

๑. การให้ความรู้ คือ การที่ผู้นิเทศในโรงเรียนจะชี้แนะโดยให้ความรู้แก่ครู เช่น การให้คำแนะนำ การประชุมปรึกษาหารือ การจัดอบรม การปฐมนิเทศครูใหม่ การใช้เอกสารให้ความรู้และการหาวิทยากรมาให้ความรู้

๒. การทำให้ดูหรือการสาธิต ซึ่งอาจจะทำเองหรือหาผู้อื่นมาทำให้ดู เช่น การสาธิตวิธีการอบรม

๒.๑ การพาไปดูงาน เช่น การพาไปดูงานนิทรรศการโรงเรียนที่มีผลงานดีเด่น

^๒ หน่วยงานนิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เอกสารชุดการประกันคุณภาพการศึกษา เล่ม ๑-๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๓๔.

^๓ หวน พินธุพันธ์, การบริหารโรงเรียน. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๘), หน้า ๕๕.

๒.๒ การประสานงานให้ร่วมกันทำ ผู้นิเทศในโรงเรียน เป็นผู้ประสานงาน เพื่อให้ครูได้ร่วมกันทำงาน

๒.๓ การบริหารทางด้านวิชาการ เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ในการทำงานของครูเช่น วัสดุ อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ

๒.๔ การประเมินผลและการวิจัยอาจใช้แบบสอบถามการสังเกต การสอนของครูและเครื่องวัดต่าง ๆ

๒.๕ การจัดกิจกรรมกระตุ้นให้ปฏิบัติงานเข้มแข็งขึ้น อาจใช้วิธีการประกวดและแข่งขันในด้านต่าง ๆ เป็นการกระตุ้นให้ครูกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน

๒.๖ การให้ไปฝึกงาน อาจจะทำครูไปฝึกงานในที่ต่างๆเพื่อให้กลับมา ทำงานได้ผลดี

๒.๗ การทำให้เกิดความเข้าใจกัน เป็นการนิเทศที่ช่วยให้เกิด บรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกันการอำนวยความสะดวกและบำรุงขวัญแก่ครูผู้สอน

จึงสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นความพยายามของผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรงพยายามที่จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ โดยการแนะนำ ประสพการณ์การวางแผนและกลยุทธ์ต่าง ๆ มาแนะนำเป็นบทเรียนเพื่อครูผู้สอนจะได้นำมาใช้ในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

๒.๓.๙ การสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ

กิตติพันธ์ รุจิรกุล ได้กล่าวว่าการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพบรรลุ วัตถุประสงค์เป้าหมายได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องดำเนินการส่งเสริมการบริหารการจัดการงาน ๖ ด้านคือ^{๖๔}

๑. ด้านวิชาการ

ผู้บริหารจะต้องกำหนดนโยบาย เป้าหมาย วางแผน แบ่งกลุ่มนักเรียน จัดหลักสูตร การเรียนการสอน จัดห้องเรียน จัดห้องสมุด จัดการวัดและการประเมินผล การเรียน พัฒนาการเรียนการสอนด้วยการจัดทำ สื่อการเรียนการสอน จัดหาคู่มือครู บันทึกการสอน การสอนซ่อมเสริม การนิเทศการสอน การใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน การแนะแนว การจัดหาทุนการศึกษาทั้งหมดเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

ในด้านการเรียนการสอนจัดให้มีการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะ และวัยของนักเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๔ ไม่จำเป็นต้องใช้ภาษาบาลี ยกเว้นพุทธศาสนสุภาษิตเท่านั้น ในด้านกระบวนการจัดการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ใช้

^{๖๔} กิตติพันธ์ รุจิรกุล, ทฤษฎีผู้นำทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๗๗.

วิธีการสอนตามแบบอย่างที่พระพุทธองค์ทรงสอน สอนให้เกิดศรัทธา ความนิยมชมชื่น ใช้สื่อการเรียนการสอนประกอบการสอน จัดหาสื่อ วัสดุกรรม เช่น ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ เป็นต้น ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นในด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการประพฤติที่ดีงาม ฝึกการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องติดตามประเมินผล สนับสนุนให้กำลังใจครูผู้สอน อาราธนาพระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถมาสอนหรือผู้ทรงคุณธรรมในชุมชนมาเป็นวิทยากรส่งเสริมให้มีการวิจัยในชั้นเรียน การประกวดแข่งขันการตอบปัญหาธรรมะ การแข่งขันการสวดมนต์ทำนองสรภัญญะ เป็นต้น

๒. ด้านงบประมาณ

งบประมาณ เป็นงานสนับสนุนให้งานของสถานศึกษาดำเนินไปสู่ความสำเร็จและบรรลุผลสมความประสงค์แบ่งออกเป็นด้านงบประมาณ มีการวางแผนที่จะใช้เงินงบประมาณ และเงินนอกงบประมาณในการจัดซื้อและจัดจ้างเพื่อให้ได้มาซึ่งพัสดุ ครุภัณฑ์ ที่ดินและสิ่งก่อสร้างการจัดทำบัญชี งานพัสดุ งานทะเบียนและสถิติ งานสารบรรณ ซึ่งเป็นงานธุรการ ทำให้เกิดงานสำคัญขึ้น ๗ งานคือ การจัดทำแผนและบริหารงานงบประมาณการจัดทำแผนใช้เงินนอกงบประมาณการจัดซื้อและจัดจ้างโดยวิธีการต่าง ๆ ตามระเบียบ งานการจัดทำ บัญชี งานพัสดุ งานทะเบียนสถิติและงานสารบรรณ

ในส่วนของการส่งเสริมการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับด้านบริหารจัดการงบประมาณนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถส่งเสริมได้ด้วยการจัดดำเนินการวางแผนงานในการจัดซื้อ จัดหาหรือจัดทำโดยใช้งบประมาณ เพื่อผลิตสื่อและจัดอบรมการเรียนการสอนในวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งตามสภาพจริงผู้บริหารศึกษายังให้การส่งเสริมทางด้านนี้ในระดับน้อยบางสถานศึกษาอาจไม่มีเลยโดยนำงบประมาณไปพัฒนาทางด้านอื่น ทำให้การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาขาดประสิทธิภาพ รวมทั้งควรวางแผนจัดสรรเงินงบประมาณเป็นค่าตอบแทนแก่พระภิกษุช่วยสอน ค่าตอบแทนวิทยากรที่มาสอน หรือค่าตอบแทนเป็นเงินล่วงหน้าให้กับครูจากการปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เป็นต้น

๓. ด้านกิจกรรม

กิจกรรมเป็นงานให้บริการเสริมประสบการณ์การเรียนรู้แก่นักเรียนในทุก ๆ ด้าน นอกจากการจัดการเรียนการสอนตามปกติเพื่อช่วยให้นักเรียนเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ ลักษณะงานที่รับผิดชอบ คือ กำหนดนโยบาย การจัดกิจกรรม ให้การสนับสนุน มอบหมายงานให้บุคลากรรับไปดำเนินการ ออกนิเทศให้คำปรึกษาและควบคุมงาน จัดหางบประมาณให้ จัดให้มีการประเมินผล ส่วนขอบข่ายของงานกิจกรรมนักเรียนนั้นประกอบไปด้วยการให้บริการด้านสวัสดิการแก่นักเรียน จัดให้มีกิจกรรมร่วมหลักสูตรและควบคุมความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัยของโรงเรียน เป็นบุคคลที่มีวินัยในตนเอง (Self-Disciplined) จากขอบข่ายงานดังกล่าว ทำให้เกิดงานสำคัญขึ้น ๓ งาน คือ การให้บริการหรือสวัสดิการ การจัดกิจกรรมร่วม

หลักสูตรและการควบคุมด้านความประพฤติ ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในส่วนที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะส่งเสริมการสอนวิชาพระพุทธศาสนาได้ชัดเจน คือ การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ให้ครูและนักเรียนได้ร่วมกันประกอบศาสนกิจโดยการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จัดปาฐกธรรมนิทรรศการ กิจกรรมประกวดส่งครูและนักเรียนเข้าประกวดในระดับต่างๆ ไม่เฉพาะเพียงภายในโรงเรียนแต่ยังมีหน่วยงานส่วนราชการ สถาบันทางศาสนาและภาคเอกชนที่ร่วมจัดการประกวดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การประกวดเรียงความ บทความ การตอบปัญหาธรรม เป็นต้น ให้การส่งเสริมสนับสนุนด้านการสรรหางบประมาณดำเนินการ ให้ขวัญและกำลังใจ แสดงความชื่นชมยินดีประกาศเกียรติคุณยกย่อง เป็นแบบอย่างแก่ครูและนักเรียนได้ ดำเนินรอยตาม จัดให้มีการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาหลักธรรมและวัตรปฏิบัติกิจของบรรพชิตโดยตรงรวมทั้งทำการวิจัยการดำเนินงานตามโครงการเพื่อพัฒนาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ให้ครูมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นการปฏิบัติงานวางแผนทำงานร่วมกัน วางตนเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อเป็นต้นแบบแก่ครู ร่วมกิจกรรมทางศาสนาทุกครั้ง รวมถึงการติดตามและประเมินผลโดยใกล้ชิด

๔. ด้านบุคลากร

งานบุคลากรเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างมากที่จะทำให้การบริหารการศึกษาประสบความสำเร็จได้ ลักษณะการบริหารงานบุคคลนี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินการทุกอย่างเพื่อให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจ ตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามขอบข่ายของงาน ได้แก่ การวางแผน การออกกฎระเบียบข้อบังคับ กำหนดตำแหน่ง วางแผนกำลังคน สรรหาบรรจุแต่งตั้งสับเปลี่ยน โยกย้ายหรือเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น จัดทำทะเบียนประวัติ พัฒนาบุคลากร ประเมินผลการปฏิบัติงาน พิจารณาความดีความชอบ ให้มาตรการวินัย จัดสวัสดิการและให้ประโยชน์เกื้อกูล (Fringe benefits) แก่บุคลากร รวมไปถึงการพิจารณาให้ออกจากงาน จากขอบข่ายของงานดังกล่าวทำให้เกิดงานสำคัญ ๘ งาน คือ จัดประชุม พัฒนาบุคลากร สนับสนุนให้มีส่วนร่วมในการบริหาร พิจารณาความดีความชอบ ให้คำปรึกษา คำแนะนำ จัดสวัสดิการและสงเคราะห์ บำรุงขวัญและกำลังใจ ตลอดจนพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของบุคลากร

ในด้านการพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลที่มีความศรัทธา มีทักษะและวิธีการในการถ่ายทอดคุณธรรมและจริยธรรมสู่นักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถส่งเสริมด้วยกระบวนการต่างๆ คือ จัดประชุมครูเพื่อปรึกษาหาแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการเป็นคณบดีแก่นักเรียน โดยให้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น นำเสนอแนวทางดำเนินงานแล้ววางแผนร่วมกันให้สามารถจัดแนวทางปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรม นำสู่ผลสำเร็จตามเป้าหมายส่งเสริมพัฒนาบุคลากร โดยการส่งเข้ารับการอบรมความรู้ทางศาสนา เพื่อให้เกิดศรัทธาหนักอึ้งอย่างถูกต้อง มีเหตุผล สามารถอธิบายเหตุแห่งการกระทำและผลที่เกิดจากการกระทำ สร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรด้วยการพิจารณาความดีความชอบ

เมื่อบุคลากรประกอบคุณงามความดีหรือประสบความสำเร็จในการสอน ตลอดจนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากร ติดตามสอบถามและประเมินผลตลอดเวลา

๕. ตำแหน่งอาคารสถานที่

งานด้านนี้เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับตัวอาคาร และบริเวณภายในโรงเรียน ลักษณะงานแบ่งออกเป็น ๕ ส่วน การวางแผนเกี่ยวกับอาคารสถานที่ การบำรุงรักษาและซ่อมแซม การปรับปรุงห้องเรียน การปลูกและตัดแต่งต้นไม้ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จากขอบข่ายของงานดังกล่าว ทำให้เกิดงานสำคัญขึ้น ๕ งาน คือ การวางแผนด้านอาคารสถานที่ โดยกำหนดว่าจะสร้างอาคารใด ไว้ที่ใดและใช้สถานที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างไร งานบำรุงรักษาและซ่อมแซม เพื่อให้อาคารสถานที่อยู่ในสภาพคงทนถาวรสวยงามอยู่เสมอ งานปรับปรุงห้องเรียนห้องประกอบให้ใช้การได้ดี มีอุปกรณ์การเรียนการสอนครบครัน งานปลูกบำรุงรักษาต้นไม้ให้สวยงามเหมาะสมกับภูมิสถาปัตย์ รมรื่น ใช้ประโยชน์ทั้งร่มเงาและเป็นสื่อการเรียนการสอนได้ด้วยการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ให้สะอาด เป็นระเบียบสวยงาม และเป็นห้องเรียนภายในได้ร่มไม้ สร้างความสดชื่นเบิกบานให้กับผู้เรียน ก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่จะตามมา

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอาคารสถานที่ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารจัดการอาคารสถานที่เพื่อส่งเสริมการสอนวิชาพุทธศาสนาได้ดังนี้ ประชุมปรึกษาหารือบุคลากรเพื่อวางแผนดำเนินการในการพัฒนาอาคารสถานที่ ที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนรับฟังความคิดเห็น การจัดทำเนียบการสนับสนุน สรรหางบประมาณดำเนินการพัฒนาห้องประกอบ การเรียนการสอน เป็นห้องพระพุทธรูป จัดหาจัดทำวัสดุอุปกรณ์ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา การศึกษาหาความรู้ของนักเรียน สร้างความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เกิดจากการสร้างสรรค์ความรู้ด้วยลักษณะทางธรรมชาติและความงามจากศิลปวัฒนธรรม ของวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบศาสนกิจ เช่น พระพุทธรูป ตู้พระธรรม ธรรมาสน์ ตาลปัตร คัมภีร์ใบลาน หนังสือตำรา เป็นต้น สร้างบรรยากาศที่สงบ เป็นห้องเรียนและห้องฝึกปฏิบัติสมาธิ สร้างสรรค์ปัญญาให้เกิดขึ้นหรืออาจจัดเป็นมุมพระพุทธรูปในในห้องเรียน ระเบียบอาคารเรียน จัดสวนหย่อมพระพุทธรูป หาดพรรณไม้ที่ปรากฏในพุทธประวัติ เช่น ต้นจิก ต้นโพธิ์ เป็นต้น นำมาปลูกไว้ในบริเวณโรงเรียน เพื่อใช้เป็นสถานที่ห้องเรียนภายในได้ร่มและสื่อการเรียนการสอนจากพรรณไม้ด้วย

สรุปได้ว่า ห้องเรียนที่มีนักเรียนแน่นมากเกินไป ย่อมลำบากต่อการจัดที่นั่ง ที่นั่งที่จัดเป็นแถว นักเรียนส่วนใหญ่จะมองนักเรียนคนหน้า การจัดเช่นนี้ ไม่ค่อยดี โดยทั่วไปถ้าจัดที่นั่งเป็นรูปวงกลมหรือจัดครึ่งวงกลม จะทำให้เกิดประสิทธิภาพต่อการจัดการเรียนการสอน นักเรียนมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการอภิปราย การจัดกลุ่มที่นั่งของนักเรียนเป็นกลุ่ม ๒ คน ๓ คน ๔ คน เป็นการจัดกลุ่มเล็กหรือการทำงานร่วมกันจะส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นักเรียนต้องการการสอนที่เปลี่ยนที่นั่งในชั้นเรียน นักเรียนจะทำ

งานเป็นกลุ่มเล็ก นักเรียนอาจจะทำงานตามลำพังบ้าง เป็นกลุ่มบ้างในเวลาเดียวกัน ดังนั้น การวางแผนการจัดที่นั่งล่วงหน้า ครูต้องพิจารณาเกี่ยวกับเสียงและแสงที่จะรบกวนนักเรียนให้น้อยที่สุด จึงทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ คือ นักเรียนได้เรียนรู้เข้าใจตรงวัตถุประสงค์ เกิดสัมมาทิฐิและเกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมเป็นลำดับต่อไป

๖. ด้านสัมพันธชุมชน

โรงเรียนที่อยู่ในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ดังนั้น จึงเป็นความจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความใกล้ชิดกับชุมชน มีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ร่วมมือกับชุมชนในการจัดกิจกรรมตามความมุ่งหมายและนโยบายของโรงเรียนร่วมมือกันพัฒนาการศึกษาให้กับโรงเรียน ขอบข่ายงานด้านนี้ประกอบด้วย การศึกษา รายละเอียดของชุมชน การเยี่ยมเยียนชุมชน การประชาสัมพันธ์ การให้การศึกษแก่ชุมชนการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน การให้บริการแก่ชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องศึกษาหาข้อมูลพื้นฐานในด้านโครงสร้างทางวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ ประชาสัมพันธ์การเคลื่อนไหวให้ชุมชนได้ทราบในกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น การตั้งกรรมการโรงเรียนการจัดการศึกษานอกระบบ จัดสัปดาห์ทำความสะอาด จัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาและวันสำคัญที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี เปิดโอกาสให้ชุมชนได้ใช้อาคารสถานที่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยพัฒนาชุมชน เป็นกรรมการในงานกิจกรรมของชุมชน เป็นต้น

โรงเรียนของรัฐส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตวัด มีความใกล้ชิดกับศาสนธรรมและศาสนวัตถุที่โรงเรียนพึงได้รับประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาโยชนโดยให้ทรัพยากรเหล่านี้อย่างเต็มศักยภาพ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างสมานฉันท์กับบุคลากรทางศาสนาเพื่อนำพาพุทธธรรมเข้าสู่สถานศึกษา โดยอาราธนานิมนต์พระภิกษุมารับที่ปรึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา การกำหนดข้อธรรมการปรับหลักสูตรและวิธีการสอนให้เป็นรูปธรรมสามารถนำไปปฏิบัติได้บังเกิดผลดีต่อนักเรียน ร่วมจัดกิจกรรมทางศาสนาให้คณะครูและนักเรียนได้เข้าร่วมเป็นการจัดการเรียนการสอนโดยการปฏิบัติจริง นักเรียนได้ประสบการณ์ตรงมีความเข้าใจขั้นตอน พิธีการ เกิดทักษะการปฏิบัติที่ถูกต้อง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี เกิดเป็นความศรัทธายึดมั่นในหลักปฏิบัติเพื่อเป็นคนดี ประพฤติดีประพฤติชอบ เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ทรงคุณค่า นอกจากนี้สามารถใช้ ศาสนวัตถุเป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน ใช้อุโบสถ ศาลาการเปรียญ วิหาร รั้วไม้ในบริเวณวัดเป็นห้องเรียนที่มีบรรยากาศที่สงบร่มเย็นก่อให้เกิดสมาธิอย่างมั่นคง นิมนต์พระภิกษุมารับเป็นพระอาจารย์สอน เป็นวิทยากรบรรยายธรรม รวมทั้งการร่วมพัฒนาวัดที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชนชาวไทยให้มีความมั่นคงถาวร เพื่อสืบสารพระพุทธศาสนาให้ถ่ายทอดต่อกันไป รวมทั้งติดตามประเมินผลการดำเนินงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เป็นข้อมูลในส่งเสริม พัฒนา ปรับปรุงการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

สรุปได้ว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นจะต้องให้ความสำคัญกับงานทั้ง ๖ ด้าน ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญที่สุดที่จะทำให้การพัฒนาการสนับสนุนการปรับปรุงการบริหารงานทั้ง ๖ ด้านให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว เพื่อเป็นปัจจัยส่งเสริมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิผลต่อตัวนักเรียนเองได้มีความรู้คู่คุณธรรม ประพฤติดี ปฏิบัติดีเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพและมีศักยภาพ เมื่อเติบโตใหญ่จะได้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้ามั่นคง จรรโลงสืบอายุพระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๒.๔.๑ ความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

คู่มือการดำเนินงานตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ ๒๕๔๙ ได้กล่าวถึงโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนดังนี้^{๖๕}

โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ได้รับการอนุมัติจากที่ประชุมของคณะรัฐมนตรีในวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๙ โดยรัฐบาลได้จัดสรรเงินงบประมาณให้จำนวน ๑๐ ล้านบาท เพื่ออุดหนุนโครงการดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ เพื่อมีเป้าหมายที่จะให้ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนตำบลละ ๑ รูป ทั่วประเทศให้พระสงฆ์จำนวน ๔,๐๐๐ รูป สอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา และก็ได้ดำเนินการตามโครงการทันทีโดยเน้นเรื่องหลักธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นประโยชน์มากๆ จะไม่เน้นเรื่องพิธีกรรมโดยให้เจ้าคณะจังหวัดทั่วประเทศเป็นผู้พิจารณาคัดเลือก และก็จะจัดส่งเข้ารับการอบรมถวายความรู้เสริมโดยเจ้าพระคุณสมเด็จพระเจ้าคณะหนทั้ง ๔ หน (หนกลาง หนตะวันออก หนเหนือและหนใต้) เมื่ออบรมเสร็จแล้ว ก็จะส่งไปให้ความรู้กับนักเรียนนักศึกษาทั่วประเทศพร้อมกัน ๔,๐๐๐ โรงเรียน เพื่อทำหน้าที่เป็นครูพระช่วยสอนในสถานศึกษาร่วมกับครูปฏิบัติการจริงแต่ละสถานศึกษา โดยมีความคิดพื้นฐานที่ว่า การศึกษาของไทยสมัยก่อนนั้นเริ่มต้นที่วัด โดยพ่อแม่จะส่งลูกหลานไปเล่าเรียนเขียนอ่าน ฟีกัดขัดเกลานิสัยกับพระสงฆ์ที่วัด แต่เมื่อวันเวลาผ่านไป รูปแบบการศึกษาก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป มีสถานศึกษาที่เรียกว่า “โรงเรียน” เข้ามาแทนที่ ทำให้บทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นครูลดน้อยถอยลงไปเป็นลำดับ จนในที่สุดวิชาศีลธรรมก็หลุดหายไปจากหลักสูตรการเรียนการสอน

อย่างไรก็ตาม โรงเรียนหลายแห่งที่เห็นความสำคัญของ “ครูพระ” มักจะนิมนต์ไปช่วยสอนและช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กๆ ที่โรงเรียนอาจจะสัปดาห์ละครั้งหรือเดือนละครั้ง ในขณะที่

^{๖๕} กรมการศาสนา, คู่มือการดำเนินงานตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ ๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๑ - ๔.

ฝ่ายพระสงฆ์เองก็พยายามที่จะเข้าไปสอนในโรงเรียน แม้ว่าจะต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เองก็ตาม กระนั้นยังถูกปฏิเสธจากโรงเรียนหลายแห่งว่าไม่มีชั่วโมงให้สอน และในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ กรมการศาสนาได้เริ่มโครงการ “ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” ขึ้นมา โดนมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้อันเกี่ยวกับหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา โดยร่วมกับ กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โครงการนี้ได้เริ่มมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๖ เป็นต้นมา

ภายหลังจากการที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ทำข้อตกลงความร่วมมือกับ กระทรวงศึกษาธิการ ในการที่จะพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้อันวัฒนธรรม ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างทักษะความรู้ในเรื่องศิลปวัฒนธรรม จริยธรรม ให้แก่นักเรียน นักศึกษาและครูบาอาจารย์ในแต่ละระดับการศึกษา และส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและการจัดหลักสูตรด้านศิลปวัฒนธรรมและหลักธรรมทางศาสนาทั้งหลักสูตรระยะสั้น และระยะยาวในสถานศึกษาทุกระดับ และได้วางเป้าหมายที่จะขยาย ครูพระให้เข้าไปสอนในโรงเรียนให้พอกับความต้องการของกระทรวงศึกษาธิการและให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศคือ ๑ ตำบล ต่อ ๑ ครูพระ โดยแบ่งตามภาค คือ ครูพระสอนศีลธรรมภาคเหนือ จำนวน ๗๔๓ รูป ครูพระสอนศีลธรรมภาคใต้ จำนวน ๕๔๔ รูป ครูพระสอนศีลธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๑,๔๓๒ รูป และครูพระสอนศีลธรรมภาคกลาง (รวมกรุงเทพมหานคร) จำนวน ๑,๒๘๑ รูป รวมทั้งหมด ๔,๐๐๐ รูป จากนั้นได้เสนอของบประมาณกลางจากรัฐบาลเพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายของครูพระ จำนวน ๔,๐๐๐ รูป รูปละ ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน และเป็นค่าดำเนินการจัดทำหนังสือ อุปกรณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอน การติดตามประเมินผลโครงการเพื่อให้สาธารณชนทั่วประเทศเห็นความสำคัญของพระสงฆ์ โดยมุ่งเน้นประโยชน์ที่จะได้รับ คือ ผู้เรียน ได้แก่ เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และมีเป้าหมายเพิ่มจำนวนพระสงฆ์ให้มากขึ้นเป็น ๒๐,๐๐๐,๐๐๐ รูป เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ตามเป้าหมาย

โดยในช่วงแรกได้กำหนดจำนวนครูพระเข้าไปสอนในพื้นที่แต่ละระดับ ดังนี้

๑. การศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้มี ๓ ตำบล ต่อ ๑ รูป

๒. ระดับอาชีวศึกษา กำหนด ๓ รูป ต่อ ๑ จังหวัด

๓. จำนวนครูพระสอนที่เหลือจากข้อ ๑ - ๒ ให้ลงพื้นที่ ในกรุงเทพมหานคร โดยจะกระจายไปตามสถานศึกษาแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ กรมการศาสนาได้เปลี่ยนบทบาทการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ดำเนินการมาแต่เดิมไปสนับสนุนกิจกรรมคุณธรรมอื่น ๆ โดยได้อนุเคราะห์งานพร้อมงบประมาณให้กระทรวงศึกษาธิการรับดำเนินการ และได้มอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มาดำเนินการจัดเข้าใน

พันธกิจประเภทงานให้บริการวิชาการแก่ชุมชน โดยได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๕ หน่วยงาน ดังนี้

๑. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีพระสงฆ์ที่มีความพร้อมและมีพระที่สอนอยู่ในสถานศึกษาต่าง ๆ อยู่แล้ว

๒. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีศึกษานิเทศก์และสถานศึกษา/โรงเรียนที่มีความต้องการพระสอนฯ

๓. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม มีวัฒนธรรมจังหวัดซึ่งเป็นผู้ดูแลโครงการ ฯ มาแต่เริ่มแรก

๔. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีผู้อำนวยการพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้ส่งเสริมพระสอนฯ ที่เข้าไปทำการสอนในโรงเรียน

๕. ภาคคณะสงฆ์ทั้ง ๑๘ ภาค มีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัดซึ่งปกครองดูแลพระสอนฯ ทั่วประเทศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อได้รับมอบโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพร้อมทั้งงบประมาณมาแล้ว เพื่อให้การดำเนินงานโครงการพระสอนฯ มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อันพึงประสงค์คือนักเรียนได้รับการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจากพระสอน ฯ โดยตรง และคุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับ จึงได้เตรียมแผนปฏิบัติการรองรับการดำเนินการโครงการ ฯ อย่างเป็นระบบ และได้ดำเนินการประสานงานกับคณะสงฆ์สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยได้มีการประชาสัมพันธ์โครงการ ฯ และจัดอบรมถวายความรู้เพิ่มประสิทธิภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ เพื่อสร้างศักยภาพในการทำงานให้เป็นที่ยอมรับของสถานศึกษา และเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องพร้อมกับมีความประพฤติที่ดีงาม โดยได้จัดแผนการดำเนินการโครงการซึ่งมีกระบวนการบริหารโครงการดังนี้

๑. จัดประชุมคณะกรรมการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๒. จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการ/อำนวยการโครงการพระสอนฯ ทั่วประเทศ
๓. การปฐมนิเทศพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ
๔. การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเข้มข้นวิทยากรแกนนำโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๕. การอบรมพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๖. การจัดทำคู่มือ หนังสือการจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๔๔ และพัฒนาเว็บไซต์โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
๗. การวิจัย
๘. การนิเทศ การติดตามประเมินผล
๙. การจัดถวายคำตอบแทน

๑๐. การรับสมัคร/การคัดเลือกพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ

ส่วนคุณสมบัติของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้นต้องสำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นเอก หรือ ประโยค ๑ – ๒ ขึ้นไป หรือสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง หรือเป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นตรีขึ้นไป

การดำเนินงานตามโครงการดังกล่าว ถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี แม้ช่วงแรกๆ เด็กจะมีความรู้สึกต่อต้านที่พระเข้ามาสอน แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปก็ได้รับการยอมรับจากเด็กที่ได้รับการเรียนรู้ศีลธรรมจากครูพระโดยตรง ทำให้เด็กมีจิตใจที่ดี จากเด็กที่เอาแต่ใจตัวเองไม่ค่อยจะเชื่อฟัง เมื่อมีครูพระเข้าไปสอนในสถาบันทำให้เขามีความอ่อนโยนไม่แสดงกริยาก้าวร้าว

ดังนั้น โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงเริ่มต้นจากการได้รับการอนุมัติจากที่ประชุมของคณะรัฐมนตรีในวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๙ โดยรัฐบาล และกรมการศาสนาได้ออกร่างงานพร้อมงบประมาณให้กระทรวงศึกษาธิการรับดำเนินการ และได้มอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มาดำเนินการจัดเข้าในพันธกิจประเภทงานให้บริการวิชาการแก่ชุมชน การดำเนินงานตามโครงการดังกล่าว ถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี

๒.๔.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑. เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและระดับอาชีวศึกษา

๒. เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

๓. เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คุณคุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

ดังนั้น วัตถุประสงค์ของโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน คือการจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และปลูกฝังหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้แก่นักเรียน

๒.๔.๓ บทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑. เจ้าคณะหนหรือเจ้าคณะจังหวัด มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑. เป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการส่งเสริมการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนฝ่ายสงฆ์

๒. เป็นที่ปรึกษาส่งเสริมสนับสนุนครูพระให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. เป็นประธานในการคัดเลือก ประกาศผล แต่งตั้งและติดตามการปฏิบัติงานของครูพระ

๔. รับรายงานผลการดำเนินงาน การประเมินโครงการและร่วมแก้ไขปัญหาของครูพระกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒. ผู้ว่าราชการจังหวัด มีหน้าที่ดังนี้

๑. เป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการส่งเสริมการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนฝ่ายฆราวาส

๒. เป็นที่ปรึกษาส่งเสริมสนับสนุนครูพระให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. รับรายงานผลการดำเนินงาน การประเมินโครงการและให้ความเห็นเสนอแนะการดำเนินงานตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ครูพระปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีหน้าที่ดังนี้

๑. เป็นที่ปรึกษาแก่ครูพระในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน การนำหลักธรรม สาระการเรียนรู้ สู่การปฏิบัติจริงในวิถีชีวิตของนักเรียน

๒. ร่วมกับศึกษานิเทศก์ของสถานศึกษา ในการนิเทศการเรียนการสอนครูพระ

๓. จัดทำรายงานผลการนิเทศเสนอต่อผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาและกรมการศาสนาเมื่อสิ้นภาคเรียน

๔. ร่วมกับศึกษานิเทศก์ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของครูพระ

๔. ผู้อำนวยการเขตการศึกษา มีหน้าที่ดังนี้

๑. ร่วมเป็นคณะกรรมการคัดเลือกครูพระและคัดเลือกสถาบันการศึกษา

๒. แจ้งสถานศึกษาให้เตรียมความพร้อมและสนับสนุนในการรับครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๓. มอบหมายภารกิจให้ศึกษานิเทศก์เขตพื้นที่การศึกษา นิเทศครูพระ

๕. ศึกษานิเทศก์เขตพื้นที่การศึกษา มีหน้าที่ดังนี้

๑. ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วางแผนการนิเทศการเรียนการสอนของครูพระในสถานศึกษา

๒. ร่วมดำเนินการนิเทศครูพระ

๓. ร่วมประชุมกับครูพระเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน

๔. จัดทำรายงานผลการนิเทศเสนอต่อผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาและกรมการศาสนา

๕. ร่วมประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของครูพระ

๖. สถานศึกษาที่รับครูพระสอนศีลธรรม มีหน้าที่ดังนี้

๑. อำนวยความสะดวกแก่ครูพระตามความเหมาะสม
๒. จัดตารางเวลาสอนให้ครูพระตามความเหมาะสม
๓. ปฐมนิเทศครูพระในเรื่องการสอนและบทบาทหน้าที่ของครูพระ
๔. จัดครูพี่เลี้ยงเพื่อช่วยเหลือครูพระ
๕. ร่วมกับศึกษานิเทศก์ ประเมินผลการจัดการเรียนการสอน

๗. ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด มีหน้าที่ดังนี้

๑. เป็นตัวแทนของกรมการศาสนาในการประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อดำเนินงานตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๔.๔ การคัดเลือกโรงเรียนและการกำหนดให้พระสอนในโรงเรียน

นับจากเริ่มต้นของการดำเนินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่เริ่มในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้กำหนดแนวทางในการคัดเลือกโรงเรียนสำหรับพระสอนศีลธรรม ดังนี้

๑. เจ้าคณะจังหวัดร่วมกับผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา และศึกษานิเทศก์เขตการศึกษา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด พิจารณาคัดเลือกโรงเรียนตามความเหมาะสมในแต่ละบริบท โดยพิจารณาจากโรงเรียนในตำบล อำเภอ และจังหวัดตามลำดับ ดังนี้

๑.๑ เป็นโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิถีพุทธในตำบล อำเภอ จังหวัดนั้น ๆ

๑.๒ เป็นโรงเรียนที่อยู่ในตำบล อำเภอ จังหวัดที่มีความเสี่ยงที่มีผลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนของนักเรียน นักศึกษาสูง และหรือโรงเรียนมีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องร่วมแก้ปัญหาเชิงพฤติกรรมของนักเรียน นักศึกษา

๑.๓ เป็นโรงเรียนที่มีห้องจริยศึกษาที่พระสามารถใช้เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา สามารถจัดกิจกรรมที่นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาสู่การปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต

๑.๔ เป็นโรงเรียนที่พระสามารถเดินทางไปสอนได้สะดวก

๒. เขตการศึกษาประกาศผลการคัดเลือกโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการพระสอนศีลธรรม

๓. เขตพื้นที่การศึกษาแจ้งโรงเรียนที่ได้รับคัดเลือก และชี้แจงวัตถุประสงค์ตลอดจนแนวทางในการดำเนินการของโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดพระเข้าสอนในแต่ละช่วงชั้น

๔. สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด แจ้งพระให้ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนและประสานกับโรงเรียน ตลอดจนสนับสนุนให้การปฏิบัติงานของพระเป็นไปอย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพ

๕. การจัดให้พระสอนในโรงเรียนสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดผู้อำนวยการเขตพื้นที่ การศึกษาผู้บริหารการศึกษา และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจารณาตามความเหมาะสม โดย พระ ๑ รูป อาจเข้าสอนในสถานศึกษาใกล้เคียงได้มากกว่า ๑ โรงเรียนขึ้นอยู่กับบริบทและความเป็นไปได้ของพระ

๒.๔.๕ การรับสมัครและคัดเลือกพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

การดำเนินการรับสมัครพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ผ่านมาที่เริ่มในปีงบประมาณ ๒๕๔๘ มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้^{๖๖}

๑. กรมการศาสนากำหนดจำนวนพระในการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดและระดับ การศึกษาในสถานศึกษา

๒. กรมการศาสนาประกาศรับสมัครพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประจำปี งบประมาณ

๓. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด จัดทำใบสมัครตามที่แนบท้ายประกาศการรับสมัคร พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๔. สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดทั่วประเทศ รับสมัครพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนโดย ร่วมมือกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ในการจัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกในการรับสมัคร เช่น เป็นเจ้าหน้าที่รับสมัคร ตรวจสอบ เอกสารการรับสมัคร รวบรวมรายชื่อพระสงฆ์ที่สมัคร เพื่อรายงานเจ้าคณะจังหวัด

๕. เจ้าคณะจังหวัดดำเนินการพิจารณาคัดเลือกพระสงฆ์ เพื่อคัดเลือกเป็นพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน โดยดำเนินการ ดังนี้

๕.๑ คัดเลือกจากผู้สมัครที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามประกาศของกรมการ ศาสนา

๕.๒ ในกรณีที่มีผู้สมัครเกินจำนวนที่กำหนดให้เจ้าคณะจังหวัดแต่งตั้ง คณะกรรมการคัดเลือกประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัดที่มีอาวุโสสูงทางสมณศักดิ์ เป็นประธาน และเจ้าคณะจังหวัดที่มีอาวุโสรองลงมาเป็นรองประธาน ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษานิเทศก์ผู้ทรงคุณวุฒิในเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนตามความ เหมาะสม โดยมีผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็นฝ่ายเลขานุการ ให้คณะกรรมการ ดังกล่าวพิจารณาโดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

๑) พิจารณาคัดเลือกผู้สมัครที่ดำเนินการสอนอยู่ในสถานศึกษาในตำบล อำเภอ จังหวัดนั้นๆ ก่อน หากยังมีจำนวนเกินให้พิจารณาจากผลงานและประสบการณ์ของผู้สมัคร

^{๖๖}บุญหนา จิมาโนง และฤดี แสงเดือนฉาย, “การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอน ศีลธรรม ในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙”, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, ๒๕๕๑), หน้า ๓๐-๓๔.

๒) พิจารณาคัดเลือกผู้สมัครที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หากมีจำนวนเกินให้พิจารณาจากผลงานและประสบการณ์ของผู้สมัคร

๓) พิจารณาคัดเลือกผู้สมัครที่ผ่านการอบรมครูสอนพระพุทธศาสนาตามมติมหาเถรสมาคม ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และกระทรวงศึกษาธิการหากมีจำนวนเกินให้พิจารณาจากผลงานและประสบการณ์ของผู้สมัคร

๔) เมื่อพิจารณาตามข้อ (๑) ถึง (๓) แล้วยังไม่ครบตามจำนวนที่ประกาศให้อยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการฯ

๖. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด จัดทำประกาศผลการคัดเลือกพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของแต่ละจังหวัด

๗. ผู้สมัครรายงานตัวโดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดจัดทำทะเบียนประวัติและแจ้งพระสงฆ์ที่ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ

๒.๔.๖ การกิจตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑. เป็นผู้สอนวิชาศีลธรรมในโรงเรียน โดยมีคาบสอนอย่างน้อย ๒ คาบต่อสัปดาห์

๒. เป็นผู้สอนหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ในหลักธรรม

๓. เป็นผู้สอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกี่ยวกับหลักธรรมทางศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ในหลักธรรม

๔. เป็นผู้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อปลูกฝังคุณธรรมตามหลักธรรมทางศาสนาเพื่อการปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

๕. เป็นผู้จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และเป็นผู้นำนักเรียน ครู ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

๖. เป็นครูผู้สอนประจำโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

๗. เป็นผู้อบรมและเป็นกรรมการคุมสอบหลักสูตรธรรมศึกษาในเรือนจำและสถานพินิจ

๘. เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่โรงเรียนและชุมชน

สรุปได้ว่า โครงการครูพระสอนศีลธรรม เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และเพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

๒.๕ สภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน

ปัจจุบันนโยบายการศึกษาคุณธรรม นำความรู้ เป็นที่นิยมแพร่หลาย พระสงฆ์สามารถเข้าไปสอนในสถานศึกษาได้สะดวกโดยมีรัฐบาลสนับสนุน และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เข้าไปช่วยพัฒนาพระให้มีความสามารถมากยิ่งขึ้น สิ่งที่ต้องการมากในขณะนี้คือพระสงฆ์ที่สามารถสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีน้อยไม่เพียงพอ บางโรงเรียนไม่มีพระเข้าไปสอนทำให้เด็กขาดโอกาส บางครั้งพระบางรูปไม่มีความเข้าใจเนื้อหาและหลักสูตรที่จะสอนอย่างครบถ้วนและปัจจุบันการสัมมนาทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสาระหนึ่งในกระบวนการการสอนศีลธรรมยังไม่ได้ดำเนินการ รวมทั้งขาดการประสานงานที่ดี^{๖๗}

บทบาทหน้าที่ของพระในการเข้าไปสอนในโรงเรียน คือการเข้าไปสอนวิชาพระพุทธศาสนา การเข้าไปอบรมศีลธรรมจรรยา การเข้าค่าย ช่วยสอนช่วยอบรมวิชาธรรมศึกษา และการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ จากการระดมความคิดเห็นมีข้อสรุป ดังนี้

๑. มีผู้สะท้อนปัญหาว่าครูพระไม่พัฒนาเทคนิคการสอน หรือไม่พัฒนาตนเองในการสอน

๒. การเข้าไปสอนวิชาธรรมศึกษา เวลาเรียนธรรมศึกษาน้อย ไม่สอดคล้องกับหลักสูตร น่าจะมีการขยายเวลาในการสอบธรรมศึกษานี้ออกไป

๓. พระที่เข้าไปสอนธรรมศีลธรรมในโรงเรียนไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้อำนวยการโรงเรียนหรือตลอดจนผู้ปกครอง

๔. การอบรมค่ายคุณธรรมไม่ว่าจะเป็นค่ายพุทธบุตรหรืออบรมกิจกรรมต่างๆ ไม่มีงบประมาณสนับสนุน การจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมไม่มีงบประมาณที่จะไปดำเนินการ บางครั้งต้องอาศัยเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ ช่วยสนับสนุน

๕. ปัญหาห้องสมุดของโรงเรียน บรรยากาสสิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย เช่น ห้องสมุดขาดตำราเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา หรือขาดหลักสูตรธรรมศึกษา บางแห่งที่เป็นสำนักเรียนต้องรับผิดชอบในการจัดซื้อจัดหาตำราเกี่ยวกับธรรมศึกษา หรือได้รับการจากสนับสนุนจากแม่กองธรรมก็ไม่เพียงพอ ตลอดถึงในสถานศึกษาไม่มีพระพุทธรูปหรือไม่มีห้องจริยธรรมที่เป็นบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

๖. กฎระเบียบของโรงเรียนไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

๗. มีการปฏิบัติตนไม่สอดคล้องกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

๘. คู่มือการเรียนการสอนไม่เพียงพอ ไม่มีงบประมาณในการจัดซื้อ หรือขาดโปรเจคเตอร์ และควรมี Notebook ถวายพระด้วย

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓.

๙. ครูพระบางรูปขาดความรับผิดชอบในการสอน โดยอาศัยความคุ้นเคยกับผู้บริหาร เช่น ในอดีตสอนจริง แต่ปัจจุบันเมื่อมีตำแหน่งมีหน้าที่รับผิดชอบสูงขึ้น กลับไม่ได้สอน แต่ยังมีรายชื่ออยู่ที่โรงเรียนนั้น^{๖๔}

๒.๖ สภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี

๒.๖.๑ สภาพพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี

การปกครองทางราชการ อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๑๒ ตำบล คือ ๑.ตำบลเสนาให้ ๒. ตำบลบ้านยาง ๓. ตำบลหัวปลวก ๔. ตำบลวังงาม ๕. ตำบลศาลารีไทย ๖. ตำบลต้นตาล ๗. ตำบลท่าช้าง ๘. ตำบลพระยาทต ๙.ตำบลม่วงงาม ๑๐. ตำบลเริงราง ๑๑. ตำบลเมืองเก่า ๑๒. ตำบลสวนดอกไม้^{๖๕}

สถานศึกษาในอำเภอเสนาให้ มี ๒๑ แห่ง แบ่งเป็นระดับประถมศึกษา ๑๙ แห่ง และระดับมัธยมศึกษา ๒ แห่ง ระดับมัธยมศึกษา ดังนี้ ๑. โรงเรียนโคกกระท้อนกิตติวุฒิวิทยาคม ๒. โรงเรียนเสนาให้ (วิมลวิทยานุกูล)^{๖๖}

คณะสงฆ์อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ปัจจุบันมีพระวิสุทธิโสภณ เจ้าอาวาสวัดเขาแก้ว (พระอารามหลวง) เป็นเจ้าคณะอำเภอ มีรองเจ้าคณะอำเภอ ๑ รูป แบ่งการปกครองออกเป็น ๗ ตำบล มีวัดรวม ๓๙ วัด ดังนี้ ตำบลม่วงงาม มี ๕ วัด ตำบลเสนาให้ มี ๖ วัด ตำบลหัวปลวก มี ๖ วัด ตำบลบ้านยางมี ๖ วัด ตำบลท่าช้าง มี ๖ วัด ตำบลพระยาทต มี ๕ วัด ตำบลสวนดอกไม้ มี ๕ วัด^{๖๗}

๒.๖.๒ การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนของคณะสงฆ์อำเภอเสนาให้

สมัยพระครูโกศลวิหารกิจ (สุวรรณ กุศลจิตโต) อดีตเจ้าอาวาสวัดสมุหประดิษฐาราม (พระอารามหลวง) อดีตเจ้าคณะอำเภอเสนาให้ ได้จัดส่งพระภิกษุสามเณรให้เข้าไปสอนจริยธรรมในโรงเรียนต่าง ๆ เป็นประจำ ทั้งโรงเรียนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา เช่น โรงเรียนเสนาให้ (วิมลวิทยานุกูล)^{๖๘}

^{๖๔}อ้างแล้ว, หน้า ๗๐-๗๑.

^{๖๕}อำเภอเสนาให้, วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, เข้าถึงได้จากสืบค้น ๒๒ กันยายน ๒๕๕๔.
<http://th.wikipedia.org/wiki>.

^{๖๖}โรงเรียนในอำเภอเสนาให้, เข้าถึงได้จากสืบค้น ๒๒ กันยายน ๒๕๕๔.
<http://school.thaiwebdb.com>.

^{๖๗}ข้อมูลจากสำนักงานงานเลขานุการเจ้าคณะอำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ๒๒ กันยายน ๒๕๕๔.

^{๖๘}กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, ที่ระลึกในงานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน กระทรวงมหาดไทย ประจำปี ๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อาสาฬหาคณาจารย์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๐.

ปัจจุบันคณะสงฆ์อำเภอเสนาให้ ได้มีการบริหารจัดการอย่างมีระบบตามหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์และการศึกษาสงเคราะห์โดยมีประกาศคณะสงฆ์อำเภอเสนาให้ เรื่อง กำหนดวิธีบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรม ประจำปี พุทธศักราช ๒๕๕๔ ดังนี้

ด้วยคณะสงฆ์อำเภอเสนาให้ ได้ดำเนินการปรับปรุงวิธีบริหารการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมของสำนักเรียนในเขตปกครอง ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๔ ให้มีประสิทธิภาพอันก่อให้เกิดประสิทธิผลแก่ทุกฝ่าย เป็นการพัฒนาพระสังฆาธิการ ครูสอน และพระภิกษุสามเณรนักเรียน ให้มีความพร้อมสมแก่หน้าที่และวุฒิภาวะ จึงกำหนดสถานที่ตั้งการเรียนการสอน ผู้รับผิดชอบ ผู้กำกับดูแลผู้ทำหน้าที่ครูสอน และผู้ตรวจการการศึกษา

๑. วิชาพระพุทธศาสนา

คณะสงฆ์อำเภอเสนาให้ ได้มอบหมายให้คณะสงฆ์ตำบล จำนวน ๗ ตำบล รับผิดชอบการเรียนการสอนนักเรียนของโรงเรียนในอำเภอเสนาให้ ระดับประถมศึกษา จำนวน ๑๙ โรงเรียน และระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๒ โรงเรียน และมอบหมายให้มีผู้ปฏิบัติงาน ดังนี้ ฯลฯ มีหน้าที่ ดำเนินการสอน ตามที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าคณะและปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับ การติดต่อประสานนอกจากที่ได้กำหนดไว้ในประกาศคณะสงฆ์อำเภอเสนาให้

จุดที่ ๒๐ โรงเรียนโคกกระท้อนกิตติวุฒิวินยา ตำบลจี่วังงาม คณะสงฆ์อำเภอเสนาให้ รับผิดชอบการเรียนการสอน โดยมีพระวิสุทธิโสภณ เป็นผู้ดำเนินการ และมีพระใบฎีกาพัฒนาโอทอง ฐานวุฑฺโฒ เป็นผู้ช่วยผู้ดำเนินการ มีครูสอน ๕ รูป ดังนี้

๑. พระใบฎีกาพัฒนาโอทอง ฐานวุฑฺโฒ น.ธ.เอก/วท.บ	วัดป่าสัก
๒. พระมหากำพล สุเมโธ น.ธ. เอก/ปธ.๖/พร.บ.	วัดศรีอุทัย
๓. พระใบฎีกาเทียนชัย เมธงกาโร น.ธ.เอก/ประโยค ๑-๒/พร.บ.	วัดเขาแก้ว
๔. พระมหาสุทัศน์ ปญญาโร น.ธ.เอก/ป.ธ.๖/ศตม.	วัดสมุหฯ
๕. พระทวี กวีวิโส น.ธ.เอก/พร.บ.	วัดสูง

จุดที่ ๒๑ โรงเรียนเสนาให้ (วิมลวิทยานุกูล) ตำบลเสนาให้ คณะสงฆ์อำเภอเสนาให้ รับผิดชอบการเรียนการสอน โดยมีพระวิสุทธิโสภณ เป็นผู้ดำเนินการ และมีพระสมุห์เมธาภิวังษ์ จิตติโก เป็นผู้ช่วยผู้ดำเนินการ มีครูสอน ๕ รูป ดังนี้

๑. พระสมุห์เมธาภิวังษ์ จิตติโก น.ธ.เอก/ประโยค ๑-๒	วัดไผ่ล้อม
๒. พระครูสุธีปริยัตยารท น.ธ.เอก/ป.ธ.๖/ศตม.	วัดสมุหฯ
๓. พระมหาสุทัศน์ ปญญาโร น.ธ.เอก/ป.ธ.๖/ศตม.	วัดสมุหฯ
๔. พระทวี กวีวิโส น.ธ.เอก/พร.บ.	วัดสูง
๕. พระฉลอง รตนปญฺโณ น.ธ.เอก	วัดเจ้าฟ้า

๒. ผู้ตรวจการ

ผู้ตรวจการเรียนการสอน มอบหมายให้เจ้าคณะตำบลท่าช้าง, เจ้าคณะตำบลม่วงงาม, เจ้าคณะตำบลหัวปลวก, เจ้าคณะตำบลเสาไห้, เจ้าคณะตำบลบ้านยาง, เจ้าคณะตำบลพระยาทศ, เจ้าคณะตำบลสวนดอกไม้, รับผิดชอบตรวจการณ้ประจำจุดเรียน นักรธรรม ธรรมศึกษา และโรงเรียนที่มีพระเข้าไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามสมควรแก่หน้าที่ที่รับผิดชอบในเขตปกครอง^{๗๓}

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพได้พบว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยงานด้านประสิทธิภาพไว้หลากหลายแต่ได้นำมาเสนอเพียงแต่พอสังเขป ดังนี้

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธิชัยพงค์) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี” ผลวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทัศนคติต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทัศนคติต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอนเท่ากับ ๓.๙๕ ด้านการบำรุงรักษา วัด จัดกิจการและศาสนสมบัติเท่ากับ ๓.๗๘ ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลเท่ากับ ๓.๖๑ และด้านการบริหารและการปกครองเท่ากับ ๓.๕๖ ตามลำดับ

การเปรียบเทียบทัศนคติของพระภิกษุและสามเณรต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสไม่แตกต่างกันตาม สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษานักรธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรมและวุฒิการศึกษาสามัญ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการศึกษาปัญหาและแนวทางในการบริหารงานของเจ้าอาวาส พบว่า ปัญหาและแนวทางในการบริหารงานของเจ้าอาวาส ได้แก่ (๑) ด้านการบำรุงรักษา วัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ วัดในจังหวัดนนทบุรีส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ ปัญหาเรื่องความสะดวกภายในวัด หรือบริเวณรอบนอกของวัด และ บางวัดมีโบราณสถานโบราณวัตถุที่มีสภาพทรุดโทรม (๒) ด้านการบริหารและการปกครอง ระยะเวลาในการประชุมแต่ละครั้งห่างกันนานเกินไป และบางวัดมีการรวมศูนย์กลางการปกครองไปที่เจ้าอาวาสเพียงผู้เดียว ทำให้ในบางครั้งการดูแลอาจไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร

^{๗๓}ประกาศคณะสงฆ์อำเภอเสาไห้ เรื่องกำหนดวิธีบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมประจำปี พุทธศักราช ๒๕๕๔. (เอกสารโรเนียว).

(๓) ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน ผู้ที่จะทำหน้าที่ในการอบรมพระภิกษุ และสามเณร มีไม่เพียงพอ และไม่มี การอบรมครูพระ ทำให้เกิดการขาดแคลนครูพระที่จะทำหน้าที่ในการสอน หนังสือทั้งในแผนกบาลีและแผนกธรรม (๔) ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล การติดต่อ บางครั้งไม่สะดวก การจัดกิจกรรมไม่ทั่วถึง พิธีกรหรือมัคทายก บางวัดยังทำหน้าที่ได้ไม่ สมบูรณ์และไม่ถูกต้องตามรูปแบบประเพณี และสถานที่จอดรถภายในวัดคับแคบจนเกินไปทำให้ ญาติโยมที่มาติดต่อหรือมาทำบุญที่วัดเกิดความไม่สะดวก^{๔๔}

พระครูพิศาลถิรธรรม (สมพร ปญญาวิชโร) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลวิจัยพบว่า การบริหารมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของวัดในอันที่จะพัฒนาให้เป็นระบบ สามารถ ส่งเสริมภิกษุสงฆ์ สามเณร ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ ปฏิบัติตนอยู่ใน กรอบของพระธรรมวินัย และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดี การ บริหารวัดในปัจจุบันได้เปลี่ยนรูปแบบ ระบบ วิธีการ การสร้างระบบให้เหมาะสมกับผู้อยู่อาศัยใน วัดนั้น ๆ และสังคมโดยรอบ เพื่อให้การบริหารเป็นไปตามความหมายที่ว่า การปกครอง การ ดูแลรักษาหมู่คณะและการดำเนินงานหรือการจัดการ กิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่คณะหรือองค์กร ต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบาย และวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้น ๆ ด้วยดี มีประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้าน การปกครอง, ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับ มาก ส่วนด้านการศาสนศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณสงเคราะห์มีประสิทธิภาพอยู่ใน ระดับปานกลาง ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการ บริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาที่สำคัญได้แก่ เจ้า อาวาสบางรูปขาดวิสัยทัศน์ ขาดเป้าหมาย ในการบริหารจัดการวัดที่ชัดเจน การบริหารจัดการ วัดของเจ้าอาวาสบางส่วนไม่มีการประชุม ปรึกษา วางแผน และกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนา วัดอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการบริหารจัดการวัดตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติมา ขาดการ ประสานงานระหว่าง วัด บ้าน และชุมชน และเจ้าอาวาสบางรูปใช้คนไม่ถูกกับงาน จึงทำให้งาน ขาดประสิทธิภาพ^{๔๕}

^{๔๔} พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุโข (พรสุทธิชัยพงศ์) “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้า อาวาสในจังหวัดนนทบุรี”, **ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๔๕} พระครูพิศาลถิรธรรม (สมพร ปญญาวิชโร) “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, **ปริญา พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระคำไซ คมภิรานนโท (ธงส์วัสดี) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการเรียนการสอนของวิทยาลัยสงฆ์ นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ผลวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลางการจัดหลักสูตรเป็นไปตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ แต่บุคลากรยังขาดทักษะ และประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรการเรียนการสอนเน้นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมตามแผนการสอน การวัดผลเน้นประเมินผลตามสภาพความเป็นจริงวิเคราะห์ผลการประเมิน เพื่อใช้ในปีต่อไปอย่างไรก็ตามยังขาดแคลนสื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ทันสมัย และการนิเทศการสอนอย่างต่อเนื่อง (๒) วิทยาลัยสงฆ์วัดองค์ดี ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานฝึกอบรมด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ในการพัฒนาครูอาจารย์ และบุคลากรอย่างต่อเนื่องโดยกำหนดเป็นนโยบาย และแผนการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม จัดหาสื่อ และเทคโนโลยี การเรียนการสอน และฝึกอบรมการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพหนึ่งควรจัดหาเอกสาร ตำรา อุปกรณ์ เกี่ยวกับขบวนการเรียนการสอนให้เพียงพอ^{๗๖}

พระครูสังฆรักษ์กฤษฎีตถกณ สุเมโธ (ศรีอัญญา) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี” ผลวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๔๕ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการปกครองและด้านสาธารณูปการมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ และ ๓.๕๔ ตามลำดับ ส่วนด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ และด้านการสาธารณสงเคราะห์มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัญหาที่สำคัญได้แก่ เจ้าอาวาสบางรูปขาดวิสัยทัศน์ ขาดเป้าหมาย ในการบริหารจัดการวัดที่ชัดเจน การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสบางส่วนไม่มีการประชุม ปรึกษา วางแผน และกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนาวัดอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการบริหารจัดการวัดตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติมา ขาดการ

---

^{๗๖} พระคำไซ คมภิรานนโท (ธงส์วัสดี) “ประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการเรียนการสอนของวิทยาลัยสงฆ์ นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว”, **ปริญาญาพุทธศาสนตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

ประสานงานระหว่าง วัด บ้าน และชุมชน และเจ้าอาวาสบางรูปใช้คนไม่ถูกต้องกับงาน จึงทำให้งานขาดประสิทธิภาพ^{๗๗}

พระธวัชชัย จารุธมฺโม (ศรีสุข) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี” ผลวิจัยพบว่า ๑. จากการศึกษาพบว่าประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๓.๕๙$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พระภิกษุสามเณรและประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร และประชาชน ต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี พบว่าสถานภาพ อายุ พรรษา ตำแหน่ง การศึกษานักธรรม และการศึกษาสายสามัญ เพศ สถานภาพอาชีพ ตลอดจนถึงทักษะและประสบการณ์ชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ของพระภิกษุสามเณร ประชาชนแตกต่างกัน มีความคิดเห็น ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษา วัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๓. การศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า คณะสงฆ์ยังขาดงบประมาณในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ หลายเรื่องโดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ขาดการทาวัตรสวดมนต์เป็นประจำ การทำงานที่ไม่ชัดเจนและเด็ดขาด การติดต่อสื่อสารไม่ชัดเจน การทำงานที่เฉื่อยชา มักทำงานแบบการย้ายที่อยู่กับที่ไม่มีการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ การขัดแย้งกันระหว่างบ้านกับวัด การไม่ให้ความเคารพซึ่งกันและกันของผู้เฒ่าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ ปัญหาเรื่องของยาเสพติดให้โทษและอบายมุขอื่น ๆ เป็นปัญหาสำคัญของคณะสงฆ์ ที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน^{๗๘}

กัญญ์กวีพำภรณ์ กลิ่นหิมนวล ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลวิจัยพบว่า (๑) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($X = ๔.๒๖$) ส่วนด้านวิริยะ จิตตะ และวิมังสา อยู่ในระดับมาก (๒) ผลการเปรียบเทียบทัศนะของบุคลากรต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า บุคลากรที่มีเพศ

^{๗๗} พระครูสังฆรักษ์กฤษฏ์ตมณ สุเมโธ (ศรีอันนุ) “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี”, **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๗๘} พระธวัชชัย จารุธมฺโม (ศรีสุข) “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี”, **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ ต่างกันมีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ สำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรที่มีเพศต่างกันมีทัศนคติต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลัก อิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ (๓) แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารสำนักงานจังหวัดพิษณุโลก คือ บุคลากรควรมีความต้องการใฝ่ใจรักที่จะปฏิบัติงานอยู่เสมอ ประารถานที่จะปฏิบัติงานให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป มีความขยันหมั่นประกอบกรงานด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ท้อถอย ต้องตั้งจิตรับรู้ในภารกิจที่ได้รับมอบหมายโดยปฏิบัติงานด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่งานที่ปฏิบัติอย่างแท้จริง และหมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล ตรวจสอบข้อบกพร่องในงานนั้น ๆ ที่สำคัญต้องรู้จักการวางแผนงาน วัดผล และคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงงานให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา^{๗๘}

ไพบุลย์ ตั้งใจ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ” ผลวิจัยพบว่า การศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๔.๑๘$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($X = ๔.๒๗$) ในด้านจิตตะ (การเอาใจฝึกใฝ่ในการปฏิบัติงาน) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($X = ๔.๐๙$) ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายามในการปฏิบัติงาน)

การเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ฝ่ายที่สังกัด และประสบการณ์ทำงาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ได้แก่ รายได้ยังไม่เพียงพอ สภาพแวดล้อมยังไม่ค่อยสะอาด สวัสดิการยังไม่ครอบคลุม เทคโนโลยีในด้านงานเอกสารยังไม่ดีพอ สถานที่จอดรถน้อย และยังคงต้องเสียค่าที่จอดรถ ค่าเช่าด้านเอกสาร การให้คำปรึกษากับลูกค้ายังไม่ดีเท่าที่ควร และ เจ้าหน้าที่ยังไม่เพียงพอ

^{๗๘} กัญแก้วพารณ กลินันันนวล “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔”, *ปริญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

ดังนั้นแนวทางการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท แอมพานอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ สามารถพิจารณาได้ ๔ ด้าน โดยการพัฒนาด้านฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานให้ดียิ่งขึ้น^{๕๐}

สรุปได้ว่า “ประสิทธิภาพ” เป็นพฤติกรรมของผู้ที่ปฏิบัติการในการทำงาน เป็นงานของผู้ที่ทำงานนั้น ๆ อันจะหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงขีดความสามารถในการทำงานของผู้ทำงานตามหน้าที่ โดยผู้ทำงานนั้นมีแผนการทำงาน มีระเบียบ กฎเกณฑ์ ความรับผิดชอบ ความละเอียดรอบคอบในการทำงานนั้น ๆ ตลอดจนมีความกระตือรือร้นหรือมีสิ่งเร้าใจในการทำงาน และการพิชิตปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน ตลอดจนความรู้สึกไปในทางบวก ความชอบในหน้าที่ ความสบายใจในการทำงาน ความสุขใจในงาน มีความอดทนต่อสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ หรือเป็นความรู้สึกที่พอใจต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความชอบ ความสบายใจ และเป็นความรู้สึกที่บรรลุถึงผลการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตน ๆ

๒.๗.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิชาพระพุทธศาสนา

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิชาพระพุทธศาสนาพบมีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้หลากหลาย แต่จักได้นำมาเสนอเพียงพอเป็นสังเขป ดังนี้

พระบุญประทาน ภาณทีโป (ทะปะละ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษาวัดจองคำ อำเภอวารังจังหวัดลำปาง ปีการศึกษา ๒๕๕๒” ผลวิจัยพบว่า (๑). ปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดจองคำในด้าน ด้านสภาพแวดล้อม (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Product) โดยรวมอยู่ในระดับมาก (๒). ปัจจัยความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ด้านสภาพแวดล้อมทั่วไปอาคารสถานที่ ด้านบริหารจัดการหลักสูตรเนื้อหา ด้านบุคลากรผู้นำปฏิบัติการสอนของครู และ ด้านการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก^{๕๑}

^{๕๐}ไพบุลย์ ตั้งใจ “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”, *ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

^{๕๑}พระบุญประทาน ภาณทีโป (ทะปะละ) “ศึกษาปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลี:กรณีศึกษาวัดจองคำ อำเภอวารังจังหวัดลำปาง ปีการศึกษา ๒๕๕๒”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระมหาบรรจง จนฺทคุตโต (แผ่นทอง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัย วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่” ผลวิจัยพบว่า โดยภาพรวมทั้งหมด ได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดี เมื่อพิจารณาเรียงตามลำดับปัจจัย คือ (๑) ปัจจัยด้านผลผลิต หรือผลสัมฤทธิ์ (Product = P๒, outcome) ได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดี เรียงตามลำดับตัวชี้วัด ดังนี้ ตัวชี้วัดด้านผลกระทบต่อบ้าน/วัด/โรงเรียน ตัวชี้วัดด้านการนำไปใช้ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน (ภาวนา ๔) และตัวชี้วัดด้านการพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา (๒) ปัจจัยด้านบริบท (Context = C) ได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดี เรียงตามลำดับตัวชี้วัด ดังนี้ ตัวชี้วัดด้านวัตถุประสงค์ และตัวชี้วัดด้านการประเมินโครงการ (๓) ปัจจัยด้านปัจจัยป้อนเข้า (Input = I) พบว่า ได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดี เรียงตามลำดับตัวชี้วัด ดังนี้ ตัวชี้วัดด้านบุคลากร ตัวชี้วัดด้านหลักสูตร/กฎระเบียบ ตัวชี้วัดด้านสถานที่ตัวชี้วัดด้านวัสดุอุปกรณ์/สื่อการสอน และตัวชี้วัดด้านงบประมาณ ซึ่งได้รับการประเมินคุณภาพในระดับพอใช้ (๔) ปัจจัยด้านกระบวนการปฏิบัติ (Process = P๑) พบว่า ได้รับการประเมินคุณภาพในระดับดี เรียงตามลำดับตัวชี้วัด ดังนี้ ตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการ ตัวชี้วัดด้านกิจกรรมสนับสนุน ตัวชี้วัดด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และตัวชี้วัดด้านการวัดผลและประเมินผล^{๕๒}

พระมหานรินทร์ ธีรปญโญ (ปัญญาธิรสกุล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แบบเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา” ผลวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาในแบบเรียนกับวัยของผู้เรียน พบว่าการจัดเนื้อหาในแบบเรียน ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องต่าง ๆ นั้นเป็นสำคัญ แต่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์กับหัวข้อเรื่องต่าง ๆ เหล่านั้นโดยเห็นความแตกต่างระหว่างการรับรู้ของผู้เรียนในแต่ละวัยโดยปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้การนำเนื้อหาในแบบเรียนไปสู่กิจกรรมจัดการเรียนการสอนให้ได้ผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตรและบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตรได้อย่างครบถ้วน^{๕๓}

พระสฤทธิ์ สุมโน (บุญใหญ่) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติที่มีต่อการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในชาดกเรื่องพระมหาชนก ไปปรับใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่

^{๕๒}พระมหาบรรจง จนฺทคุตโต (แผ่นทอง) “คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัยวัดสวนดอก จังหวัด เชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

^{๕๓}พระมหานรินทร์ ธีรปญโญ (ปัญญาธิรสกุล) “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แบบเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕.

ที่ ๑-๓ โรงเรียนประประทุมวราชวิทยา ตำบลกระโสบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี” ผลวิจัยพบว่า (๑) ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครู คณะกรรมการมีทัศนคติต่อการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในชาดกเรื่องพระมหาชนกไปใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ ของโรงเรียนประประทุมวราชวิทยา ตำบลกระโสบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมทั้ง ๔ ด้าน อยู่ในระดับมาก แต่เมื่อแยกออกเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าสูงสุดคือ ด้านสัจจะ (๒) ผลของการเปรียบเทียบ พบว่าผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครู คณะกรรมการของโรงเรียนประประทุมวราชวิทยาที่มี เพศ อายุ การศึกษา และอาชีพต่างกันมีทัศนคติต่อการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในชาดกเรื่องพระมหาชนกไปปรับใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ ของโรงเรียนประประทุมวราชวิทยา ตำบลกระโสบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีโดยรวมทั้ง ๔ ด้านไม่แตกต่างกัน (๓) ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครู คณะกรรมการของโรงเรียนประประทุมวราชวิทยาได้เสนอแนะเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในชาดกเรื่องพระมหาชนกไปปรับใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ ของโรงเรียนประประทุมวราชวิทยา ตำบลกระโสบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี สามารถแยกออกเป็นด้าน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้คือ ๑) ด้านวิริยะ คือ ครูควรให้นักเรียนเข้าใจความเพียรก่อนแล้วนำไปปฏิบัติในการศึกษาเล่าเรียน การอ่าน และการจัดกิจกรรม ในโรงเรียน เป็นต้น ๒) ด้านสัจจะ คือ นักเรียนควรเข้าใจและปฏิบัติงานโดยเคารพจริงจัง โดยยกเอาเรื่องพระมหาชนกมาประกอบ ครูควรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ เป็นต้น ๓) ด้านขันติ คือ ครูต้องสอนให้นักเรียนเข้าใจเรื่องขันติ ความอดทนทางจิตใจ ที่มีต่อความต้องการทั้งหลาย ให้นักเรียน ๔) ด้านเนกขัมมะ คือครูสอนให้นักเรียนเข้าใจ เนกขัมมะ คือ การแสวงหาความสงบที่ทำให้เกิดความสุข โดยวิธีการออกบวชแล้วบำเพ็ญอยู่ในความสงบหรือในป่า ดังพระมหาชนก^{๔๔}

สว่าง วงศ์ฟ้าเลื่อน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔” ผลวิจัยพบว่า หลักการและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ คือ กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเข้าด้วยกันโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง ซึ่งมีครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทางให้กับผู้เรียน และประสบการณ์ต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างสมดุลทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ ทักษะ และสามารถแก้ปัญหาที่ประสบในชีวิตประจำวันได้ หลังการทดลองพบว่าการนำเอาหลักการและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการ

^{๔๔} พระสฤทธิ์ สุมโน (บุญใหญ่) “ทัศนคติที่มีต่อการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในชาดกเรื่องพระมหาชนก ไปปรับใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนประประทุมวราชวิทยา ตำบลกระโสบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

ออกแบบหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในลักษณะของการบูรณาการภายในวิชา โดยครูผู้สอนคนเดียวสามารถทำได้ และช่วยให้ผลการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ๘๐/๘๐ คือเท่ากับ ๘๕.๐๐/๘๐.๘๔ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยรวมสูงขึ้นเฉลี่ยเท่ากับ ๘๐.๘๔ เมื่อเปรียบเทียบเจตคติของนักเรียนต่อวิชาพระพุทธศาสนาระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนพบว่า หลังเรียนนักเรียนมีเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑^{๘๕}

แสงจันทร์ มโนสร้อย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพการเรียนการสอนจริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนในอำเภอเวียงหนองล่อง” ผลวิจัยพบว่า ด้านสภาพการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนประสบปัญหาด้านการเปรียบเทียบอุปมาอุปไมยที่ชัดเจน การใช้คำถามแบบปูจาววิสัยระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน การสนทนาที่ถูกต้องตามการสอนแบบพุทธวิธี การจัดทำสื่อที่ไม่สอดคล้องกับพุทธวิธีการสอน ตลอดจนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดประเมินผลที่สอดคล้องกับเนื้อหา เทคนิควิธีตามหลักพุทธธรรม เนื่องจากครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่เคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับการสอนจริยธรรม

ด้านการใช้สื่อและอุปกรณ์การสอน ครูผู้สอนประสบปัญหาเรื่องสื่อการจัดทำสื่อการสอนที่มีไม่เพียงพอ ขาดสื่อการสอนที่ทันสมัย เช่น สไลด์ วิดีทัศน์ สื่อที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นรูปภาพ จากหนังสือ นิตยสาร ภาพข่าว เหตุการณ์ ซึ่งนักเรียนต้องการให้ครูใช้สื่อหลายๆ ประเภทประกอบการเรียนการสอน

ด้านการจัดกิจกรรมเสริม ไม่มีปัญหาเพราะสภาพแวดล้อมของที่ตั้งอยู่ใกล้กับวัดและสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยประกอบการกับผู้ปกครอง ส่วนใหญ่มีพื้นฐานทางจริยธรรมดี จึงไม่ประสบปัญหาแต่ที่ครูและนักเรียนต้องการคือ ให้มีงบประมาณในการจัดกิจกรรมการเสริมให้มากขึ้น และเชิงลึก และมีคุณภาพมากขึ้นด้วยนักเรียนมีปัญหาพฤติกรรม ด้านจริยธรรมในเรื่อง ความเสียสละ ความมีระเบียบวินัย ความอดทน การประหยัด การตรงต่อเวลา ความขยันและความสามัคคี ผู้ปกครองต้องการให้จัดกิจกรรมอบรมธรรมะในโรงเรียน และให้นักเรียนเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาให้มาก และเหมาะสมกับนักเรียนยิ่งขึ้น เพื่อปลูกฝังพฤติกรรมค่านิยมที่ดีให้กับนักเรียนการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวัน นักเรียนได้นำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติได้เหมาะสม กับวัย และสถานภาพของตนเอง^{๘๖}

^{๘๕}สว่าง วงศ์ฟ้าเลื่อน “การบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

^{๘๖}แสงจันทร์ มโนสร้อย “สภาพการเรียนการสอนจริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนในอำเภอเวียงหนองล่อง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

ยศวัฒน์ เจียมใจจิต ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาการจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนพิธี ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร” ผลวิจัยพบว่า (๑) ปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ไม่ค่อยเอื้อต่อการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะบางโรงเรียนไม่มีห้องพระพุทธศาสนาโดยตรง (๒) ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับเรื่องเวลาทำการสอนมีน้อยไม่เพียงพอ กับเนื้อหาวิชาที่ได้เตรียมการสอนไว้ (๓) ครูปฏิบัติกรส่วนใหญ่ไม่ค่อยถนัดในการสอนเรื่องพุทธศาสนพิธี (๔) ผู้บริหารโรงเรียนไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนพุทธศาสนพิธี เท่าที่ควร (๕) ปัญหาเรื่องพฤติกรรมของนักเรียนแต่ละคนแตกต่างกันเพราะมาจากพื้นฐานทางครอบครัวที่ต่างกันในการศึกษาแนวคิดและหลักปฏิบัติพุทธศาสนพิธีในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งแต่เดิมไม่มีรูปแบบเป็นพิธีกรรมภายหลังเมื่อประชาชนนับถือพระพุทธศาสนามากขึ้น พิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การบรรพชาอุปสมบท การประกอบพิธีเวียนเทียน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และการกล่าวคาถาราชนาต่าง ๆ จึงเกิดมีขึ้น การจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนพิธี ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เป็นรายกิจกรรมหนึ่งในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีลักษณะและเป้าหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งหวังถึง การบูรณาการเข้าไปในชีวิตหรือการดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่จริง โดยการวางแผนทางปฏิบัติไว้ ๓ ประการ คือ (๑) บูรณาการในการเรียนการสอนให้ถึงขั้นที่นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มองเห็นธรรมะว่าเป็นธรรมจริง (๒) บูรณาการในวิถีชีวิต ด้วยการสร้างวิถีชีวิตที่ดีงาม เรียกว่า วิถีชีวิตแบบพุทธ มีความสอดคล้องรองรับกับหลักธรรมคำสั่งสอนต่าง ๆ ที่สามารถเข้าไปกลมกลืนในวิถีชีวิตของนักเรียนได้ (๓) บูรณาการหลักไตรสิกขาเข้าไปในการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน^{๔๗}

สรุปได้ว่า วิชาพระพุทธศาสนา เป็นวิชาการที่ต้องศึกษาอย่างถ่องแท้โดยมีเหตุและผลอยู่ในตำราจากการกลั่นกรองจากนักวิชาการที่มีอยู่จริงและเป็นความรู้ที่ได้จากการเรียนคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อผู้ที่เรียนได้ศึกษาอย่างแท้จริงแล้วและนำไปประพฤติและปฏิบัติตาม อันเป็นหลักความดีงามที่มุ่งขัดเกลาจริตธัชยาศัยของบุคคลให้ประณีตขึ้นและให้เป็นระเบียบเรียบร้อยยิ่งขึ้น ซึ่งจะมีหน้าที่คอยควบคุมความประพฤติของพุทธบริษัทให้เป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมที่เรียกว่า ศีลหรือวินัย และเป็นผลดีต่อสังคมประเทศชาติอย่างมั่นคงและยั่งยืนสืบต่อไป

^{๔๗} ยศวัฒน์ เจียมใจจิต “ปัญหาการจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนพิธีในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

๒.๗.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาพบว่าได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้เป็นจำนวนมากแต่พอจกนำมากล่าวพอเป็นสังเขปดังนี้ ดังนี้

พระครูธรรมศาสนโมสิต (ภิญโญ อนุโย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ของคุรุระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา” ผลวิจัยพบว่า (๑). ครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยส่วนรวมและจำแนกตามประสบการณ์ในการสอนมีปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามแผนการสอน การทำแผนการสอน การศึกษาหลักสูตร การวัดผลประเมินผล และการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยมีรายชื่อที่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละด้าน ดังนี้ ผู้สอนไม่ได้จบวิชาพระพุทธศาสนาโดยตรง กลุ่มที่ใช้ในการประกอบการทำแผนการสอนมีน้อย โรงเรียนได้รับเอกสารการสอนซ้ำ เช่น แผนการสอน คู่มือครู มีการไปสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนจากการไปเยี่ยมที่บ้านน้อย และจุดประสงค์การเรียนรู้ยังไม่คำนึงถึงความพร้อม ด้านวัสดุ/อุปกรณ์/อาคารสถานที่/แหล่งการเรียนรู้ (๒).ครูที่มีประสบการณ์สอนวิชาพระพุทธศาสนาต่ำกว่า ๑๐ ปีและประสบการณ์ตั้งแต่ ๑๑ ปี ขึ้นไปมีปัญหาการจัดการเรียนการสอนโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน^{๕๕}

พระนิพนธ์ เทวธมฺโม (แก้วแหวน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตการศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๒” ผลวิจัยพบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็น ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรอยู่ในระดับสูง เช่นการสอนโดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ เลือกกิจกรรมโดยใช้เกณฑ์ความสนใจของนักเรียน มีการวางแผนและเตรียมการสอนตามวัตถุประสงค์ รวมทั้งเลือกวิธีการสอนและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และปรับวัตถุประสงค์ที่เป็นนามธรรมให้เป็นเชิงพฤติกรรม การประเมินด้านปัจจัยนำเข้านั้น พบว่าอยู่ในระดับสูง ๆ การประเมินด้านกระบวนการสอนพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูง ๆ การประเมินผลด้านผลผลิตจากการสอนนั้นพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูง ๆ นอกจากนั้นครูผู้สอนได้มีข้อเสนอแนะที่จะให้ครูผู้สอนวิชานี้บังเกิดผลดีที่สุด คือ ครู ควรสอนโดยเน้นฝึกปฏิบัติหรือลงมือกระทำร่วมกันอย่างแท้จริง เช่น การอาราธนาศีล ๕ วิถีกราบ การไหว้ การประเคนของที่ถูกต้อง และการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ

^{๕๕} พระครูธรรมศาสนโมสิต (ภิญโญ อนุโย) “ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ของคุรุระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗.*

เช่นเวียนเทียน ตักบาตร หรือวันสงกรานต์ เป็นต้น เพื่อให้ให้นักเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในวัฒนธรรม และศาสนาของตนเอง^{๘๘}

พระประกาศิต ปณณารโ (ยามประโคน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนวัดบ้านสะแกช้า ตำบลบ้านสะแกช้า อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ผลวิจัยพบว่า ในด้านเทคนิคการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียนวัดบ้านสะแกช้า พบว่าครูได้ใช้กิจกรรมต่าง ๆ สำหรับการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาเด็กทั้งในด้านพฤติกรรมทางกาย วาจาและจิตใจ ปลูกเร้าให้มีส่วนร่วม ให้โอกาสและเห็นความสำคัญมีการฝึกทักษะใหม่ให้นักเรียน จัดสถานที่ให้เหมาะสมแก่นักเรียน สร้างบรรยากาศ และมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ส่วนวิธีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่สำคัญ คือแบบบรรยาย แบบสาริต ทำกิจกรรมกลุ่ม การแสดงบทบาทของนักเรียน^{๘๙}

พระมหาวรพงษ์ วรเมธี (บุญปั้น) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่” ผลวิจัยพบว่าด้านสถานที่และงบประมาณประสบปัญหามากที่สุด คือ ขาดห้องเรียนที่ใช้ในการเรียนการสอน โดยเฉพาะ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ห้องเรียนปกติ ครูผู้สอนและนักเรียนและนักเรียนต้องการห้องเรียนวิชาจริยศึกษา โดยเฉพาะเพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียน^{๙๐}

พระมหาวิเชียร อภิปัญญา (ศรีสุพรรณ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเปิดรับสื่อและความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้านจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในเขตภาษีเจริญ” ผลวิจัยพบว่า (๑). กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นนักเรียนหญิง อาชีพส่วนใหญ่ของครอบครัวมีอาชีพค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว อายุโดยเฉลี่ย ๑๗ ปี ได้รับข่าวสารด้านจริยธรรมจากสื่อ ๒-๓ ครั้งต่อสัปดาห์ ได้รับจากครูมากที่สุดรองลงมาคือพระสงฆ์ (๒). การสอนที่มีสื่อเป็นส่วนประกอบจะก่อให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้มากขึ้น โดยเฉพาะวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาที่ให้สาระและเป็นประโยชน์แก่ชีวิตในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ปัจจุบันถูกมองว่าเป็นวิชาที่น่าเบื่อหน่ายเพราะขาดสื่อประกอบและไม่ค่อยมีการ

^{๘๘}พระนิพนธ์ เทวธมโม (แก้วแหวน) “การประเมินการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตการศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๒”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

^{๘๙}พระประกาศิต ปณณารโ (ยามประโคน) “บทบาทของครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนวัดบ้านสะแกช้า ตำบลบ้านสะแกช้า อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, *ปริญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

^{๙๐}พระมหาวรพงษ์ วรเมธี (บุญปั้น), “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่” *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

ปรับปรุงเนื้อหาสาระให้เข้ากับวัยและความต้องการของผู้เรียนในปัจจุบัน ฉะนั้น ถ้าหากมีสื่อเป็นส่วนประกอบในการเรียนการสอนย่อมเป็นสิ่งเร้าและเป็นแรงจูงใจให้เกิดความอยากเรียนรู้อย่างมากขึ้น (๓). สื่อการสอน โดยเฉพาะสื่อบุคคลเป็นสื่อที่ก่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลมากที่สุด เพราะผู้เรียนและผู้สอนสามารถตอบโต้กันได้ แต่สื่อบุคคลนั้นหากไม่มีความรู้ในด้านนั้น ๆ เพียงพอก็เป็นส่วนที่ทำให้ความน่าเชื่อถือลดลงไป ดังนั้นพระสงฆ์ผู้เป็นสื่อบุคคลโดยตรงในการเรียนการสอนเกี่ยวกับจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา จึงควรได้มีบทบาทที่มากกว่านี้ เพราะการสำรวจพบว่ากลุ่มตัวอย่างยังได้รับข้อมูลด้านจริยธรรมจากพระสงฆ์มีอัตราที่น้อยกว่าครูประจำชั้น อันแสดงให้เห็นถึงความต้อยในบทบาทด้านนี้อยู่ นอกจากนี้สื่อก็เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น เป็นส่วนที่ทำให้การเรียนรู้อาจเกิดความน่าสนใจ น่าเชื่อถือมากขึ้นและไม่น่าเบื่อหน่าย (๔). ปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาก็คือ การนำหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนามาปรับปรุงประยุกต์ให้เข้ากับวัยและความต้องการของผู้เรียนในปัจจุบัน ไม่ล้าสมัยจนเกินไป และจากการวิจัยพบว่าผู้เรียนต้องการให้มีสื่อประกอบการเรียนการสอนให้มากขึ้นกว่านี้ควรให้มีกิจกรรมในเนื้อหาวิชาเพื่อไม่ให้เกิดความน่าเบื่อหน่ายและง่วงนอน (๕). การสอนจริยธรรมในวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อถือในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาว่า เป็นสิ่งที่ดีงามเมื่อนำไปปฏิบัติแล้วย่อมก่อให้เกิดความสงบสุขในชีวิตครอบครัว และสังคม ถ้ามีการประยุกต์ให้เข้ากับวัยและความต้องการของผู้เรียนและเหตุการณ์ในปัจจุบัน มีสื่อเป็นส่วนประกอบการเรียนการสอนมีการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ก็ยิ่งจะเป็นสิ่งเร้าให้เกิดการเรียนรู้อย่างมากขึ้น^{๒๖}

พระสถิต มหาลาโภ (ศรีเมือง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา” ผลวิจัยพบว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า ได้ยึดหลักวิธีการเสริมสร้างศรัทธาแก่ผู้เรียนด้วยการปลูกฝังด้วยโอวาท ๓ คือ ไม่ทำชั่วทำแต่ดี ชำระจิตให้บริสุทธิ์ เน้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ตัวผู้เรียน และ เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนจำนวน ๓๗๒ และผู้บริหาร ครูสอนจำนวน ๒๐ รูป/คน รวมทั้งครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้วยนักเรียนส่วนใหญ่ เป็นคนในพื้นที่บ้านโนนม่วงและบ้านใกล้เคียงแต่ปัญหาที่สถานศึกษาประสบอยู่เสมอ คือ ผู้ปกครองย้ายนักเรียน นักเรียนติดเกมส์ หนีเรียนไปเที่ยวในตัวเมืองขอนแก่น โดยครูและผู้ปกครองเห็นว่าจะต้องร่วมมือกันในการป้องปรามและดูแลเอาใจใส่ ครูพระสอนศีลธรรม จึงเป็นที่พึ่งแก่สถานศึกษาในการอบรม ให้ความรู้ศีลธรรมแก่นักเรียน ด้วยเหตุนี้ ครู

^{๒๖} พระมหาวิเชียร อภิบุญโณ (ศรีสุพรรณ) “การเปิดรับสื่อและความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้านจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในเขตภาคีเจริญ, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาธรรมนิเทศ, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗.

พระสอนศีลธรรม จึงมีคุณสมบัติที่ตรงกับสาขาวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อให้ความรู้ต่าง ๆ แก่ นักเรียนอย่างครบถ้วน และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในแง่บุคคลแบบอย่างทางสังคม ส่วน โครงสร้างและการบริหารงานของโรงเรียนวิถีมุขบ้านโนนม่วง แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ บริหารงานทั่วไป ฝ่ายบริหารงานงบประมาณฝ่ายบริหารงานบุคคล ฝ่ายบริหารงานวิชาการ ผล การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวิถีมุขของโรงเรียนบ้านโนนม่วง พบว่า ผลการสอน วิชาพระพุทธศาสนา ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน ผลการเรียนรู้สู่การปฏิบัติและผล ของกิจกรรมการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้นักเรียน ได้พัฒนาตนตามหลักพุทธธรรมต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึง ประสงค์ กล่าวคือ มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนดีขึ้น รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและ กลุ่มเพื่อนได้ดี รู้จักยับยั้งอารมณ์ฝ่ายอกุศลที่แสดงออกทางกาย วาจา เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ ทะเลาะกับเพื่อน ๆ ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้ปกครองและชุมชน รู้จักกตัญญูกตเวทีต่อ ผู้ปกครองและสถานศึกษา ประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจสำนึกไม่หยาบ มี ความเมตตาต่อเพื่อน ๆ และคนอื่น รู้จักมารยาทเรียบร้อยดีงามทางสังคมไทย แต่งกาย เรียบร้อย มีวาจาสุภาพ ให้ความเคารพบูชาผู้มีพระคุณ รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ตรง ต่อเวลา ลดเลิกละสิ่งเสพติดให้โทษซึ่งเป็นเหตุให้เสียทรัพย์ เสียสุขภาพ^{๓๓}

ดวงทิพย์ ตันทศรี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดกระบวนการเรียนรู้วิชา พระพุทธศาสนา ระดับประถมศึกษาโรงเรียนสังกัดเทศบาลนันทบุรี” ผลวิจัยพบว่า (๑) สภาพ และปัญหาของการจัดกระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๘ โดยด้านการจัดกิจกรรมเสริม และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รองลงมาได้แก่ด้านการใช้สื่อ ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการเรียนการสอน ด้านสถานที่ และงบประมาณตามลำดับ (๒) ผลการศึกษาความต้องการของ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และ ผู้ปกครองใน การจัดกระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ชั้น ประถมศึกษา โรงเรียนสังกัด เทศบาล นันทบุรี พบว่าควรมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาให้มาก ยิ่งขึ้น มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและเหมาะสมกับเด็กนักเรียนและจัดให้มีการเข้าค่าย คุณธรรมเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการด้านสติปัญญาให้เด็กนักเรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ ได้มีการทา

^{๓๓} พระสถิต มหาลาภ (ศรีเมือง) “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วิถีมุข: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา บริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

วัตรสวดมนต์อาทิตย์ละครั้งในวันสุตสัปดาห์และสามารถทำให้ครูและนักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมที่ดีในจิตใจสำนึกของทุกคน^{๔๔}

ทวีพล ปรัสพันธ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี ในอนาคตในเวลา ๑๐ ปี” ผลวิจัยพบว่า ด้านจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จะเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในการวิเคราะห์การคิดไตร่ตรอง และการแก้ปัญหาด้วยวิจรณญาณมากขึ้น เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการทำงานเป็นกระบวนการกลุ่มมากกว่ารายบุคคล จะใช้วิธีสอนที่หลากหลาย ครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ เป็นผู้นำคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีในการครองตนและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมากขึ้น บทบาทพระสงฆ์ในการสนับสนุนการสอนมีมากขึ้น มีการใช้แหล่งเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรในท้องถิ่นและมีการใช้สื่อที่หลากหลายและเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้น หนังสือแบบเรียนสามารถเก็บสะสมไว้เป็นหนังสือปฏิบัติธรรมประจำครอบครัวได้ มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้^{๔๕}

สรุปได้ว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนา บทบาทของครูผู้สอนอยู่ที่การแนะนำวิธีการ ถ้าผู้เรียนสามารถทำเองได้ก็ทำเอง ครูที่ดีต้องมีทั้งวิชาและจรณะ บทบาทสำคัญของครูผู้สอนมีสามคำ คือ แนะนำ ทำให้อู อยู่ให้เห็น แนวการสอนพุทธวิธี ประกอบด้วย วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย วิธีสอนแบบปุจฉาวิสัชนา วิธีสอนแบบธรรมสากัจฉา วิธีสอนแบบอริยสัจ วิธีสอนแบบสืบสวน สอบสวนแนวพุทธศาสตร์ เป็นวิธีการสอนที่สรุปได้ว่า เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เป็นการพัฒนาความสามารถในการคิดหาความจริง วิธีสอนแบบไตรสิกขา วิธีสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการและวิธีสอนตามหลักพุทธสูตร ซึ่งอยู่ที่ครูผู้สอนจะต้องเลือกสรรวิธีการสอนให้เหมาะสมกับตัวผู้เรียน เพื่อจะได้ทำการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๗.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรม

จากศึกษาและทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรมพบว่า ได้มีผู้ทำการศึกษาและทำการวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมไว้หลายประการด้วยกัน ดังจะนำมากล่าวพอสังเขปได้ ดังนี้

^{๔๔}ดวงทิพย์ ตันตศรี “การจัดกระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ระดับประถมศึกษา โรงเรียนสังกัดเทศบาลนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

^{๔๕}ทวีพล ปรัสพันธ์, “การศึกษาแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี ในอนาคต ในเวลา ๑๐ ปี”, ปรียญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี), ๒๕๕๖.

พระताल ญาณธโร (สิงห์ทอง) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของเยาวชนชาวเขาต่อบทบาทของพระสงฆ์” ผลวิจัยพบว่า บทบาทด้านจัดการศึกษา ได้แก่ การจัดให้เยาวชนชาวเขาได้เรียนรู้การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของตน การดูแลรักษาสุขภาพเบื้องต้น การดูแลช่วยเหลือผู้ติดเชื้อเอชไอวี ป้องกันภัยจากยาเสพติด และการชักนำเยาวชนให้มาเรียนในระดับที่สูงขึ้นนั้น เยาวชนชาวเขามีความเห็นด้วยมากกับบทบาทด้านนี้ โดยให้เหตุผลว่า เพื่อเป็นการรักษาประเพณีวัฒนธรรมอันดีไว้ และได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการดูแลและช่วยเหลือผู้ติดเชื้อเอชไอวี และวิธีป้องกันภัยจากสารเสพติด ส่วนการมาเรียนเป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนชาวเขาได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น ด้านความคาดหวัง อยู่ในระดับปานกลางโดยให้เหตุผลว่าเยาวชนชาวเขาส่วนใหญ่ได้ผ่านการการอบรมหรือเรียนรู้มาแล้ว^{๗๖}

พระมหาไชยา ชยสิทธิ (เสนแสนยา) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา” จากผลการวิจัยพบว่า ๑. บทบาทและวิธีการสอนของพระภิกษุ ครูในโรงเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาว่ามีความเหมาะสมค่อนข้างมาก และมีความคาดหวังต่อพระภิกษุที่ทำการสอนธรรมศึกษาไว้สูงมากในด้านการสอน โดยต้องการให้พระภิกษุใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย ไม่เน้นการสอนแบบบรรยายจะทำให้นักเรียนเบื่อธรรมะ และพระภิกษุบางรูปยังมีความไม่พร้อมในการสอนหลายอย่าง เช่น ความรู้ และความแม่นยำในหลักสูตร และความหลากหลายในวิธีการสอนเด็ก ๒. วิธีการสอนของพระภิกษุ นักเรียนธรรมศึกษา เห็นว่าวิธีการสอนของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีความเหมาะสมในระดับเหมาะสมค่อนข้างมาก มีความคาดหวังต่อพระภิกษุในด้านการใช้อุปกรณ์การสอนที่หลากหลาย สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้สนุกสนานไม่เครียดกับวิชาการ เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น และมีกิจกรรมร่วมอื่น ๆ ในการเรียนการสอนวิชาธรรมะ^{๗๗}

จินตนา จรรย์านนท์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร” จากผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์สรุปวิเคราะห์ผลใน ๓ ด้าน คือ ๑. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อครูพระสงฆ์ในด้าน

^{๗๖} พระताल ญาณธโร (สิงห์ทอง) “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของเยาวชนชาวเขาต่อบทบาทพระสงฆ์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

^{๗๗} พระมหาไชยา ชยสิทธิ (เสนแสนยา), “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

บุคลิกภาพนั้น นักเรียนพึงพอใจในบุคลิกภาพของครูพระสงฆ์ อยู่ในระดับมาก ๒. ความพึงพอใจ ด้านเนื้อหาวิชา นักเรียนมีความพึงพอใจในเนื้อหาวิชาที่ครูพระสงฆ์สอน อยู่ในระดับมาก ๓. ความพึงพอใจในด้านเทคนิคเรื่องการเรียนการสอน นักเรียนมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก แต่มีความพึงพอใจน้อยกว่าเรื่องบุคลิกภาพของพระสงฆ์^{๔๘}

พระมหาวุฒิชัย มหาเมตติโก (เหล่าเลิศ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลคุณภาพชีวิตการทำงานและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม” ผลวิจัยพบว่า ๑. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้รับการยอมรับจากสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด การปฏิบัติการสอนของครูพระสอนศีลธรรม อยู่ในระดับมาก การพัฒนาความสามารถของครูพระสอนศีลธรรม ความมีอิสระในการทำงาน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ อยู่ในระดับมาก ส่วนการมีส่วนร่วมในโรงเรียน และความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัว อยู่ในระดับปานกลาง ๒. ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม เมื่อจำแนกตามอายุ และประสบการณ์สอนต่างกัน มีการปฏิบัติงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนอายุพรรษา ระดับการศึกษาแผนกบาลี และระดับการศึกษาแผนกสามัญต่างกัน มีการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ๓. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การมีส่วนร่วม ในโรงเรียน ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว และการพัฒนาความสามารถของครูพระสอนศีลธรรม และการยอมรับจากสังคม สามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้ร้อยละ ๙๘.๒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑^{๔๙}

ศราวุฒิ จำรัสภูมิ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดอุทัยธานีที่มีต่อครูพระผู้สอนสาระพระพุทธศาสนา” ผลวิจัยพบว่า ๑) ในภาพรวมนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดอุทัยธานีส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางบวกต่อครูพระผู้สอนสาระพระพุทธศาสนา ๒) ในภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างทัศนคติของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดอุทัยธานีต่อครูพระผู้สอนสาระพระพุทธศาสนา ๓) ในการศึกษาทัศนคติของนักเรียนต่อครูพระโดยแยกเป็น

^{๔๘}จินตนา จรรย์านนท์, “ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙, หน้า ๑๕๘.

^{๔๙}พระมหาวุฒิชัย มหาเมตติโก (เหล่าเลิศ), “ผลคุณภาพชีวิตการทำงานและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม”, *ปริญาญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๐.

๓ ด้าน ได้แก่ ความสำคัญของครูพระ บทบาทความเป็นครูพระ และด้านการปฏิบัติตนของครูพระในโรงเรียน พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน^{๑๐๐}

อรพร คัมภีรศาสตร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเกณฑ์การประเมินพระต้นแบบด้านสื่อการเรียนรู้อัตนวิธาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผลการวิจัยการพัฒนาเกณฑ์การประเมินพระต้นแบบด้านสื่อการเรียนรู้อัตนวิธาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑) ด้านการวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้เรียน ผลวิจัยพบว่า ผู้สอนเน้นปลูกฝังเรื่องคุณงามความดี หลักคำสอนของพระพุทธองค์ เป็นผู้มีความรู้ในเรื่องที่จะสอนอย่างต้องแท้เป็นแบบอย่างที่ดี โดยการสอนให้รู้ ทำให้ดู ทำให้ดูอยู่ให้เห็นและพิจารณาช่วงชั้นของผู้เรียน ๒) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ พบว่า ผู้สอนกำหนดกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิด สันติสสนา สมาทปนา สมุตเตชชา สัมปหัง โดยพิจารณาหลักสูตร คำอธิบายราย สาระการเรียนรู้ เนื้อหา โดยยึดหลักไตรสิกขา ผู้สอนบอกวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนทราบก่อนเรียน และเน้นให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน^{๑๐๑}

สรุปได้ว่า พระสอนศีลธรรม เป็นผู้สอนวิชาศีลธรรมในโรงเรียน โดยมีคาบสอนอย่างน้อย ๒ คาบต่อสัปดาห์ เป็นผู้สอนหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ในหลักธรรม เป็นผู้สอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ในหลักธรรม เป็นผู้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อปลูกฝังคุณธรรมตามหลักธรรมทางศาสนาเพื่อการปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นผู้จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และเป็นผู้นำนักเรียน ครูผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เป็นครูผู้สอนประจำโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นผู้อบรมและเป็นกรรมการคุมสอบหลักสูตรธรรมศึกษาในเรือนจำและสถานพินิจและเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่โรงเรียนและชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๗.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพบมีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

^{๑๐๐}ศราวุฒิ จำรัสภูมิ, “ทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดอุทัยธานีที่มีต่อครูพระผู้สอนสาระพระพุทธศาสนา”, **ปริญาญศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๒.

^{๑๐๑}อรพร คัมภีรศาสตร์, “การพัฒนาเกณฑ์การประเมินพระต้นแบบด้านสื่อการเรียนรู้อัตนวิธาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, **ปริญาญศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๐.

พระครูสมุห์บุญเลิศ ชยวโส (ชยวงษ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต ๑” ผลวิจัยพบว่า สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๐๗ ด้านสื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๒.๘๖ ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๑๘ ด้านการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๒๒ ส่วนปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต ๑ ผลวิจัยพบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนไม่ค่อยสนใจฟัง จุดประสงค์ ด้านการใช้สื่อประกอบการสอน พบว่า สื่อมีจำนวนน้อย สื่อไม่ทันสมัย หลักสูตรไม่เหมาะสม สถานที่ไม่อำนวยความสะดวกต่อการจัดกิจกรรม ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ขาดการศึกษานอกสถานที่ นักเรียนเข้าใจกิจกรรม ด้านการวัดประเมินผล พบว่า การวัดไม่ตรงกับความเป็นจริง ไม่มีมาตรฐาน การไม่ยอมรับการประเมินผลของนักเรียน^{๑๐๒}

พระปิยะ ปิยธมฺโม (เมฆแสน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมืองแพร่” ผลวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านการวางแผนการสอน ด้านกระบวนการสอน ด้านวิธีการสอน และด้านการประเมินผลการสอน พบว่าในภาพรวม และรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้านการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอเมืองแพร่ ทั้ง ๔ ด้าน พบว่า ครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑-ม.๓) อำเภอเมืองแพร่ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ เมื่อพิจารณาการเปรียบเทียบในแต่ละด้านพบว่าครูประจำการกับครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ทุกด้าน^{๑๐๓}

^{๑๐๒} พระครูสมุห์บุญเลิศ ชยวโส (ชยวงษ์) “สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต ๑”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๑๐๓} พระปิยะ ปิยธมฺโม (เมฆแสน) “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมืองแพร่”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระปรีชา ปรีชาโน (แสงราม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา: กรณีศึกษา โรงเรียนสตรีวัดระฆัง บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร” ผลวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาของผู้บริหาร และครูอาจารย์โรงเรียนสตรีวัดระฆัง ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ระดับคะแนนการเห็นด้วยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ด้านบทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา และด้านการบริหารการเรียนการสอนผลการวิจัยพบว่าระดับผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนสตรีวัดระฆัง บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า อยู่ในระดับ มากที่สุด คือข้อนักเรียนไม่ชอบได้ของคนอื่นที่ไม่ใช่ของตัวเอง และ นักเรียนไม่เสเพลสิ่งเสพติดเพราะกลัวเรียนหนังสือไม่จบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ที่อยู่ในระดับน้อย มีเพียงเรื่อง นักเรียนชอบนั่งสมาธิก่อนนอน เพราะนักเรียนไม่ชอบนั่งสมาธิ ผลการวิจัยพบว่าการเปรียบเทียบนักเรียนที่มีเกรดต่างกัน มีสัมฤทธิ์ผลการเรียนการสอนโดยรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ แต่มีหลักการแก้ไขปัญหาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ ๐.๐๕ และนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย ๐.๐๐-๑.๐๐ มีหลักการแก้ไขปัญหาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา แตกต่างกับนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย ๑.๐๑-๒.๐๐, ๒.๐๑-๓.๐๐ และ ๓.๐๑-๔.๐๐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๑๐๔}

พระมหาสมชาย ธมฺมวโร (เต้าประเสริฐ) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และครูประจำการในเขตภาคีเจริญ กรุงเทพมหานคร” ผลวิจัยพบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ได้นำเน้นการตามขั้นตอนการสอน คือมีการสอนและวัดผลและประเมินผลมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านวิธีการสอนที่หลากหลาย และการผลิตและใช้สื่อตามลำดับ ส่วนวิธีการสอนของครูประจำการได้ดำเนินการด้านวัดผลและประเมินผลมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ด้านวิธีการสอน และด้านการผลิตและการใช้สื่อตามลำดับ

---

^{๑๐๔} พระปรีชา ปรีชาโน (แสงราม) “การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา: กรณีศึกษา โรงเรียนสตรีวัดระฆัง บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

การเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทั้งครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและครูประจำการใน ๕ ด้าน พบว่า วิธีการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและครูประจำการมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ ๐.๐๑ โดยครูประจำการสามารถดำเนินการสอนได้มีความชัดเจนและต่อเนื่องกว่าครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั้งในด้านหลักสูตร ด้านการผลิตและการใช้สื่อ ด้านวิธีสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล ในขณะที่การจัดการเรียนการสอนวิชาทางพระพุทธศาสนานั้นมีหลายหลากแบบ ได้แก่การสอนแบบโยนิโสมนสิการ การสอนแบบอริยสัจ ๔ และการสอนแบบเล่าเรื่อง ซึ่งการสอนเชิงพุทธปรัชญา พบว่า ทั้งครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและครูประจำการมีการจัดการเรียนการสอนที่ไม่แตกต่างกัน^{๑๐๔}

พระมานิตย์ โชติธมฺโม (อรรคชาติ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง”การศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ” ผลการศึกษาพบว่า (๑). ปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการใช้สื่อการสอน รองลงมา คือ ด้านหลักสูตรและด้านการวัดผลและประเมินผล ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการจัดการเรียนการสอน (๒). การเปรียบเทียบปัญหาการปฏิบัติงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัด ศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า พระสอนศีลธรรมที่มีพรรษาต่ำกว่า ๕ พรรษาและพระสอนศีลธรรมที่มีพรรษา ๕ พรรษาขึ้นไป มีปัญหาการปฏิบัติงานแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน พระสอนศีลธรรมที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่ำกว่าปริญญาตรีและพระสอนศีลธรรมที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกปริญญาตรีขึ้นไป มีปัญหาการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน พระสอนศีลธรรมที่มีตำแหน่งทางคณะสงฆ์เป็นพระสังฆาธิการและพระสอนศีลธรรมที่มีตำแหน่งทางคณะสงฆ์เป็นพระลูกวัด มีปัญหาการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านและพระสอนศีลธรรมที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า ๕ ปี และพระสอนศีลธรรมที่มีประสบการณ์ในการสอน ๕ ปีขึ้นไป มีปัญหาการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน (๓). แนวทางการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ด้านหลักสูตร แนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ ให้นำหน่วยงานที่รับผิดชอบ จัดประชุมชี้แจง พร้อมทั้งดำเนินการเชิญผู้ชำนาญการหรือเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรคัดเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมในแต่ละระดับชั้นมาสอนนักเรียน มีการจัดเสวนาระหว่างพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ ในส่วนที่เห็นว่าหลักสูตร

^{๑๐๔}พระมหาสมชาย ฐมมวโร (เจ้าประเสริฐ) “การศึกษาเปรียบเทียบการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และครูประจำการในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

ไม่ตรงหรือล้าสมัยไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ด้านการจัดการเรียนการสอน แนวทางในการแก้ไขปัญหาคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดประชุมสัมมนาพระสอนศีลธรรม เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่พระสอนศีลธรรม^{๑๐๖}

พระมงคล จิตมุกโกล (สังฆราช) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อขวัญกำลังใจของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะกรณีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕” ผลวิจัยพบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีความคิดเห็นต่อปัจจัยในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย ๓.๔๔ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอิสระในการปฏิบัติงาน มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๗ รองลงมา คือ ด้านสิ่งจูงใจที่ไม่เป็นปัจจัยค่าตอบแทน และด้านการยอมรับนับถือ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ ๓.๖๗ ส่วนที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ด้านสิ่งจูงใจที่เป็นปัจจัยค่าตอบแทน มีค่าเฉลี่ย ๒.๗๕ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีความคิดเห็นต่อขวัญกำลังใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๑ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ขวัญกำลังใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการปฏิบัติงานตามระเบียบ มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ๔.๐๙ ส่วนที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ด้านความตั้งใจทำงาน มีค่าเฉลี่ย ๔.๐๘^{๑๐๗}

บุญหนา จิมาหัง และฤดี แสงเดือนฉาย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙” ผลวิจัยพบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ มีประสิทธิภาพในระดับดี เมื่อเทียบประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมตัวแปรอิสระ พบว่า พระสอนศีลธรรมที่มีอายุต่างกัน มีวุฒิการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีต่างกัน มีประสิทธิภาพการสอนศีลธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ สำหรับความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากมีพระสอนศีลธรรมอยู่ในระดับดีเพียงร้อยละ ๕๓.๓ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการสอนศีลธรรม พบว่า ระยะเวลาสอน ระดับความพึง

^{๑๐๖} พระมานิตย์ โชติธมฺโม (อรรคชาติ) “การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

^{๑๐๗} พระมงคล จิตมุกโกล (สังฆราช) “ปัจจัยที่มีผลต่อขวัญกำลังใจของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะกรณีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๙.

พอใจต่อพฤติกรรมนักเรียน จำนวนชั่วโมงสอน จำนวนนักเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนในเชิงบวก^{๑๐๘}

สรุปได้ว่า โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา เพื่อให้ นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และเพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคูณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า “ประสิทธิภาพ” เป็นพฤติกรรมของผู้ที่ปฏิบัติการในการทำงาน ความสุขใจในงาน มีความอดทนต่อสภาพแวดล้อมในด้านต่างๆ และเป็นความรู้สึกที่บรรลุถึงผลการปฏิบัติงานในหน้านั้น ๆ ประสิทธิภาพการสอนเป็นความสามารถของผู้ที่ทำหน้าที่สอนในการปฏิบัติด้านการสอนรวมทั้งลักษณะหรือพฤติกรรมของผู้ที่ทำหน้าที่สอนส่งผลให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผนการสอน การจัดการเรียนรู้อุวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ที่ครูผู้สอนจะต้องเลือกสรรวิธีการสอนให้เหมาะสมกับตัวผู้เรียน การสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญที่สุดที่จะทำให้การพัฒนาการสนับสนุนการปรับปรุงการบริหารงานให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว เพื่อเป็นปัจจัยส่งเสริมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิผลต่อตัวนักเรียนเองได้มีความรู้คู่คุณธรรม ประพฤติดี ปฏิบัติดีเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพและมีศักยภาพ เมื่อเติบโตใหญ่จะได้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้ามั่นคง จรรโลงสืบอายุพระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต และโครงการครูพระสอนศีลธรรม เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา เพื่อให้ นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และเพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคูณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

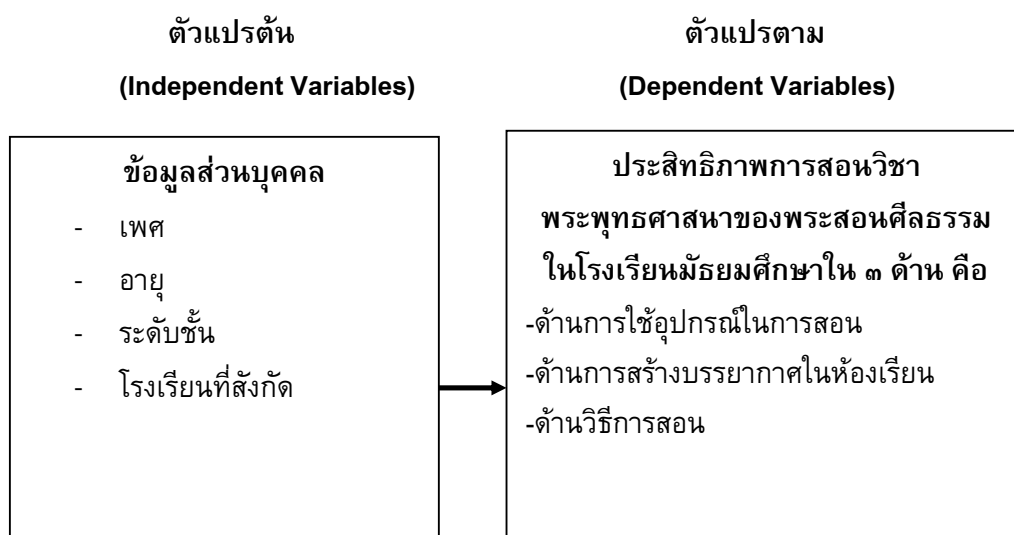
^{๑๐๘} บุญหนา จิมาณี และฤดี แสงเดือนฉาย, “รายงานการวิจัยเรื่องการประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรม ฯ”, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, ๒๕๕๑), หน้า ๗๙-๘๒.

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และ ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นการศึกษา โรงเรียนที่สังกัด

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ใน ๓ ด้านคือ ๑) ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน ๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ๓) ด้านวิธีการสอน ดังแผนภาพที่ ๒.๑

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะหาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา กับผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม จำแนกสภาพปัจจัยส่วนบุคคล และข้อเสนอแนะของนักเรียนที่มีต่อการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนโดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัยโดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี” ใช้ระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ในเขตอำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี จำนวน ๓,๔๗๘ คน^๑

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ในเขตอำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี เป็นประชากรทั้งหมด จำนวน ๓๖๐ คน

ทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากประชากรในแต่ละโรงเรียน ๑ ละ ๑๕๐ คน รวมทั้งหมด ๓๖๐ คน ดังตารางภาพที่ ๓.๑

---

^๑ฝ่ายทะเบียนและสถิติ โรงเรียนเสนาห์ (วิมลวิทยานุกูล), และโรงเรียนโคกกระทอนกิตติคุณวิทยา, ข้อมูล ณ.วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔.

ตารางที่ ๓.๑ แสดงตารางจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ลำดับ	โรงเรียน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	เส้าไห้ (วิมลวิทยานุกูล)		
	ม.๑	๖๐๓	๓๐
	ม.๒	๖๒๖	๓๐
	ม.๓	๕๙๒	๓๐
	ม.๔	๓๘๓	๓๐
	ม.๕	๓๓๐	๓๐
	ม.๖	๓๓๒	๓๐
	รวม	๒,๘๖๖	๑๘๐
๒	โคกกระท้อนกิตติวุฒิวินยา		
	ม.๑	๘๑	๓๐
	ม.๒	๑๒๓	๓๐
	ม.๓	๑๒๘	๓๐
	ม.๔	๗๐	๓๐
	ม.๕	๖๑	๓๐
	ม.๖	๔๙	๓๐
	รวม	๖๑๒	๑๘๐
	รวมทั้งหมด	๓,๔๗๘	๓๖๐

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๓.๓.๑. ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอน
 ศิลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี
 ภายใต้กรอบแนวคิดที่ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

๓.๓.๒. กำหนดกรอบโครงสร้างเนื้อหาของแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดและ
 วัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วนำมาสร้างแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะของ
 แบบตรวจรายการ (Check – List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี

โดย แบ่งออกเป็น ๓ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน
๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน
๓. ด้านวิธีการสอน

ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ
คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด มี จำนวน ๔๕ ข้อ

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับ ให้แสดงนักเรียนความคิดเห็นเพิ่มเติม
เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาใน
โรงเรียนมัธยมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี

๓.๓.๓. นำแบบสอบถามเสนอประธานและคณะกรรมการ ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อ
ตรวจสอบเนื้อหา ภาษา จำนวนที่ใช้ในแบบสอบถาม

๓.๓.๔ การหาความเที่ยงตรงของเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้
ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๕ ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญ
ด้านพุทธศาสนา, ด้านระเบียบวิธีวิจัย, และ ตรวจสอบเนื้อหาภาษาที่ใช้ในการวิจัย ตามรายนาม
ต่อไปนี้

๑. ผศ. ดร. โภณีฐิติ ศรีทอง ตำแหน่งหน้าที่การงาน หัวหน้าภาควิชาสังคม
วิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ผศ. ดร. ภัทรพล ใจเย็น ตำแหน่งหน้าที่การงาน รักษาการหัวหน้าภาควิชา
เศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ดร. พิเชฐ ทั่งโต ตำแหน่งหน้าที่การงาน รองหัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. อาจารย์ ผดุง วรรณทอง ตำแหน่งหน้าที่การงาน อาจารย์ประจำภาควิชา
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย

๕. อาจารย์เดช ชูอัด ตำแหน่งหน้าที่การงาน อาจารย์ประจำวิชาเศรษฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓.๓.๕ นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ไปหาค่าดัชนีความ
สอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ

(IOC : Index of congruence) ของความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้น เกี่ยวกับข้อความ หรือ ข้อคำถามแต่ละข้อ เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจว่าจะคงข้อความหรือคำถามนั้นไว้หรือจะตัดออก ข้อความหรือคำถามที่จะคงไว้นั้นมีดัชนีค่าความพ้องไม่ต่ำกว่า ๐.๕ โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum X}{N}$$

IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
 N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ^๒

๓.๓.๖ นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนโรงเรียนเทพศิรินทร์ พุแค อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี จำนวน ๓๐ คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และนำเครื่องมือที่ทดลองใช้มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๓ ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมด เท่ากับ .๙๓๘๘

๓.๓.๗ จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วางแผนทางในการดำเนินการ ดังนี้

๑. ผู้วิจัยได้ทำหนังสือถึงบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอหนังสือเกี่ยวกับขอความร่วมมือในการทำวิจัยไปถึงโรงเรียนเส้าไห้ (วิมลวิทยานุกูล) และโรงเรียนโคกกระทอนกิตติคุณวิทยา อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี

๒. ผู้วิจัยได้นำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเพื่อเสนอต่อผู้บริหารโรงเรียนเส้าไห้ (วิมลวิทยานุกูล) และโรงเรียนโคกกระทอนกิตติคุณวิทยา อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี และนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๖๐ ฉบับ และรับกลับคืนมาด้วยตนเอง

๓. หลังจากเก็บข้อมูลจากนักเรียนในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๖๐ ฉบับ แล้ว ผู้วิจัยจะได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องของการตอบแบบสอบถามของแต่ละฉบับ/ท่าน

^๒ ประคอง วรรณสุด, สถิติเพื่อการศึกษาทางพฤติกรรมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๗.

^๓ พวงรัตน์ ทวีรัตน์, วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒.

เมื่อตรวจสอบแล้วพบว่าการตอบแบบสอบถามนั้นสมบูรณ์ ก็จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ ดังนี้

๓.๕.๑ ผู้ศึกษาติดต่อสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทำหนังสือขอความร่วมมือไปถึงทำหนังสือขอความร่วมมือไปถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเส้าไห้ (วิมลวิทยานุกูล) และโรงเรียนโคกกระทอนกิตติวุฒิวินยา เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

๓.๕.๒ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการแจกและเก็บแบบสอบถามด้วยตัวเองทั้งหมด โดยการเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล

หลังจากทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ดำเนินการทำการเปลี่ยนสภาพของข้อมูลให้อยู่ในรูปสัญลักษณ์แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ทางสถิติ

ตอนที่ ๑ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้วยค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ ๒ วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีค่าคะแนนเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ช่วง ดังนี้

ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา

	คะแนน
มากที่สุด	๕
มาก	๔
ปานกลาง	๓
น้อย	๒
น้อยที่สุด	๑

ตอนที่ ๓ วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา แยกเป็นรายด้านแต่ละด้านและรวมทุกด้าน มีค่าคะแนนเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ช่วง ดังนี้

ระดับปัจจัยที่มีผล	คะแนน
มากที่สุด	๕
มาก	๔
ปานกลาง	๓
น้อย	๒
น้อยที่สุด	๑

ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ตามสูตรดังนี้

การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลลัพธ์ที่ได้นำมาแปลผลเป็นระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย   **ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา**

๔.๕๑ - ๕.๐๐	มากที่สุด
๓.๕๑ - ๔.๕๐	มาก
๒.๕๑ - ๓.๕๐	ปานกลาง
๑.๕๑ - ๒.๕๐	น้อย
๑.๐๐ - ๑.๕๐	น้อยที่สุด

การแปลผลค่าเฉลี่ย ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังนี้

ค่าเฉลี่ย   **ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา**

๔.๕๑ - ๕.๐๐	มากที่สุด
๓.๕๑ - ๔.๕๐	มาก
๒.๕๑ - ๓.๕๐	ปานกลาง
๑.๕๑ - ๒.๕๐	น้อย
๑.๐๐ - ๑.๕๐	น้อยที่สุด

๔.๔.๓ สถิติที่ใช้ทดสอบสมมุติฐานระหว่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ค่า t-test สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกัน (Independent Samples) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว F-test เมื่อพบความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีผลต่างน้อยที่สุด (Least significant Difference: LSD) แล้วนำเสนอผลงานในรูปของตารางพร้อมประกอบคำบรรยาย

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะหาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา กับผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม จำแนกสภาพปัจจัยส่วนบุคคล ผู้ศึกษานำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๖๐ ชุด วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ โดยแบ่งการนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น ๔ ตอน ดังต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวม รายด้านและรายข้อ

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรีโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง
F	แทน	ค่าที่ใช้พิจารณา F -distribution
t	แทน	ค่าที่ใช้พิจารณา t -distribution
*	แทน	ค่าแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๕
**	แทน	ค่าแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๑

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน และสถานศึกษา มีรายละเอียดดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวน ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล (n = ๓๖๐)

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๑๔๔	๔๐.๐
หญิง	๒๑๖	๖๐.๐
รวม	๓๖๐	๑๐๐.๐
อายุ		
๑๓ ปี	๖๐	๑๖.๗
๑๔ ปี	๖๐	๑๖.๗
๑๕ ปี	๖๐	๑๖.๗
๑๖ ปี	๖๐	๑๖.๗
๑๗ ปี	๖๐	๑๖.๗
๑๘ ปีขึ้นไป	๖๐	๑๖.๗
รวม	๓๖๐	๑๐๐.๐
ชั้น		
ม.๑	๖๐	๑๖.๗
ม.๒	๖๐	๑๖.๗
ม.๓	๖๐	๑๖.๗
ม.๔	๖๐	๑๖.๗
ม.๕	๖๐	๑๖.๗
ม.๖	๖๐	๑๖.๗
รวม	๓๖๐	๑๐๐.๐
สถานศึกษา		
เส้าไห้(วิมลวิทยานุกูล)	๑๘๐	๕๐.๐
โคกกระท้อนกิตติวุฒิวทยา	๑๘๐	๕๐.๐
รวม	๓๖๐	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งสามารถอธิบายได้แต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้
เพศ มีเพศหญิง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐ รองลงมาคือเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐ ตามลำดับ

อายุ มีอายุ ๑๓ ปี ๑๔ ปี ๑๕ ปี ๑๖ปี ๑๗ ปี และ ๑๘ ปีขึ้นไป แต่ละระดับอายุมีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗

ระดับชั้นเรียน มี ม.๑ ม.๒ ม.๓ ม.๔ ม.๕ และม.๖ แต่ละระดับชั้นเรียนมีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗

สถานศึกษา มีโรงเรียนสาธิต (วิมลวิทยานุกูล) และโรงเรียนโคกกระทอนกิตติวุฒิวินยา แต่ละโรงเรียนมีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐

๔.๒ ผลการศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวม รายด้านและรายข้อ

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยภาพรวมและจำแนกตามรายด้าน ได้แก่ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒ - ๔.๕

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยภาพรวม

(n = ๓๖๐)

ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับประสิทธิภาพ
๑. ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน	๓.๘๒	๐.๕๖๙	มาก
๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๓.๘๙	๐.๕๘๘	มาก
๓. ด้านวิธีการสอน	๓.๙๕	๐.๕๖๘	มาก
ภาพรวม	๓.๘๙	๐.๕๑๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๙ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับประสิทธิภาพการสอนวิชา
พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการใช้
อุปกรณ์ในการสอน (n = ๓๖๐)

ระดับประสิทธิภาพการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ประสิทธิภาพ
๑	มีการใช้สื่อเป็นอุปกรณ์ประกอบในการสอน	๓.๗๙	๐.๗๓๑	มาก
๒	มีการใช้สื่อที่ทันสมัยเป็นอุปกรณ์ในการสอน	๓.๗๗	๐.๗๖๙	มาก
๓	มีสื่อแบบใหม่ ๆ เป็นอุปกรณ์มาสอนทุกครั้ง	๓.๖๐	๐.๘๙๓	มาก
๔	ใช้สื่อการสอนทุกครั้ง	๓.๖๐	๐.๘๗๗	มาก
๕	ใช้สื่ออย่างง่าย ๆ ต่อการเรียนรู้เป็นอุปกรณ์ในการ สอน	๓.๘๖	๐.๘๑๖	มาก
๖	ใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	๔.๐๑	๐.๗๘๔	มาก
๗	ใช้สื่อการสอนที่เตรียมไว้พร้อมและใช้ได้ทันที	๓.๙๐	๐.๘๓๗	มาก
๘	ใช้สื่อการสอนนำเข้าสู่บทเรียน	๓.๘๔	๐.๘๔๐	มาก
๙	ใช้สื่อการสอนประกอบการอธิบายเนื้อหาบทเรียน	๓.๙๑	๐.๘๒๒	มาก
๑๐	ใช้สื่อการสอนสรุปบทเรียน	๓.๘๓	๐.๘๘๙	มาก
๑๑	ใช้สื่อการสอนตรงกับเนื้อหาบทเรียน	๓.๙๔	๐.๘๒๔	มาก
๑๒	ใช้สื่อการสอนกระตุ้นความสนใจของนักเรียน	๓.๘๔	๐.๙๐๔	มาก
๑๓	ใช้สื่อการสอนทดสอบผลการเรียน	๓.๗๖	๐.๘๘๔	มาก
๑๔	ใช้สื่อการสอนอย่างชำนาญ	๓.๘๕	๐.๘๔๖	มาก
๑๕	ให้นักเรียนมีส่วนร่วมการใช้สื่อการสอน	๓.๗๖	๐.๙๘๐	มาก
ภาพรวม		๓.๘๒	.๕๖๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชา
พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการใช้
อุปกรณ์ในการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับ
มากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับประสิทธิภาพการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน (n = ๓๖๐)

ระดับประสิทธิภาพการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ประสิทธิภาพ
๑	สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้สนุกสนานและมีชีวิตชีวา	๓.๙๘	๐.๘๘๕	มาก
๒	สร้างบรรยากาศให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น	๓.๘๕	๐.๘๗๖	มาก
๓	สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน	๓.๙๐	๐.๘๔๐	มาก
๔	ให้ความสนใจนักเรียนได้อย่างทั่วถึง	๓.๘๙	๐.๘๕๒	มาก
๕	ให้ความใส่ใจนักเรียนทั้งก่อนเรียนและขณะเรียน	๓.๘๗	๐.๘๗๔	มาก
๖	นำสิ่งแวดล้อมมาสร้างบรรยากาศการสอน	๓.๖๙	๐.๘๙๓	มาก
๗	สร้างบรรยากาศในห้องเรียนได้ดี	๓.๘๑	๐.๘๙๐	มาก
๘	ประยุกต์สถานการณ์บ้านเมืองเข้ากับการสอนได้ดี	๓.๗๗	๐.๘๕๖	มาก
๙	เน้นเนื้อหาสาระอย่างเหมาะสม	๔.๐๐	๐.๗๗๗	มาก
๑๐	นำกิจกรรมที่สร้างสรรค์มาใช้ในการเรียนการสอน	๓.๘๗	๐.๘๓๑	มาก
๑๑	มีความเข้าใจในการใช้สื่อมาสร้างบรรยากาศการสอนได้ดี	๓.๘๓	๐.๘๖๗	มาก
๑๒	ผู้สอนเข้าใจและให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน	๓.๘๔	๐.๘๑๔	มาก
๑๓	การสร้างบรรยากาศในห้องเรียนเป็นไปอย่างสนุกสนาน	๓.๙๗	๐.๘๒๐	มาก
๑๔	เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นได้	๔.๐๖	๐.๘๐๐	มาก
๑๕	ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียนได้	๔.๐๑	๐.๗๕	มาก
ภาพรวม		๓.๘๙	.๕๘๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๙ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับประสิทธิภาพการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านวิธีการสอน (n = ๓๖๐)

ระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านวิธีการสอน		$\bar{X}$	S.D.	ระดับประสิทธิภาพ
๑	เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน	๔.๐๓	๐.๘๐๗	มาก
๒	เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้เพื่อค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง	๓.๙๔	๐.๘๒๔	มาก
๓	มีวิธีการสอนให้นักเรียนซักถามระหว่างการเรียนได้	๓.๙๙	๐.๘๑๒	มาก
๔	มีวิธีการสอนโดยมีกระบวนการตามลำดับขั้นตอนจากง่ายไปหายาก	๓.๙๑	๐.๘๑๖	มาก
๕	จัดเนื้อหาการเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาของชั้นเรียน	๔.๐๐	๐.๗๘๑	มาก
๖	จัดเนื้อหาวิธีการสอนไปตามลำดับบทเรียน	๔.๐๓	๐.๗๙๓	มาก
๗	มีวิธีการสอนที่หลากหลายทุกครั้งที่สอน	๓.๙๑	๐.๘๗๕	มาก
๘	นำเข้าสู่บทเรียนด้วยวิธีสอนที่น่าสนใจ	๓.๙๒	๐.๘๓๐	มาก
๙	นำวิธีการสอนโดยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ	๓.๘๗	๐.๘๖๗	มาก
๑๐	ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการยกตัวอย่างในขณะที่สอน	๓.๘๘	๐.๘๙๕	มาก
๑๑	ให้นักเรียนร่วมกันค้นคว้าได้ในขณะสอน	๓.๘๘	๐.๘๗๐	มาก
๑๒	ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นในขณะที่สอนได้	๓.๙๔	๐.๘๕๗	มาก
๑๓	ให้นักเรียนร่วมทำกิจกรรมได้ในขณะที่สอน	๓.๘๑	๐.๘๘๘	มาก
๑๔	ให้นักเรียนรู้ถึงประโยชน์ของผลการเรียนอย่างแท้จริง	๔.๐๕	๐.๗๘๓	มาก
๑๕	หลังการเรียนการสอนทุกครั้งมีการแจ้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ทราบ	๓.๘๔	๐.๙๑๑	มาก
ภาพรวม		๓.๙๓	.๕๖๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้านวิธีการสอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๙๓ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรีโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียนและสถานศึกษา ตามสมมติฐานที่ ๑ - ๔ ดังนี้

๔.๓.๑ สมมติฐานที่ ๑ นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖ การเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จำแนกตามเพศ (n = ๓๖๐)

ระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา	ชาย		หญิง		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน	๓.๗๙	๐.๕๙๑	๓.๘๔	๐.๕๕๕๕	-๐.๙๓๖	๐.๔๐๔
๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๓.๘๕	๐.๖๒๒	๓.๙๒	๐.๕๖๕	-๑.๐๔๔	๐.๒๙๗
๓. ด้านวิธีการสอน	๓.๘๘	๐.๕๘๒	๔.๐๑	๐.๕๕๓	-๒.๑๑๙*	๐.๐๓๕
ภาพรวม	๓.๘๔	๐.๕๔๓	๓.๙๒	๐.๔๙๗	-๑.๔๖๓	๐.๑๔๕

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านวิธีการสอน แตกต่างกัน ส่วนด้านอื่นๆ นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน

๔.๓.๒ สมมติฐานที่ ๒ นักเรียนที่มีอายุแตกต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามอายุ (n = ๓๖๐)

ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของนักเรียน	อายุ												F	Sig.
	๑๓ ปี		๑๔ ปี		๑๕ ปี		๑๖ ปี		๑๗ ปี		๑๘ ปีขึ้นไป			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑. ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน	๔.๐๕	๐.๕๗	๓.๙๐	๐.๕๙๕	๓.๖๙	๐.๕๙๑	๓.๕๗	๐.๕๗๗	๓.๗๒	๐.๕๖๑	๓.๙๗	๐.๕๖๙	๖.๙๕๖**	๐.๐๐๐
๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	๔.๑๒	๐.๔๘๕	๓.๙๐	๐.๖๙๓	๓.๘๕	๐.๖๖๖	๓.๖๖	๐.๖๑๙	๓.๘๔	๐.๔๕๓	๓.๙๗	๐.๔๘๖	๔.๒๕๙**	๐.๐๐๑
๓. ด้านวิธีการสอน	๔.๐๙	๐.๔๘๒	๓.๙๙	๐.๖๐๕	๓.๘๕	๐.๖๔๗	๓.๗๙	๐.๖๒๒	๓.๙๕	๐.๔๐๑	๔.๐๕	๐.๔๘๙	๒.๔๒๒*	๐.๐๓๕
ภาพรวม	๔.๐๙	๐.๕๕๘	๓.๙๓	๐.๕๖๘	๓.๘๐	๐.๕๗๙	๓.๖๗	๐.๕๗๘	๓.๘๔	๐.๓๗๑	๔.๐๐	๐.๔๑๖	๕.๒๑๒**	๐.๐๐๐

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า นักเรียนที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี แตกต่างกันทุกด้าน ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๘ – ๔.๑๐

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามอายุ ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน

อายุ	$\bar{X}$	๑๓ ปี	๑๔ ปี	๑๕ ปี	๑๖ ปี	๑๗ ปี	๑๘ ปีขึ้นไป
		๔.๐๕	๓.๙๐	๓.๖๙	๓.๕๗	๓.๗๒	๓.๙๗
๑๓ ปี	๔.๐๕		.๑๔	.๓๖*	.๔๘*	.๓๒*	.๐๗
๑๔ ปี	๓.๙๐			.๒๑*	.๓๓*	.๑๘	-.๐๖
๑๕ ปี	๓.๖๙				.๑๒	-.๐๓	-.๒๘*
๑๖ ปี	๓.๕๗					-.๑๕	-.๔๐*
๑๗ ปี	๓.๗๒						-.๒๔*
๑๘ ปีขึ้นไป	๓.๙๗						

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า นักเรียนที่มีอายุ ๑๓ ปี มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน มากกว่านักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปี ๑๖ ปี และ ๑๗ ปี นักเรียนที่มีอายุ ๑๔ ปี มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน มากกว่านักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปี และ ๑๖ ปี ส่วนนักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปี ๑๖ ปี และ ๑๗ ปี มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน น้อยกว่านักเรียนที่มีอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามอายุ ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

อายุ	$\bar{X}$	๑๓ ปี	๑๔ ปี	๑๕ ปี	๑๖ ปี	๑๗ ปี	๑๘ ปีขึ้นไป
		๔.๑๒	๓.๙๐	๓.๘๕	๓.๖๖	๓.๘๔	๓.๙๗
๑๓ ปี	๔.๑๒		.๒๑*	.๒๖*	.๔๖*	.๒๗*	.๑๔
๑๔ ปี	๓.๙๐			.๐๕	.๒๔*	.๐๕	-.๐๖
๑๕ ปี	๓.๘๕				.๑๙	.๐๐	-.๑๑
๑๖ ปี	๓.๖๖					-.๑๘	-.๓๑*
๑๗ ปี	๓.๘๔						-.๑๒
๑๘ ปีขึ้นไป	๓.๙๗						

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า นักเรียนที่มีอายุ ๑๓ ปี มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน มากกว่านักเรียนที่มีอายุ ๑๔ ปี ๑๕ ปี ๑๖ ปี และ ๑๗ ปี นักเรียนที่มีอายุ ๑๔ ปี มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน มากกว่านักเรียนที่มีอายุ ๑๖ ปี ส่วนนักเรียนที่มีอายุ ๑๖ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน น้อยกว่านักเรียนที่มีอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามอายุ ด้านวิธีการสอน

อายุ	$\bar{X}$	๑๓ ปี	๑๔ ปี	๑๕ ปี	๑๖ ปี	๑๗ ปี	๑๘ ปีขึ้นไป
		๔.๐๙	๓.๙๙	๓.๘๕	๓.๗๙	๓.๙๕	๔.๐๕
๑๓ ปี	๔.๐๙		.๑๑	.๒๕*	.๓๑*	.๑๔	.๐๒
๑๔ ปี	๓.๙๙			.๑๓	.๑๙	.๐๒	-.๐๙
๑๕ ปี	๓.๘๕				.๐๖	-.๑๐	-.๒๓*
๑๖ ปี	๓.๗๙					-.๑๖	-.๒๙*
๑๗ ปี	๓.๙๕						-.๑๒
๑๘ ปีขึ้นไป	๔.๐๕						

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า นักเรียนที่มีอายุ ๑๓ ปี มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านวิธีการสอน มากกว่านักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปีและ ๑๖ ปี ส่วนนักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปี และ ๑๖ ปี มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านวิธีการสอน น้อยกว่านักเรียนที่มีอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามระดับชั้น

(N = ๓๖๐)

ประสิทธิภาพการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระ สอนศีลธรรมในโรงเรียน ของนักเรียน	ระดับชั้น												F	Sig.
	ม.๑		ม.๒		ม.๓		ม.๔		ม.๕		ม.๖			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑. ด้านการใช้อุปกรณ์ในการ สอน	๔.๐๕	๐.๕๗๒	๓.๙๐	๐.๕๙๕	๓.๖๙	๐.๕๙๑	๓.๕๗	๐.๕๗๗	๓.๗๒	๐.๕๖๑	๓.๙๗	๐.๕๖๙	๖.๙๔๖**	.๐๐๐
๒. ด้านการสร้างบรรยากาศ ในห้องเรียน	๔.๑๒	๐.๔๘๕	๓.๙๐	๐.๖๙๓	๓.๘๕	๐.๖๖๖	๓.๖๖	๐.๖๑๙	๓.๘๔	๐.๔๕๓	๓.๙๗	๐.๔๘๖	๔.๒๕๙**	.๐๐๑
๓. ด้านวิธีการสอน	๔.๐๙	๐.๔๘๒	๓.๙๙	๐.๖๐๕	๓.๘๕	๐.๖๔๗	๓.๗๙	๐.๖๙๒	๓.๙๕	๐.๔๐๑	๔.๐๕	๐.๔๘๙	๓.๐๒๗*	.๐๑๑
ภาพรวม	๔.๐๙	๐.๔๕๘	๓.๙๓	๐.๕๖๘	๓.๘๐	๐.๕๗๙	๓.๖๗	๐.๕๗๘	๓.๘๔	๐.๓๗๑	๔.๐๐	๐.๔๑๖	๕.๔๗๗**	.๐๐๐

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี แตกต่างกันทุกด้าน ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านระดับชั้น ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๒ - ๔.๑๔

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามระดับชั้น ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน

ระดับชั้น	$\bar{X}$	ม.๑	ม.๒	ม.๓	ม.๔	ม.๕	ม.๖
		๔.๐๕	๓.๙๐	๓.๖๙	๓.๕๗	๓.๗๒	๓.๙๗
ม.๑	๔.๐๕		.๑๔	.๓๖*	.๔๘*	.๓๒*	.๐๗
ม.๒	๓.๙๐			.๒๑*	.๓๓*	.๑๘	-.๐๖
ม.๓	๓.๖๙				.๑๒	-.๐๓	-.๒๘*
ม.๔	๓.๕๗					-.๑๕	-.๔๐*
ม.๕	๓.๗๒						-.๒๔*
ม.๖	๓.๙๗						

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า นักเรียนที่อยู่ระดับชั้น ม.๑ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน มากกว่านักเรียนที่อยู่ระดับชั้น ม.๓ ม.๔ และม.๕ นักเรียนที่อยู่ระดับชั้น ม.๒ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน มากกว่านักเรียนที่อยู่ระดับชั้น ม.๓ และม.๔ ส่วนนักเรียนที่อยู่ระดับชั้น ม.๓ ม.๔ และม.๕ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน น้อยกว่านักเรียนที่อยู่ระดับชั้น ม.๖ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามระดับชั้น ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

ระดับชั้น	$\bar{X}$	ม.๑	ม.๒	ม.๓	ม.๔	ม.๕	ม.๖
		๔.๑๒	๓.๙๐	๓.๘๕	๓.๖๖	๓.๘๔	๓.๙๗
ม.๑	๔.๑๒		.๒๑*	.๒๖*	.๔๖*	.๒๗*	.๑๔
ม.๒	๓.๙๐			.๐๕	.๒๔*	.๐๕	.๐๖
ม.๓	๓.๘๕				.๑๙	.๐๐	-.๑๑
ม.๔	๓.๖๖					-.๑๘	-.๓๑*
ม.๕	๓.๘๔						-.๑๒
ม.๖	๓.๙๗						

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า นักเรียนที่อยู่ระดับชั้น ม.๑ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน มากกว่านักเรียนที่อยู่ระดับชั้น ม.๒ ม.๓ ม.๔ และม.๕ นักเรียนที่อยู่ระดับชั้น ม.๒ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน มากกว่านักเรียนที่อยู่ระดับชั้น ม.๔ ส่วนนักเรียนที่อยู่ระดับชั้น ม.๕ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน น้อยกว่านักเรียนที่อยู่ระดับชั้น ม.๖ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของระดับความคิดเห็นต่อการประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามระดับชั้น ด้านวิธีการสอน

ระดับชั้น	$\bar{X}$	ม.๑	ม.๒	ม.๓	ม.๔	ม.๕	ม.๖
		๔.๐๙	๓.๙๙	๓.๘๕	๓.๗๙	๓.๙๕	๔.๐๕
ม.๑	๔.๐๙		.๑๑	.๒๕*	.๓๑*	.๑๔	.๐๒
ม.๒	๓.๙๙			.๑๓	.๑๙	.๐๒	-.๐๙
ม.๓	๓.๘๕				.๐๖	-.๑๐	.๒๓*
ม.๔	๓.๗๙					-.๑๖	-.๒๙*
ม.๕	๓.๙๕						-.๑๒
ม.๖	๔.๐๕						

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า นักเรียนที่อยู่ระดับชั้น ม.๑ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านวิธีการสอน มากกว่านักเรียนที่อยู่ระดับชั้น ม.๓ และม.๔ ส่วนนักเรียนที่อยู่ระดับชั้น ม.๓ และ ม.๔ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านวิธีการสอน น้อยกว่านักเรียนที่อยู่ระดับชั้น ม.๖ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเขตพื้นที่
อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามสถานศึกษา (n = ๓๖๐)

ประสิทธิภาพการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนของนักเรียน	โรงเรียนเสนาให้ (วิมลวิทยานุกูล)		โรงเรียนโคกกระท้อน กิตติวุฒวิทยา		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านการใช้อุปกรณ์ในการ สอน	๓.๘๔	๐.๕๑๗	๓.๘๐	๐.๖๑๘	๐.๖๗๒	๐.๕๐๒
๒. ด้านการสร้างบรรยากาศใน ห้องเรียน	๓.๙๒	๐.๕๕๔	๓.๘๗	๐.๖๒๑	๐.๘๑๘	๐.๔๑๔
๓. ด้านวิธีการสอน	๔.๐๐	๐.๕๓๘	๓.๙๐	๐.๕๙๓	๑.๗๑๗	๐.๐๘๗
ภาพรวม	๓.๙๒	๐.๔๗๑	๓.๘๕	๐.๕๕๘	๑.๑๘๕	๐.๒๓๗

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า นักเรียนที่มีสถานศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อ
ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน
ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนที่มีสถานศึกษา
แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้
จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี

ตารางที่ ๔.๑๖ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑.อุปกรณ์ที่ใช้ในการสอนมีจำนวนน้อยเกินไป ไม่ครบตามจำนวนนักเรียน	๑.จัดให้มีอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนให้ครบถ้วน กับจำนวนของนักเรียนในห้อง
๒.อุปกรณ์การสอนมีขนาดเล็กเกินไป เช่น จอโทรทัศน์ ทำให้นักเรียนที่นั่งหลังห้องมองไม่เห็น	๒.จัดให้มีการเพิ่มจำนวนของอุปกรณ์ เช่น โทรทัศน์ ควรจัดให้มีทั้งหน้าห้อง และกลางห้อง เป็นต้น
๓.สื่อการเรียนการสอน สื่อวีดิทัศน์ใช้งานไม่ได้ ในบางห้องเรียน หรือชำรุดใช้การไม่ได้เลย	๓.ทำการซ่อมแซมสื่อต่างๆ ให้พร้อมต่อการใช้งาน เพื่อลดความสูญเสียเวลาขณะเรียน เนื่องจากต้องซ่อมอุปกรณ์ไปด้วย
๔.หนังสือเรียนได้ล่าช้ากว่ากำหนด ทำให้ไม่มีหนังสือขณะเรียน	๔.จัดให้มีเอกสารทดแทนก่อน ถ้าหนังสือที่ส่งมาส่งล่าช้ากว่ากำหนด

ตารางที่ ๔.๑๗ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑.เพื่อนๆ นักเรียนไม่สนใจเรียน ทำให้บรรยากาศในห้องไม่น่าเรียน	๑.ควรมีวิธีการสอนที่สนุกสนาน เพื่อลดความเบื่อหน่าย ดึงเครียด จากการนั่งนอน
๒.บรรยากาศภายในห้องดึงเครียดเกินไป ทำให้หน้าเบื่อ	๒.สร้างกิจกรรมให้นักเรียนเข้าร่วม หรือมีกิจกรรมนันทนาการเข้ามาสอดแทรก
๓.บรรยากาศเงียบเหงา และซ้ำซาก จำเจ เหมือนเดิม ทำให้หน้าเบื่อและง่วงนอน	๓.พาไปทัศนศึกษาดูงาน การปฏิบัติธรรมตามวัดต่างๆ
๔.มีเสียง และกลิ่นไม่พึงประสงค์รบกวน ขณะเรียน	๔.จัดให้สถานที่เรียนมีบรรยากาศดีกว่าในห้องเรียน เช่น สวนหย่อม
๕.อากาศในห้องเรียน ร้อน หรือเย็นเกินไป	๕.นำต้นไม้หรือดอกไม้มาวางไว้ในห้องเรียน เพื่อเพิ่มความสดชื่น ช่วยเพิ่มบรรยากาศให้ห้องน่าเรียนยิ่งขึ้น

ตารางที่ ๔.๑๘ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชา
พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอ
เสนาให้ จังหวัดสระบุรี ด้านวิธีการสอน

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑.เนื้อหาของวิชาพระพุทธศาสนาเข้าใจยาก บางครั้งต้องเร่งรีบสอน เรียนแล้วงง	๑.ใช้สื่อการสอนที่นำเสนอให้เข้าใจในวิชาพระพุทธศาสนาง่ายขึ้น
๒.พระอาจารย์มีน้ำเสียงเบา ทำให้นักเรียนไม่สนใจเรียน	๒.ให้ใช้ไมค์และลำโพงช่วยขณะพูดสอน
๓.บางครั้งพระอาจารย์พูดเร็วเกินไป ทำให้ฟังไม่เข้าใจ เพราะคิดตามไม่ทัน	๓.ให้พระอาจารย์พูดให้ช้าลง และสรุปเนื้อหาสำคัญในท้ายคาบด้วย
๔.ใช้การสอนแบบเก่าๆ เรื่องเดิมๆ	๔.ควรรหาเกมส์ การทายปัญหาต่างๆ มาใช้ในวิชาเรียนเพื่อ ช่วยเพิ่มความเข้าใจ หาสื่อการสอนที่น่าสนใจเช่น วีดีโอ การ์ตูน สารคดี โฆษณา เรื่องเล่าจากข่าวต่างๆ เป็นต้น
๕.มีคาบเรียนน้อยเกินไปในแต่ละสัปดาห์ ทำให้ต้องเร่งรีบสอนเพราะเรียนไม่ทัน	๖.เพิ่มคาบเรียนในแต่ละสัปดาห์ หรือเพิ่มเวลาสอน เพื่อสรุปเนื้อหาสำคัญก่อนนำไปทบทวนก่อนสอบ

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาวิจัยเพื่อมีจุดมุ่งหมายที่จะหาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา กับผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม จำแนกสภาพปัจจัยส่วนบุคคล ผู้ศึกษานำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ และ ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชากรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๓๖๐ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่าง จึงทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ผลการวิจัยสรุป อภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะ ได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ สถานภาพส่วนบุคคล

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐ ช่วงอายุ ๑๓ - ๑๘ ปีขึ้นไป ช่วงละจำนวน ๖๐ คน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗ ชั้นปีที่ศึกษามัธยมศึกษาปีที่ ๑ -๖ ระดับชั้นละจำนวน ๖๐ คน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗ และสถานศึกษาโรงเรียนเส้าไห้ (วิมลวิทยานุกูล) และโรงเรียนโคกกระท้อนกิตติวุฒิวินิจฉัย โรงเรียนละ จำนวน ๑๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐

๕.๑.๒ ระดับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี

ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อยู่ในระดับ มาก โดย พบว่า อันดับแรก ได้แก่ ด้านวิธีการสอน รองลงมา ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน และด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน ตามลำดับ

๕.๑.๒.๑ ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน อยู่ในระดับมาก โดย พบว่า อันดับแรก ได้แก่ วัสดุการสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน รองลงมา วัสดุการสอนตรงกับเนื้อหาบทเรียน, วัสดุการสอนประกอบการอธิบายเนื้อหาบทเรียน, วัสดุการสอนที่เตรียมไว้พร้อมและใช้ได้ทันที และใช้สื่ออย่างง่าย ๆ ต่อการเรียนรู้เป็นอุปกรณ์ในการสอน ตามลำดับ

๕.๑.๒.๒ ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน อยู่ในระดับมาก โดย พบว่า อันดับแรก ได้แก่ เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นได้ รองลงมา เน้นเนื้อหาสาระอย่างเหมาะสม, สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้สนุกสนานและมีชีวิตชีวา, การสร้างบรรยากาศใน

ห้องเรียนเป็นไปอย่างสนุกสนาน และสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนตามลำดับ

๕.๑.๒.๓ ด้านวิธีการสอน อยู่ในระดับมาก โดย พบว่า อันดับแรก ได้แก่ ให้นักเรียนรู้ถึงประโยชน์ของผลการเรียนอย่างแท้จริง รองลงมา จัดเนื้อหาวิธีการสอนไปตามลำดับบทเรียน, เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน, จัดเนื้อหาการเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาของชั้นเรียน และมีวิธีการสอนให้นักเรียนซักถามระหว่างการเรียนได้ ตามลำดับ

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรีโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๕.๑.๓.๑ เพศ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาของนักเรียนในด้านวิธีการสอน แตกต่างกัน

๑) ด้านวิธีการสอน นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕

๕.๑.๓.๒ อายุ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาของนักเรียนแตกต่างกันในทุกด้าน

๑) ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน นักเรียนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน นักเรียนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๓) ด้านวิธีการสอน นักเรียนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๕.๑.๓.๓ ระดับชั้นเรียน นักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาของนักเรียนแตกต่างกันในทุกด้าน

๑) ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน นักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน นักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๓) ด้านวิธีการสอน นักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๕.๑.๓.๔ สถานศึกษา นักเรียนที่มีสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนที่มีสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ของนักเรียนไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๕.๑.๔ ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้จังหวัดสระบุรี

สรุปข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี มีข้อเสนอแนะแนวทางในแต่ละด้าน ดังนี้

๑) ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน

ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ อุปกรณ์ที่ใช้ในการสอนมีจำนวนน้อยเกินไป ไม่ครบตามจำนวนนักเรียน อุปกรณ์การสอนมีขนาดเล็กเกินไป เช่น จอโทรทัศน์ ทำให้นักเรียนที่นั่งหลังห้องมองไม่เห็น สื่อการเรียนการสอน สื่อวีดิทัศน์ใช้งานไม่ได้ในบางห้องเรียน หรือชำรุดใช้การไม่ได้เลยและหนังสือเรียนได้ล่าช้ากว่ากำหนด ทำให้ไม่มีหนังสือขณะเรียน

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ จัดให้มีอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนให้ครบถ้วนกับจำนวนของนักเรียนในห้อง จัดให้มีการเพิ่มจำนวนของอุปกรณ์ เช่น โทรทัศน์ ควรจัดให้มีทั้งหน้าห้อง และกลางห้อง เป็นต้น ทำการซ่อมแซมสื่อต่างๆ ให้พร้อมต่อการใช้งาน เพื่อลดความสูญเสียเวลาขณะเรียน เนื่องจากต้องซ่อมอุปกรณ์ไปด้วยและจัดให้มีเอกสารทดแทนก่อน ถ้าหนังสือที่สั่งมาส่งล่าช้ากว่ากำหนด

๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ เพื่อนๆ นักเรียนไม่สนใจเรียน ทำให้บรรยากาศในห้องไม่น่าเรียน บรรยากาศภายในห้องตึงเครียดเกินไป ทำให้น่าเบื่อ บรรยากาศเงียบเหงา และซ้ำซากจำเจ เหมือนเดิม ทำให้น่าเบื่อและง่วงนอน มีเสียง และกลิ่นไม่พึงประสงค์รบกวน ขณะเรียน และอากาศในห้องเรียน ร้อน หรือเย็นเกินไป

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรมีวิธีการสอนที่สนุกสนาน เพื่อลดความเบื่อหน่าย ตึงเครียดจากการง่วงนอน สร้างกิจกรรมให้นักเรียนเข้าร่วม หรือมีกิจกรรมนันทนาการเข้ามาสอดแทรก. พาไปทัศนศึกษาดูงาน การปฏิบัติธรรมตามวัดต่างๆ จัดให้สถานที่เรียนมีบรรยากาศดีกว่าในห้องเรียน เช่น สวนหย่อม เป็นต้น และนำต้นไม้หรือดอกไม้มาวางไว้ที่ในห้องเรียน เพื่อเพิ่มความสดชื่น ช่วยเพิ่มบรรยากาศให้ห้องน่าเรียนยิ่งขึ้น

๓) ด้านวิธีการสอน

ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ เนื้อหาของวิชาพระพุทธศาสนาเข้าใจยาก บางครั้งต้องเร่งรีบสอน เร็วแล้วง่วง พระอาจารย์มีน้ำเสียงเบา ทำให้นักเรียนไม่สนใจเรียน บางครั้งพระอาจารย์พูดเร็วเกินไป ทำให้ฟังไม่เข้าใจ เพราะคิดตามไม่ทัน ใช้การสอนแบบเก่าๆ เรื่องเดิมๆ และมีคาบเรียนน้อยเกินไปในแต่ละสัปดาห์ ทำให้ต้องเร่งรีบสอนเพราะเรียนไม่ทัน

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรใช้สื่อการสอนที่น่าเสนอให้เข้าใจในวิชาพระพุทธศาสนาง่ายขึ้น ควรใช้ไมโครโฟนและลำโพงช่วยขณะสอน พระอาจารย์ควรพูดให้ช้าลงและสรุปเนื้อหาสำคัญในท้ายคาบด้วย ควรหาเกมส์ การทายปัญหาต่างๆ มาใช้ในวิชาเรียนเพื่อ ช่วยเพิ่มความเข้าใจ ควรหาสื่อการสอนที่น่าสนใจเช่น วีดีโอ การ์ตูน สารคดี โฆษณา เรื่องเล่าจากชาวต่างๆ เป็นต้น และควรเพิ่มคาบเรียนใน แต่ละสัปดาห์ หรือเพิ่มเวลาสอน เพื่อสรุปเนื้อหาสำคัญก่อนนำไป ทบทวนก่อนสอบ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา

จากการศึกษาค้นคว้าและทำการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียนได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับการ

จัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา การใช้อุปกรณ์การสอน การจัดบรรยากาศในการสอน และวิธีการสอน มีการร่วมมือกับคณะสงฆ์ ในการให้พระสงฆ์เข้าไปสอนวิชาพระพุทธศาสนา การเข้าไปอบรมศีลธรรมจรรยา การเข้าค่าย ช่วยสอนช่วยอบรมวิชาธรรมศึกษาและการพัฒนา โรงเรียนวิถีสัทธรรม มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอยู่เสมอและปลูกฝังศีลธรรมจริยธรรมอันดีจนก่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งทำให้นักเรียนได้รับความรู้และตระหนักถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นผู้ศรัทธายึดมั่นในพระรัตนตรัยและสืบทอดพระพุทธศาสนาในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับที่ โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กล่าวว่า ปัจจุบันนโยบายการศึกษาคุณธรรม นำความรู้ เป็นที่นิยมแพร่หลาย พระสงฆ์สามารถเข้าไปสอนในสถานศึกษาได้สะดวกโดยมีรัฐบาลสนับสนุน และมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เข้าไปช่วยพัฒนาพระให้มีความสามารถมากยิ่งขึ้น สิ่งที่ต้องการมากในขณะนี้คือพระสงฆ์ที่สามารถสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีน้อยไม่เพียงพอ บางโรงเรียนไม่มีพระเข้าไปสอนทำให้เด็กขาดโอกาส บางครั้งพระบางรูปไม่มีความเข้าใจเนื้อหาและหลักสูตรที่จะสอนอย่างครบถ้วนและปัจจุบันการสัมมนาทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสาระหนึ่งในกระบวนการการสอนศีลธรรมยังไม่ได้ดำเนินการ รวมทั้งขาดการประสานงานที่ดี^๑

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า อันดับแรก ได้แก่ ด้านวิธีการสอน รองลงมา ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนและด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอนตามลำดับ

๑) ด้านวิธีการสอน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพราะ โรงเรียนมีแบบแผนวิธีการสอน เป็นไปในทิศทางที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้รับประโยชน์สูงสุดของการเรียนรู้ในด้านวิธีการสอนและช่วยเพิ่มทักษะพัฒนาศักยภาพของครูพระผู้สอนศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตรงตามมาตรฐานของด้านวิธีการสอน อีกทั้งช่วยให้ นักเรียนสามารถเข้าใจในวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และจุดประสงค์ของเนื้อหาวิชานั้น ๆ จากผลการศึกษาครูพระสอนศีลธรรม ส่วนใหญ่ได้ดำเนินการสอน ให้กับนักเรียนได้ทุก ๆ กลุ่มเป้าหมายและนักเรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้จากกิจกรรมในการเรียนการสอนเป็นไปตามขั้นตอนที่ครูพระสอนศีลธรรมได้กำหนดและวางกฎเกณฑ์ตามขั้นตอนเอาไว้ สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในแต่ละวิชาที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านวิธีการสอนของครูพระสอนศีลธรรมได้สอดคล้องกับแนวคิดของ ปกรณ์ บุญสำราญ ที่ได้กล่าวไว้ว่า วิธีการที่จะให้การศึกษาแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องจริยธรรมนั้น ตามทฤษฎีการกระจำค่านิยม กล่าวว่า การทำให้เกิดความกระจำในค่านิยมของตนเองด้วยตนเอง เกิดจาก การศึกษาและเรียนรู้ที่ถูกต้องของแต่ละบุคคล ที่จะแสดงออกมาในรูปแบบของความเชื่อทัศนคติพฤติกรรม และความรู้สึกที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานแต่ครั้งบรรพ

^๑โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, รายงานการสัมมนา พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประจำปี ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลด, ๒๕๕๒), หน้า ๕๙.

กาล ซึ่งเป็นการเกิดค่านิยมเป็นกระบวนการที่พัฒนาไปตามประสบการณ์ของแต่ละบุคคล^๒ ซึ่ง จะเห็นได้ว่าวาทะของครูมิใช่ผู้สอนเหมือนในห้องเรียน เป็นเพียงแต่ผู้กำกับและผู้ สังกะการณ์ นักเรียนจะมีส่วนร่วมในการอภิปรายและแสดงความคิดเห็น ต่าง ๆ ที่ได้ทำไปแล้ว ดังนั้น ด้านวิธีการสอน ในภาพรวมจึงอยู่ในระดับมาก

๒) ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพราะ โรงเรียน มุ่งเน้นที่จะจัดสิ่งแวดล้อมและสถานที่ที่สะอาด ร่มเย็น และสงบ มีสื่อการเรียนการสอนที่เร้า ความสนใจ มีช่วงเวลาที่สนุกด้วยเพลงและเกมก็มีช่วงเวลาที่สงบสำรวมและเป็นพิธีการมีการ อภิปรายถกเถียงปัญหาพร้อมกัน ระหว่างครูกับนักเรียน การสอนศีลธรรมในบรรยากาศเช่นนี้ ครู เป็นกัลยาณมิตรและนักเรียนก็เรียนโดยโยนิโสมนสิการ ซึ่งสอดคล้องกับที่ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอแนะการจัดบรรยากาศการเรียนการสอนไว้ดังนี้การจัด สภาพแวดล้อมให้สะอาด สงบ ปลอดภัย ปลอดภัย ปลอดภัย ปรับเปลี่ยนสภาพชั้นเรียนให้มี ความหลากหลาย ไม่จำเจเพื่อส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นมีความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างครูกับนักเรียนและระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วยกัน มีการส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดง ความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์มีการให้แรงเสริมและกำลังใจที่เหมาะสมนักเรียนจะ ได้เห็นและยอมรับรู้ ความจริงใจหลักจริยศึกษาและหลักศาสนา ด้วยการเห็นตัวอย่างการฝึกคิด พิจารณา การฝึกปฏิบัติและเห็นผลของการฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง^๓ ดังนั้น ด้านการสร้าง บรรยากาศในห้องเรียน ในภาพรวมจึงอยู่ในระดับมาก

๓) ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า นโยบาย ของ โรงเรียนและโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนที่กำหนดไว้ในแผน จะต้องมีการจัดกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับวันสำคัญของชาติ ด้วยวิธีการหลากหลาย เช่น การจัดบอร์ด นิทรรศการ การจัด ป้ายนิเทศเป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับที่ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงสื่อ อุปกรณ์ การสอน ว่ามีบทบาทสำคัญมากในการจัดกระบวนการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ครูผู้สอน พระพุทธศาสนาควรจะต้องพิจารณาเพิ่มเติมพื้นฐานความรู้ทางพระพุทธศาสนาของครูผู้สอน ด้วยตนเองจากสื่อการเรียนรู้อื่นๆอย่างหลากหลาย และจะต้องพิจารณาเลือกสรรจัดหาหรือ ผลิตขึ้นเพื่อนำมาประกอบการเรียนรู้หรือช่วยให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายในการเรียนได้ อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งที่ครูผู้สอนควรระมัดระวังในเรื่องของสื่อการเรียนรู้อื่นๆ คือ การใช้สื่อที่

^๒ ปรกรณ์ บุญสำราญ, “กลวิธีสอนจริยศึกษา ของครูผู้สอนจริยศึกษาดีเด่น ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดลำปาง”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๒), หน้า ๑๘ – ๒๐.

^๓ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, กลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, หน้า ๒๖๔.

ต้องสนองตอบความต้องการทางการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพอย่างสูงสุด^๔ ดังนั้น ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน โดยรวมจึงอยู่ในระดับมาก

๕.๒.๒ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑. นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความ เป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียนมีการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาแบบบูรณาการ โดยเน้นบทบาทของครูผู้สอนที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง บทบาทของครูผู้สอนอยู่ที่การแนะนำวิธีการ ถ้าผู้เรียนสามารถทำเองได้ก็ทำเอง ครูต้องมีทั้งวิชาและจรณะ (วิชาจรณสมฺปนฺโน) วิชา คือ ความรู้ดี จรณะ คือ ความประพฤติดี บทบาทสำคัญของครูผู้สอนมีสามคำ คือ แนะนำ ทำ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ไม่ว่านักเรียนเพศชายหรือเพศหญิงต่างก็ได้รับการสอนในแบบเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศราวุฒิ จำรัสภูมิ ได้วิจัยเรื่อง “ทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดอุทัยธานีที่มีต่อครูพระผู้สอนสาระพระพุทธศาสนา” ผลวิจัยพบว่า (๑) ในภาพรวมนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดอุทัยธานีส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางบวกต่อครูพระผู้สอนสาระพระพุทธศาสนา (๒) ในภาพรวมไม่แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างทัศนคติของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดอุทัยธานีต่อครูพระผู้สอนสาระพระพุทธศาสนา (๓) ในการศึกษาทัศนคติของนักเรียนต่อครูพระโดยแยกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ ความสำคัญของครูพระ บทบาทความเป็นครูพระ และด้านการปฏิบัติตนของครูพระในโรงเรียน พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน^๕ ดังนั้น นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน

๒. นักเรียนที่มีอายุแตกต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจาก นักเรียนที่มีอายุมากกว่า จะได้มีวุฒิภาวะ ความคิดและทัศนคติในการประเมินประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างจากนักเรียนที่มีอายุน้อยกว่าและนักเรียนที่มีอายุแตกต่างกัน ย่อมได้รับการสอนในคนละวิธีการสอน ซึ่งทำให้ประเมินประสิทธิภาพการสอนได้แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวุฒิชัย มหาเมตฺติโก

^๔กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน้า ๑๙๙ - ๒๐๒.

^๕ศราวุฒิ จำรัสภูมิ, “ทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดอุทัยธานีที่มีต่อครูพระผู้สอนสาระพระพุทธศาสนา”, *ปริญาญศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๒.

(เหล่าเลิศ) ได้วิจัยเรื่อง “ผลคุณภาพชีวิตการทำงานและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม” ผลวิจัยพบว่า ๑. ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้รับการยอมรับจากสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด การปฏิบัติการสอนของครูพระสอนศีลธรรม อยู่ในระดับมาก การพัฒนาความสามารถของครูพระสอนศีลธรรม ความมีอิสระในการทำงาน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ อยู่ในระดับมาก ส่วนการมีส่วนร่วมในโรงเรียน และความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัว อยู่ในระดับปานกลาง ๒. ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม เมื่อจำแนกตามอายุ และประสบการณ์สอนต่างกัน มีการปฏิบัติงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนอายุ พรรษา ระดับการศึกษาแผนกบาลี และระดับการศึกษาแผนกสามัญต่างกัน มีการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ๓. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การมีส่วนร่วม ในโรงเรียน ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว และการพัฒนาความสามารถของครูพระสอนศีลธรรม และการยอมรับจากสังคม สามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้ร้อยละ ๙๘.๒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑^๖ ดังนั้น นักเรียนที่มีอายุแตกต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

๓. นักเรียนที่มีระดับชั้นแตกต่างกันจะมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจาก นักเรียนในแต่ละระดับชั้นจะได้รับความรู้ตามหลักสูตรเนื้อหาที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ ทำให้ได้ศึกษาองค์ความรู้ที่แตกต่างกันและดำเนินกิจกรรมในการเรียนการสอนแตกต่างกัน ทำให้มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญหนา จิมาโนง และฤดี แสงเดือนฉาย “การประเมินประสิทธิภาพ” การสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙” ผลวิจัยพบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ มีประสิทธิภาพในระดับดี เมื่อเทียบประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมตัวแปรอิสระ พบว่า พระสอนศีลธรรมที่มีอายุต่างกัน มีวุฒิการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีต่างกัน มีประสิทธิภาพการสอนศีลธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ สำหรับความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากมีพระสอนศีลธรรมอยู่ในระดับดีเพียงร้อยละ ๕๓.๓ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการสอนศีลธรรม พบว่า ระยะเวลาสอน ระดับความพึงพอใจต่อพฤติกรรมนักเรียน จำนวน

^๖พระมหาภูฒิชัย มหาเมตติโก (เหล่าเลิศ), “ผลคุณภาพชีวิตการทำงานและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม”, *ปริญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต* (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๐.

ชั่วโมงสอน จำนวนนักเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนในเชิงบวก^๗ ดังนั้น นักเรียนที่มีระดับชั้นแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน

๔. นักเรียนที่อยู่ต่างโรงเรียนกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจาก ทั้งสองโรงเรียนมีการคัดเลือกผู้สอนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดีและมีวิธีการสอนที่เข้าถึงผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมด้วยการจัดบรรยากาศการสอนและอุปกรณ์ในการสอนที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับ อรรถ คัมภีรศาสตร์ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาเกณฑ์การประเมินพระต้นแบบด้านสื่อการเรียนรู้อัตนศึกษาชั้นศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผลการวิจัยการพัฒนาเกณฑ์การประเมินพระต้นแบบด้านสื่อการเรียนรู้อัตนศึกษาชั้นพื้นฐาน ๑) ด้านการวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้เรียน พบว่า ผู้สอนเน้นปลูกฝังเรื่องคุณงามความดี หลักคำสอนของพระพุทธองค์ เป็นผู้มีความรู้ในเรื่องที่จะสอนอย่างถ่องแท้เป็นแบบอย่างที่ดี โดยการสอนให้รู้ ทำให้ดู ทำให้ดู อยู่ให้เห็นและพิจารณาช่วงชั้นของผู้เรียน ๒) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้อัตนศึกษา พบว่า ผู้สอนกำหนดกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิด สันติสสนา สมาทปนา สมุตเตชชา สัมปหัง โดยพิจารณาหลักสูตร คำอธิบายราย สาระการเรียนรู้อัตนศึกษา โดยยึดหลักไตรสิกขา ผู้สอนบอกวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนทราบก่อนเรียน และเน้นให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน^๘ ดังนั้น นักเรียนที่อยู่ต่างโรงเรียนกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ไม่แตกต่างกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

๑. ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน ควรจัดให้มีอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนให้ครบถ้วน ทำการซ่อมแซมสื่อต่างๆ ให้พร้อมต่อการใช้งานและจัดให้มีเอกสารทดแทนก่อน ถ้าหนังสือที่ส่งมาส่งล่าช้ากว่ากำหนด

๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ควรมีวิธีการสอนที่สนุกสนาน สร้างกิจกรรมให้นักเรียนเข้าร่วม หรือมีกิจกรรมนันทนาการเข้ามาสอดแทรก พาไปทัศนศึกษา จัดให้สถานที่เรียนมีบรรยากาศดีกว่าในห้องเรียน เช่น สวนหย่อม เป็นต้น

^๗บุญหนา จิมาณี และฤดี แสงเดือนฉาย “รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรม ๗”, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, ๒๕๕๑), หน้า ๗๗-๗๘.

^๘อรรถ คัมภีรศาสตร์ “การพัฒนาเกณฑ์การประเมินพระต้นแบบด้านสื่อการเรียนรู้อัตนศึกษาชั้นศึกษาขั้นพื้นฐาน”, ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๐.

๓. ด้านวิธีการสอน ควรใช้สื่อการสอนที่นำเสนอให้เข้าใจในวิชาพระพุทธศาสนาง่ายขึ้น ใช้ไมโครโฟนและลำโพงช่วยขณะสอน พระอาจารย์ควรพูดให้ชัดและสรุปเนื้อหาสำคัญในท้ายคาบด้วย ควรหาสื่อการสอนที่น่าสนใจมาสอนและควรเพิ่มคาบเรียนใน แต่ละสัปดาห์

๔. ควรจัดกระบวนการพัฒนาบุคลากรในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยมีแนวคิด ในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม และพยายามพัฒนาให้เป็นต้นแบบของพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่นการสรรหา การสร้างเครือข่าย การสนับสนุนงบประมาณ และโอกาสให้ผู้สอน

๕. เนื่องจากวิชาพระพุทธศาสนามีลักษณะเป็นนามธรรม ผู้ที่จะเข้าใจเนื้อหา และนำไปสอนได้ดี ควรวิเคราะห์วิพากษ์หลักการทางพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี ฉะนั้นองค์ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของผู้สอนจึงสำคัญ การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะทาง หรือนำพระสงฆ์ที่มีความรู้ทางด้านศาสนาและวิธีการสอนอย่างลึกซึ้งไปสอนในสถานศึกษา

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

๑. ควรเปลี่ยนจากการศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นการศึกษา เกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยศึกษารูปแบบของ การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่เน้นหนักในด้านพฤติกรรม

๒. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเปลี่ยนจากการศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นการศึกษากระบวนการในการกล่อมเกลาคณะคุณลักษณะที่พึงประสงค์จากการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจกระบวนการในการสอดแทรกที่ช่วยกล่อมเกลาคณะคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. ควรเปลี่ยนจากการศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษา เพื่อที่จะได้ทราบว่าการที่ จากเรียนวิชาพระพุทธศาสนาจบแล้ว นักเรียนในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับใด เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๔. ควรเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาไปเป็นพระสอนศีลธรรมและครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้ทราบความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมและครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาอย่างไร

๕. ควรเปลี่ยนจากการศึกษาโรงเรียนเส้าไห้ (วิมลวิทยานุกูล) และโรงเรียนโคกกระทอน กิตติวุฒิวินยา ไปเป็นโรงเรียนอื่น ๆ ในเขตพื้นที่อำเภออื่น ๆ ในจังหวัดสระบุรี เพื่อเปรียบเทียบแนวทางในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาและนำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการสอนวิชาพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. ที่ระลึกในงานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน กระทรวงมหาดไทย ประจำปี ๒๕๔๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาการศึกษา ดินแดน, ๒๕๔๙.

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. แผนปฏิบัติการ/โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ประชาชนประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๙. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ), ๒๕๔๙.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. การจัดการเรียนรู้อะไรพระพุทธรูปศาสนา. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

_____ . คู่มือการจัดการเรียนรู้อะไรพระพุทธรูปสงฆ์สังฆมคคศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕.

กันตยา เพิ่มผล.ผศ. การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน. ฝ่ายเอกสารและตำราสถาบันราชภัฏสวนดุสิต ๒๕๔๑.

กาญจนา ศรีภาพสินธุ์. การบริหารกิจการนักเรียน. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕.

กองทุนไตรรัตนานูภาพ ศูนย์ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย. ฝันให้ไกลไปให้ถึง. กรุงเทพมหานคร : บริษัท แปดสิบเจ็ด (๒๕๔๕) จำกัด, ๒๕๔๙.

กิตติพันธ์ รุจิรกุล. ทฤษฎีผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙.

คุณ โทชน์. พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗.

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. รายงานการสัมมนา พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประจำปี ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, ๒๕๕๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- จรัส พัยคฆราชศักดิ์และสมพร อ่อนค้อม. **คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๔๘.
- จันทร์ธานี สงวนนาม. **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : บุคพอยท์, ๒๕๔๕.
- จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช. **สมรรถภาพของครูวิทยาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : กรมตำรวจ, ๒๕๒๖.
- ชารี มณีศรี. **การนิเทศการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : บุรพาสาส์น, ๒๕๓๘. ถวิล อรัญ. **การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๓.
- ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล. **การสอนและตรงวิจัยที่ตรงประเด็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอน การวิจัยการศึกษาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต**. กรุงเทพมหานคร : กองวิจัย การศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๑๘.
- บรรเทา กิตติศักดิ์. **การนิเทศการสอนมัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๒๖.
- บุญชม ศรีสะอาด. **รูปแบบของผลการเรียน**. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๒๔.
- บุญหนา จิमानัง และฤดี แสงเดือนฉาย. **“การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอน ศิลธรรม ในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙”**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, ๒๕๕๑.
- พนิดา สิ้นสุวรรณ และคณะ. **สภาพการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตร พุทธศักราช ๒๕๒๔ ของผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตการศึกษา ๘**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๓.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). **การเผยแผ่เชิงรุก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๖.
- _____. **พุทธวิธีในการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๔๖.
- _____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พระไตรปิฎกสิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้. นครปฐม : จ. เจริญ
อินเตอร์พริ้น จำกัด, ๒๕๕๔.

_____. ธรรมบุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,
๒๕๔๘.

มัญญ วงศ์นารี. หลักธรรมกับการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๘.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรอบความคิดในการจัดทำสาระการเรียนรู้อัน
พระพุทธศาสนาในหลักสูตรใหม่. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ ๒๕๓๐ กรุงเทพมหานคร : บริษัท.
สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๓๒.

_____. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร :
นานมีบุ๊คส์ พลัสบีเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

วศิน อินทสระ. พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพมหานคร : เม็ดทราย, ๒๕๔๘.

วีรยุทธ วิเชียรโชติ. แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา.
กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๖.

สมพงษ์ จิตระดับ. การสอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โอ เอส
พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๐.

สนิท ศรีดำแดง. พระพุทธศาสนากับการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

สาโรจน์ บัวศรี. แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมและสร้างค่านิยมทางศาสนา.
กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๖.

สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). หลักศาสนา. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

สุนน อมรวิวัฒน์. การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.
พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๐.

สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. คู่มือการดำเนินงาน
ตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ ๒๕๔๙.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๘.

_____. คู่มือครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ ๒๕๔๙.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **คู่มือโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (การเรียนการสอน) ปีงบประมาณ ๒๕๕๐.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๐.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **ธรรมบุญชีวิต. ฉบับเดิมและฉบับปรับปรุง-เพิ่มเติม (ฉบับภาษาไทย).** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘.

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **สื่อสารอย่างไรครองใจลูกค้า.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท แอ็คทีฟ พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๔๖.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. **พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก.** บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๐.
หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา **เอกสารชุดการประกันคุณภาพการศึกษา เล่ม ๑-๔,** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.

หวน พิณรุฬพันธ์. **การบริหารโรงเรียน.** กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๘.

อุทัย บุญประเสริฐและชโลมใจ กิงคารวัฒน์. **หลักการแนวทางในการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๓๘.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

กัญแก้วพารณณ์ กลิ่นนิ่มนวล. “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔”, **ปริญาญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

จินตนา จரியานนท์. “ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อพระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙, หน้า ๑๕๘.

ดวงทิพย์ ตันนาศรี. “การจัดกระบวนการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ระดับประถมศึกษาโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** สาขาวิชาบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ทวีพล ปรึสพันธ์. “การศึกษาแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี ในอนาคตในระยะเวลา ๑๐ ปี”. **ปริญาญาครุศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระครูธรรมศาสนโฆสิต (ภิญโญ อนาลโย). “ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ของครู ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พระครูใบฎีกาอภิชาติ ฐมฺมสุทฺโธ (พรสุทธิชัยพงศ์). “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาส ในจังหวัดนนทบุรี”, **ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิง พุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระครูพิศาลถิรธรรม (สมพร ปญฺญาชโร). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสใน เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, **ปริญา พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการ จัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๓.
- พระครูสมุห์บุญเลิศ ชยวิโส (ชัยวงษ์). “สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของพระสอน ศิลธรรมในโรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต ๑” **วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระครูสังฆรักษ์กฤษฏีรัตน์ สุมะโร (ศรีอันยู่). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี”, **ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระคำไข คมกีรานนโท (ธงสวัสดิ์). “ประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการเรียนการสอนของ วิทยาลัยสงฆ์ นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน ลาว”, **ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระตาล ญาณโร (สิงห์ทอง). “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของเยาวชนชาวเขาต่อบทบาท พระสงฆ์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระวัชชัย จารุมโม (ศรีสุข). “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี”, **ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระนิพนธ์ เทวธมโม (แก้วแหวน). “การประเมินการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต ๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระบุญประทาน ฅาณทีโป (ทะปะละ). “ศึกษาปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลี:กรณีศึกษาวัดจองคำ อำเภอวารังจังหวัดลำปาง ปีการศึกษา ๒๕๕๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระประกาศิต ปญฺญาโร (ยามประโคน). “บทบาทของครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนวัดบ้านสะแกช้ำ ตำบลบ้านสะแกช้ำ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์”, **ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระปรีชา ปรีชาโน (แสงราม). “การศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา: กรณีศึกษา โรงเรียนสตรีวัดระฆัง บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.
- พระปิยะ ปิยธมโม (เมฆแสน). “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอเมืองแพร่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระมงคล จิตมงคลโล (สังฆราชา). “ปัจจัยที่มีผลต่อขวัญกำลังใจของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะกรณีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครอง คณะสงฆ์ภาค ๑๕”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พระมหาไชยา ชยสิทธิ (เสนแสนยา). “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มี ต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชา พระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระมหานรินทร์ ธีรปญโญ (ปัญญาธีรสกุล). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แบบเรียนวิชา พระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- พระมหาบรรจง จนทศุโต (แผ่นทอง). “คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลัก ไตรสิกขา: กรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดสวนดอก จังหวัด เชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- พระมหาพรพงษ์ วรเมธี (บุญปั้น). “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- พระมหาวิเชียร อภิปญโญ (ศรีสุพรรณ). “การเปิดรับสื่อและความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้าน จริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในเขตภาษี เจริญ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาธรรมนิเทศ, บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พระมหาวุฒิชัย มหาเมตติโก (เหล่าเลิศ). “ผลคุณภาพชีวิตการทำงานและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มี ต่อการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม”. **ปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระมหาสมชาย ฐมมวโร (เต้าประเสริฐ). “การศึกษาเปรียบเทียบการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และครูประจำการในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระมานิตย์ โชติธมโม (อรรคชาติ). “การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.
- พระสถิต มหาลาโภ (ศรีเมือง). “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระสฤทธิ์ สุมโน (บุญใหญ่). “ทัศนคติที่มีต่อการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในชาดกเรื่องพระมหาชนก ไปปรับใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ โรงเรียนประทุมวรรณราชวิทยา ตำบลกระโสม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- ไพบุลย์ ตั้งใจ. “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตามหลักอิทธิบาท ๔ กรณีศึกษา บริษัท แอมพาสอินดัสตรี จำกัด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ”, **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- ยศวัฒน์ เจียมใจจิต. “ปัญหาการจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนพิธีในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ศราวุฒิ จำรัสภูมิ.. “ทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดอุทัยธานีที่มีต่อครูพระผู้สอนสาระพระพุทธศาสนา”. **ปริญาฎาศึกษาศาสตรมหาบัณทิต. บัณทิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒.**

แสงจันทร์ มโนสร้อย. “สภาพการเรียนการสอนจริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนในอำเภอเวียงหนองล่อง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณทิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณทิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.**

อรพร คัมภีร์ศาสตร์. “การพัฒนาเกณฑ์การประเมินพระต้นแบบด้านสื่อการเรียนรู้ ระดับการศึกษาขั้นศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **ปริญาฎาศึกษาศาสตรมหาบัณทิต. บัณทิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.**

(๓) บทความ/วารสาร

คณะสงฆ์อำเภอเสาไห้ เอกสารประชุมคณะสงฆ์อำเภอเสาไห้ เรื่อง กำหนดวิธีบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรม ประจำปี พุทธศักราช ๒๕๕๔. เอกสารโรเนียว.

วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร เอกสารการประชุมบุคลากรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง “โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. สระบุรี : วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร, ๒๕๔๘.

อุ้นเรื่อน มงคลชัย. บทความเรื่อง “เทคนิคการสร้างความเชื่อมั่นใจและศรัทธาในการทำงาน”. อินฟอร์เมชั่น. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑,๒๕๓๘.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ประสิทธิภาพ,วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี เข้าถึงได้จากสืบค้น ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓.
<http://th.wikipedia.org/wiki>.

โรงเรียนในอำเภอเสาไห้ เข้าถึงได้จากสืบค้น ๒๒ กันยายน ๒๕๕๔.
<http://school.thaiwebdb.com>.

วัชริน ขวัญพะงัน.หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล,เข้าถึงได้จากสืบค้น ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓. <http://gotoknow.org/blog/watcharin2008/226830>.

อำเภอเสาไห้ วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี เข้าถึงได้จากสืบค้น ๒๒ กันยายน ๒๕๕๔.
<http://th.wikipedia.org/wiki>.

บรรณานุกรม (ต่อ)

๒. ภาษาอังกฤษ

Flander, F.E. Eeromal the Job to Fit Manager. Harvard Business Preview, 1965.

John. D. Millet. **Management in the Public Service**. New York: Mc Graw – Hill. 1998.

Medley, B. Donald. **Information Resource Monagomcnt**. Cinnati. Ohlo: South-Western. 1987.

Good, Carter V. **Dictionary of Education**. New York: McGraw-Hill Book, 1959.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร..โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๑๗๑

วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.โกนิฏฐ์ ศรีทอง

ด้วย พระใบฎีกาเทียนชัย ฉายา เมธงุภโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๘๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ได้รับทราบแล้ว
พร้อมด้วย
๓ มีนาคม ๒๕๕๕
ผศ.ดร.โกนิฏฐ์ ศรีทอง
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฏฐ์ ศรีทอง)
๒๑/๒/๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐ - ๒๕๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๐๙๑

วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ภัทรพล ไชยเย็น

ด้วย พระใบฎีกาเทียนชัย ฉายา เมธยุกรโธ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๕๗๘๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(ตราประทับ)

(ผศ.ดร.ปัทมา)

๒๘ ก.พ. ๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๐๗๑

วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต

ด้วย พระใบฎีกาเทียนชัย ฉายา เมธงฺกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๕๐๕๗๘๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

นางสาวอรุณรัตน์ ใจดี
 (ดร.พิเชฐ ทังโต)
 ๑ มี.ค. ๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๐๗๑

วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์มดุง วรรณทอง

ด้วย พระใบฎีกาเทียนชัย ฉายา เมธงฺกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๘๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตรวจแก้ไขแล้ว

๑๐๑.๕๑.๕๕

ภาคผนวก ข
ผลหาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (IOC)

ผลการหาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (IOC)

ที่	ประสิทธิภาพการสอน	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน								
๑.	มีการใช้สื่อเป็นอุปกรณ์ประกอบในการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	มีการใช้สื่อที่ทันสมัยเป็นอุปกรณ์ในการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	มีสื่อแบบใหม่ ๆ เป็นอุปกรณ์มาสอนทุกครั้ง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	ใช้สื่อเป็นอุปกรณ์การสอนทุกครั้ง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	ใช้สื่ออย่างง่าย ๆ เป็นอุปกรณ์ในการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	ใช้อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	ใช้อุปกรณ์การสอนที่เตรียมไว้พร้อมและใช้ได้ทันที	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘.	ใช้อุปกรณ์การสอนนำเข้าสู่บทเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙.	ใช้อุปกรณ์การสอนประกอบการอธิบายเนื้อหาบทเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐.	ใช้อุปกรณ์การสอนสรุปบทเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๑.	ใช้อุปกรณ์การสอนตรงกับเนื้อหาบทเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒.	ใช้อุปกรณ์การสอนสร้างความสนใจของนักเรียน	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๓.	ใช้อุปกรณ์ทดสอบผลการการเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔.	ใช้อุปกรณ์การสอนอย่างคล่องแคล่ว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕.	ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้อุปกรณ์	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้

ที่	ประสิทธิภาพการสอน	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน								
๑๖.	สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้สนุกสนานและมีชีวิตชีวา	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๗	สร้างบรรยากาศให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘	สร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙	ให้ความสนใจนักเรียนได้อย่างทั่วถึง	+๑	+๑	+๑	-	+๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๒๐	มีความใส่ใจนักเรียนขณะเรียน	+๑	+๑	-	-	-๑	๑	๐.๒	แก้ไข
๒๑	นำสิ่งแวดล้อมมาสร้างบรรยากาศการสอน	+๑	+๑	+๑	๐	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๒๒	สร้างบรรยากาศในห้องเรียนได้ดี	+๑	+๑	+๑	+๑	-๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๒๓	ประยุกต์สถานการณ์บ้านเมืองเข้ากับการสอนได้ดี	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒๔	เน้นเนื้อหาสาระมากเกินไป	+๑	๐	+๑	+๑	-๑	๔	๐.๔	แก้ไข
๒๕	กิจกรรมที่ทำซ้ำๆ ซากๆ	+๑	-๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๔	แก้ไข
๒๖	ผู้สอนขาดเทคนิคการสร้างบรรยากาศ	+๑	-๑	+๑	+๑	-๑	๑	๐.๒	แก้ไข
๒๗	ผู้สอนไม่เข้าใจการใช้บรรยากาศ	+๑	-๑	+๑	+๑	-๑	๑	๐.๒	แก้ไข
๒๘	ขาดการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน	+๑	-๑	+๑	๐	-๑	๐	๐.๐	แก้ไข
๒๙	เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๐	ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	ประสิทธิภาพการสอน	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	ด้านวิธีการสอน								
๓๑	เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน	+๑	+๑	+๑	๐	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๓๒	เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้เพื่อค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๓	มีวิธีการสอนให้นักเรียนซักถามระหว่างการเรียนได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๔	มีวิธีการสอนโดยมีกระบวนการตามลำดับขั้นตอนจากง่ายไปหายาก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๕	จัดเนื้อหาการเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหา ของชั้นเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๖	จัดเนื้อหาวิธีการสอนไปตามลำดับบทเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๗	มีวิธีการสอนที่หลากหลายทุกครั้งที่สอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๘	นำเข้าสู่บทเรียนด้วยวิธีสอนที่เร้าใจ	+๑	๐	+๑	๐	+๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๓๙	นำวิธีการสอนปลุกเร้าใจมาใช้ขณะสอน	+๑	๐	+๑	๐	+๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๔๐	ให้นักเรียนมีส่วนร่วมแสดงบทบาทใน ขณะการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔๑	ให้นักเรียนร่วมกันค้นคว้าได้ในขณะสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔๒	ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นวิธีสอนได้	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔๓	ให้นักเรียนร่วมทำกิจกรรมได้ในขณะที่สอน	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔๔	ให้นักเรียนรู้ถึงผลการปฏิบัติงานได้ทันที	+๑	๐	+๑	+๑	๐	๓	๐.๖	ใช้ได้
๔๕	ให้นักเรียนมีส่วนร่วมสรุปบทเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้

ภาคผนวก ค
ผลหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ(Alpha)

ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients)

Reliability

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
อุป0001	170.0667	355.7885	.4770	.9377
อุป0002	170.0333	367.4126	-.0145	.9406
อุป0003	170.6333	342.5851	.6755	.9359
อุป0004	170.3000	350.8379	.5915	.9368
อุป0005	171.0000	362.8966	.1178	.9403
อุป0006	170.3333	358.6437	.3084	.9387
อุป0007	170.4000	346.7310	.6977	.9360
อุป0008	170.3333	353.8161	.4576	.9377
อุป0009	170.3333	363.8161	.0918	.9405
อุป0010	170.8333	354.2126	.5247	.9374
อุป0011	170.6000	350.5931	.5233	.9372
อุป0012	170.6000	352.1103	.4734	.9376
อุป0013	170.8000	347.1310	.6382	.9364
อุป0014	170.5667	344.3230	.5765	.9368
อุป0015	170.7000	352.0793	.4705	.9376
บรรร0001	170.7667	350.9437	.5503	.9371
บรรร0002	170.7667	356.1851	.3925	.9381
บรรร0003	170.8000	341.2000	.7601	.9353
บรรร0004	170.9000	363.0586	.1567	.9395
บรรร0005	170.7000	353.3897	.4531	.9377
บรรร0006	171.1000	345.7483	.6274	.9364
บรรร0007	171.0000	352.0690	.5852	.9370
บรรร0008	170.9333	348.3402	.5774	.9368
บรรร0009	170.6000	341.1448	.7981	.9351
บรรร0010	170.5667	348.8057	.4932	.9375
บรรร0011	170.5667	341.9782	.7186	.9356
บรรร0012	170.7000	347.7345	.6131	.9366
บรรร0013	170.6333	354.1023	.3989	.9382
บรรร0014	170.5667	355.0126	.4778	.9376

ပာၣ်ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်	170.3000	350.0103	.6226	.9366
ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်	170.6667	355.3333	.4225	.9379
ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်	170.7000	358.2172	.3614	.9383
ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်	171.0000	347.3103	.5304	.9372
ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်	170.7667	347.8402	.6230	.9365
ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်	170.5333	356.8092	.4228	.9380
ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်	170.8667	357.1540	.3966	.9381
ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်	170.5667	346.8747	.6283	.9364
ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်	170.4333	348.2540	.6206	.9365
ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်	170.8000	352.7862	.5098	.9374
ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်	170.9000	353.2655	.4227	.9380
ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်	171.0333	350.7920	.4153	.9383
ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်	170.9333	355.3747	.4250	.9379
ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်	170.7667	353.7023	.3673	.9385
ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်	170.3000	351.5276	.4305	.9380
ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်ၣ်	170.7667	344.6678	.5444	.9371

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 45

Alpha = .9388

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม

2773
30 5.6 54
A. 45

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๑๔๒๑๒๓

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒/๒๗๑

คณะ: Social
OS
๕ มิ.ย. ๕๔

๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสาไห้วิมล (วิทยานุกูล)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระใบฎีกาเทียนชัย เมธุงกาโร รหัสประจำตัวนิติติ ๕๒๐๔๑๐๔๗๘๒ นิสิต
ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการสอนวิชา
พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน :กรณีศึกษาโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้
จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากนักเรียนใน โรงเรียนของท่าน
จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อ โปรดพิจารณาอนุญาต ให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬ
าลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐๒ ๔๑๔๒ ๑๒๓ คอ ๒๑๑๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๗๑

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔๒-๑๒๓

๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๔

โรงเรียนโคกกระท้อนกิตติมวีร
วิชาเลขที่ ๕๕๔
วันที่ 30 มิ.ย. 2554
เวลา 19.35

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนโคกกระท้อนกิตติม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระใบฎีกาเทียนชัย เมธุงกาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๙๒ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน :กรณีศึกษาโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากนักเรียนในโรงเรียนของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะส่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐๒ ๔๓๔๒ ๑๒๓ ต่อ ๒๑๐๐

ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๑๔๒-๑๒๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๗๑

๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๔

โรงเรียนโลกกระท้อนภิตวิบูล
รหัสที่ 824
วันที่ 30 มิ.ย. 2554
เวลา 19.35

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนโลกกระท้อนภิตวิบูล
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

เรียน ผู้อำนวยการ วันที่ ๒๒ มิ.ย. ๕๔

- เชิญไม่ทราบ
- ผู้รับใช้
  - วิชาการ
  - บริหารทั่วไป
  - กิจกรรมนักเรียน
  - บริหารบุคคล
  - วิทยฐานะ

30 มิ.ย. 2554

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ จ.ลพบุรี
 ๑. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
 ๒. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
 ๓. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
 ๔. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
 ๕. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
 ๖. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
 ๗. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
 ๘. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
 ๙. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
 ๑๐. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

Handwritten signature and date: 1 มิ.ย. 54

Handwritten signature and date: 5 มิ.ย. 54

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
: กรณีศึกษาโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี

อันจะเป็นประโยชน์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางแก้ไข ปัญหา อุปสรรค และพัฒนาระบบการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา ต่อไป

ข้อมูลที่ได้นี้ จะแปลผลการวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับ และใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยนี้เท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านหรือหน่วยงานของท่าน แต่อย่างใด

แบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด (Open) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคต่อประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน

ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี จึงขอเจริญพรขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระใบฎีกาเทียนชัย เมธงกาโร (แก้วตมตา)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
; กรณีศึกษาโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี

ตอนที่ ๑
สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน (.....) หน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริง
เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. เพศ

(.....) ชาย (.....) หญิง

๒. อายุ

(.....) ๑๓ ปี (.....) ๑๔ ปี
(.....) ๑๕ ปี (.....) ๑๖ ปี
(.....) ๑๗ ปี (.....) ๑๘ ปี ขึ้นไป

๓. ระดับชั้นเรียน

(.....) มัธยมศึกษาปีที่ ๑ (.....) มัธยมศึกษาปีที่ ๒
(.....) มัธยมศึกษาปีที่ ๓ (.....) มัธยมศึกษาปีที่ ๔
(.....) มัธยมศึกษาปีที่ ๕ (.....) มัธยมศึกษาปีที่ ๖

๔. สถานศึกษา

(.....) โรงเรียนเสนาให้วิมล (วิทยานุกูล)
(.....) โรงเรียนโคกกระท้อนกิตติวุฒิ

ตอนที่ ๒

ประสิทธิภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

: กรณีศึกษาโรงเรียนเขตพื้นที่อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน ระดับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ข้อที่	ประสิทธิภาพการสอน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน					
๑	มีการใช้สื่อเป็นอุปกรณ์ประกอบการสอน					
๒	มีการใช้สื่อที่ทันสมัยเป็นอุปกรณ์ในการสอน					
๓	มีสื่อแบบใหม่ ๆ เป็นอุปกรณ์มาสอนทุกครั้ง					
๔	ใช้สื่อการสอนทุกครั้ง					
๕	ใช้สื่ออย่างง่าย ๆ ต่อการเรียนรู้เป็นอุปกรณ์-ในการสอน					
๖	ใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน					
๗	ใช้สื่อการสอนที่เตรียมไว้พร้อมและใช้ได้ทันที					
๘	ใช้สื่อการสอนนำเข้าสู่บทเรียน					
๙	ใช้สื่อการสอนประกอบการอธิบายเนื้อหาบทเรียน					
๑๐	ใช้สื่อการสอนสรุปบทเรียน					
๑๑	ใช้สื่อการสอนตรงกับเนื้อหาบทเรียน					
๑๒	ใช้สื่อการสอนกระตุ้นความสนใจของนักเรียน					
๑๓	ใช้สื่อการสอนทดสอบผลการเรียน					
๑๔	ใช้สื่อการสอนอย่างชำนาญ					
๑๕	ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อการสอน					

ข้อที่	ประสิทธิภาพการสอน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน					
๑๖	สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้สนุกสนาน- -และมีชีวิตชีวา					
๑๗	สร้างบรรยากาศให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น					
๑๘	สร้างบรรยากาศให้นักเรียน- -เกิดความสนใจในการเรียน					
๑๙	ให้ความสนใจนักเรียนได้อย่างทั่วถึง					
๒๐	ให้ความใส่ใจนักเรียนทั้งก่อนเรียนและขณะเรียน					
๒๑	นำสิ่งแวดล้อมมาสร้างบรรยากาศการสอน					
๒๒	สร้างบรรยากาศในห้องเรียนได้ดี					
๒๓	ประยุกต์สถานการณ์บ้านเมืองเข้ากับการสอนได้ดี					
๒๔	เน้นเนื้อหาสาระอย่างเหมาะสม					
๒๕	นำกิจกรรมที่สร้างสรรค์มาใช้ในการเรียนการสอน					
๒๖	มีความเข้าใจในการใช้สื่อฯ มาสร้างบรรยากาศ- -การสอนได้ดี					
๒๗	ผู้สอนเข้าใจและให้ความสำคัญกับการสร้าง- -บรรยากาศในการเรียนการสอน					
๒๘	การสร้างบรรยากาศในห้องเรียนเป็นไปอย่าง- -สนุกสนาน					
๒๙	เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นได้					
๓๐	ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน					

ข้อที่	ประสิทธิภาพการสอน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ด้านวิธีการสอน					
๓๑	เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการ- -เรียนการสอน					
๓๒	เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้เพื่อค้นคว้าหา- -คำตอบด้วยตนเอง					
๓๓	มีวิธีการสอนให้นักเรียนซักถาม- -ระหว่างการเรียนได้					
๓๔	มีวิธีการสอนโดยมีกระบวนการตามลำดับขั้นตอน- -จากง่ายไปหายาก					
๓๕	จัดเนื้อหาการเรียนให้เหมาะสม- -กับเนื้อหาของชั้นเรียน					
๓๖	จัดเนื้อหาวิธีการสอนไปตามลำดับบทเรียน					
๓๗	มีวิธีการสอนที่หลากหลายทุกครั้งที่สอน					
๓๘	นำเข้าสู่บทเรียนด้วยวิธีสอนที่น่าสนใจ					
๓๙	นำวิธีการสอนโดยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ					
๔๐	ให้นักเรียนมีส่วนสำคัญในการยกตัวอย่าง ในขณะการสอน					
๔๑	ให้นักเรียนร่วมกันค้นคว้าได้ในขณะสอน					
๔๒	ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นในขณะสอนได้					
๔๓	ให้นักเรียนร่วมทำกิจกรรมได้ในขณะสอน					
๔๔	ให้นักเรียนรู้ถึงประโยชน์ของผลการเรียน- -อย่างแท้จริง					
๔๕	หลังการเรียนการสอนทุกครั้งมีการแจ้งผลสัมฤทธิ์- -ทางการเรียนให้ทราบ					

ตอนที่ ๓

แบบสอบถามปลายเปิด (Open) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา
อุปสรรคต่อการสอนวิชาพุทธศาสนาในโรงเรียน

๑. ด้านการใช้อุปกรณ์ในการสอน

ปัญหาและอุปสรรค

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๒. ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน

ปัญหาและอุปสรรค

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๓. ด้านวิธีการสอน

ปัญหาและอุปสรรค

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระใบฎีกาเทียนชัย เมธงกาโร
- เกิด : วันพฤหัสบดีที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๘
- สถานที่เกิด : บ้านเลขที่ ๑๘ หมู่ที่ ๑ ตำบลจี่วังาม อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี
- การศึกษา : ประถมศึกษาปีที่ ๔-โรงเรียนวัดปากบาง ต. จี่วังาม อ. เสนาให้ จ. สระบุรี
 : ประถมศึกษาปีที่ ๖-โรงเรียนวัดบ้านยาง ต. บ้านยาง อ. เสนาให้ จ. สระบุรี
 : ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ปบ.ส.) รุ่น ๑
 : พุทธศาสตร์บัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ) มหาวิทยาลัย
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่น ๕๕ พ.ศ. ๒๕๕๒
 : นักรธรรมเอก, ประโยค ๑-๒
- บรรพชาอุปสมบท: วันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๓
- สังกัด : วัดเขาแก้ว (พระอารามหลวง) ตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี
- หน้าที่ : ครูสอนพระปริยัติธรรมประจำอำเภอเสนาให้
 : ครูสอนธรรมศึกษาประจำวัดปากบาง
 : พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนบ้านสันประดู่ (คำ ประชาอนุสรณ์)
 : พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนโคกกระท้อนกิตติวุฒิ
 : วิทยากรโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนวัดปากบาง
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดเขาแก้ว (พระอารามหลวง) ตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี
 : โทรศัพท์ ๐๘-๑๓๘๔-๒๒๖๑